

MAGDA STAN

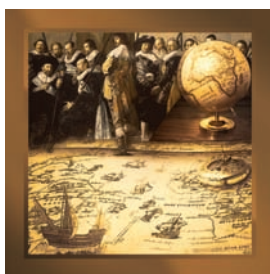
VI ISTORIE



MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

Magda Stan

ISTORIE



MANUAL PENTRU
CLASA A VI-A



EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ S.A.

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:						
Anul	Numele elevului care a primit manualul	Clasa	Școala	Anul școlar	Starea manualului*	
					la primire	la returnare
1.						
2.						
3.						
4.						

* Starea manualului se va înscrie folosind termenii: nou, bun, îngrijit, nesatisfăcător, deteriorat.

Cadrele didactice vor controla dacă numele elevului este scris corect.

Elevii nu trebuie să facă niciun fel de însemnări pe manual.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

STAN, MAGDA

Istorie: manual pentru clasa a VI-a / Magda Stan. - București: Editura Didactică și

Pedagogică, 2018

ISBN 978-606-31-0607-1

94

© E.D.P. 2018. Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate Editurii Didactice și Pedagogice, București. Orice preluare, parțială sau integrală, a textului sau a materialului grafic din această lucrare se face numai cu acordul scris al editurii.

© **Magda Stan**

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ, S.A.

Str. Spiru Haret nr. 12, sector 1, cod 010176, București

Tel.: 021.315.38.20

Tel./fax: 021.312.28.85

e-mail: office@edituradp.ro

www.edituradp.ro

Librăria E.D.P.: Str. Gen. Berthelot, nr. 28-30

Comenzi pentru această lucrare se primesc:

• prin poștă, pe adresa editurii

• prin e-mail: comenzi@edituradp.ro

comercial@edituradp.ro

• prin telefon/fax: 021.315.73.98

Redactor: **Nicolae Melinescu**

Coperta: **Alin Casapu**

Manualul digital este realizat
cu sprijinul Televiziunii Române



Număr de plan: 63091/2018

Tipărit la Regia Autonomă Monitorul Oficial



Deșteaptă-te, române!

Andrei Mureșanu

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

CUPRINS

❖ Introducere. Prezentarea manualului5	• Studiu de caz. Petru cel Mare54
❖ Recapitulare inițială.	▪ Recapitulare56
<i>La început de drum</i>7	▪ Evaluare58
Unitatea I. Călători și călătorii - Europa și Lumea Nouă8	Unitatea III. Spre o nouă societate60
Competențe specifice vizate: 1.1; 1.2; 2.3; 3.1; 3.2; 4.1	Competențe specifice vizate: 1.2; 2.1; 2.3; 3.1; 3.3; 4.1; 4.2
Domenii de cunoaștere dominante:	Domenii de cunoaștere dominante: 2. <i>Elemente de cultură și civilizație</i> ; 3. <i>Relațiile sociale și statul</i>
1. <i>Reconstituirea trecutului</i> ; 2. <i>Elemente de cultură și civilizație</i>	1. Iluminismul - rațiune, drepturi, implicarea oamenilor în viața publică.....62
1. Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu.10	• Studiu de caz. Montesquieu și J.J. Rousseau64
2. Marile descoperiri ale europenilor (I). Drumuri și teritorii.....12	2. Opinia publică. Viața cotidiană.....66
3. Marile descoperiri ale europenilor (II). Consecințe asupra vieții oamenilor.....14	3. <i>Revoluția glorioasă</i>68
• Studiu de caz. Cristofor Columb și Fernando Magellan16	4. Constituirea S.U.A. Declarația de independență. Constituția.....70
• Studiu de caz. Lumea Nouă: cunoaștere, misionarism și exploatare18	5. <i>Revoluția franceză. De la supus la cetățean (I)</i>72
▪ Recapitulare20	• Studiu de caz. Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului74
▪ Evaluare22	6. <i>Revoluția franceză. De la supus la cetățean (II)</i>76
Unitatea II. Geneza spiritului modern24	7. Napoleon I și răspândirea ideilor revoluției franceze în Europa.....78
Competențe specifice vizate: 1.2; 2.1; 2.2; 3.2; 3.3; 4.1; 4.2	8. <i>Revoluția industrială. Impactul în viața oamenilor</i>80
Domeniul de cunoaștere dominant: 2. <i>Elemente de cultură și civilizație</i>	▪ Recapitulare82
1. Renașterea: geneza spiritului modern.....26	▪ Evaluare84
2. Umanismul.....28	Unitatea IV. Secolul naționalităților86
• Studiu de caz. Leonardo da Vinci și Michelangelo Buonarroti30	Competențe specifice vizate: 1.1; 2.3; 3.2; 3.3; 4.1; 4.2
• Studiu de caz. Niccolò Machiavelli32	Domeniul de cunoaștere dominant: 3. <i>Relațiile sociale și statul</i>
• Studiu de caz. Giordano Bruno și Galileo Galilei34	1. Statele moderne: revoluție și emancipare națională.....88
• Studiu de caz. William Shakespeare36	• Studiu de caz. 1848 în Europa90
3. Reforma. Contrareforma.....38	• Studiu de caz. Românii și modernitatea92
• Studiu de caz. Inchiziția40	2. Epoca victoriană. <i>La Belle Époque</i>94
• Studiu de caz. Martin Luther42	▪ Recapitulare96
• Studiu de caz. Henric al VIII-lea44	▪ Evaluare98
• Studiu de caz. Barocul46	❖ Recapitulare finală100
4. Absolutismul de la Atlantic la Munții Ural.....48	❖ Evaluare finală101
• Studiu de caz. Soliman Magnificul50	❖ Anexe103
• Studiu de caz. Ludovic al XIV-lea și Palatul de la Versailles52	

INTRODUCERE



O nouă călătorie prin istorie

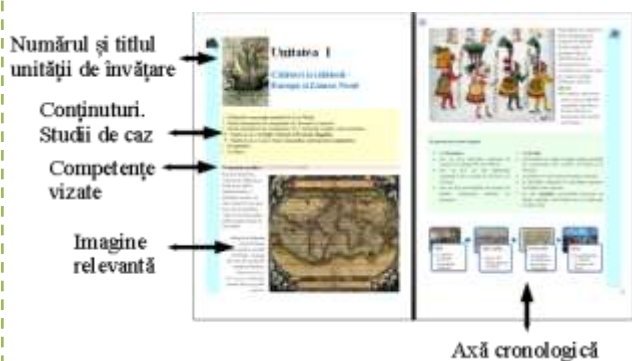
În clasa a V-a, la istorie, călătoria către civilizație te-a purtat din Preistorie până în secolul al XV-lea. În clasa a VI-a călătoria continuă către modernitate. Vei ajunge până în secolul al XIX-lea, vei descoperi noi oameni și fapte din trecut, ca să înțelegi mai bine lumea de azi.

Competențe generale - Competențe specifice - Domenii de cunoaștere asociate

Competențe generale	Competențe specifice
1. Utilizarea coordonatelor și reprezentărilor de timp și spațiu în contexte diverse	1.1. Localizarea în spațiu a <i>lunii cunoscute</i> în diferite perioade istorice 1.2. Utilizarea coordonatelor temporale referitoare la faptele și procesele istorice
2. Utilizarea critică și reflexivă a limbajului de specialitate și a surselor istorice	2.1. Utilizarea adecvată a termenilor istorici/limbajului de specialitate în prezentarea unui fapt/proces istoric 2.2. Utilizarea gândirii critice în analiza surselor de informare 2.3. Identificarea elementelor de cauzalitate prezente în surse variate
3. Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienței istorice și a diversității socio-culturale	3.1. Utilizarea dialogului intercultural 3.2. Asumarea cooperării în grupuri de învățare 3.3. Descrierea consecințelor deciziei și ale acțiunii umane
4. Folosirea autonomă și responsabilă a instrumentelor necesare educației permanente	4.1. Utilizarea informațiilor cu ajutorul resurselor multimedia 4.2. Asumarea critică a unui set de valori recunoscute social
Domenii de cunoaștere asociate competențelor generale	
	Ponderea domeniilor de cunoaștere/an de studiu
1. <i>Reconstituirea trecutului</i>	5%
2. <i>Elemente de cultură și civilizație</i>	50%
3. <i>Relațiile sociale și statul</i>	45%

PREZENTAREA MANUALULUI

Pagini prezentare unitate de învățare



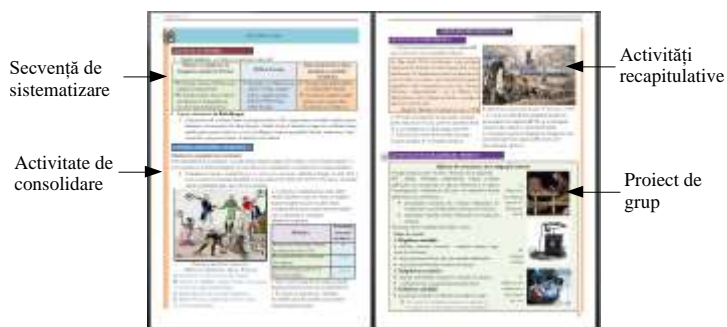
Pagini lecție



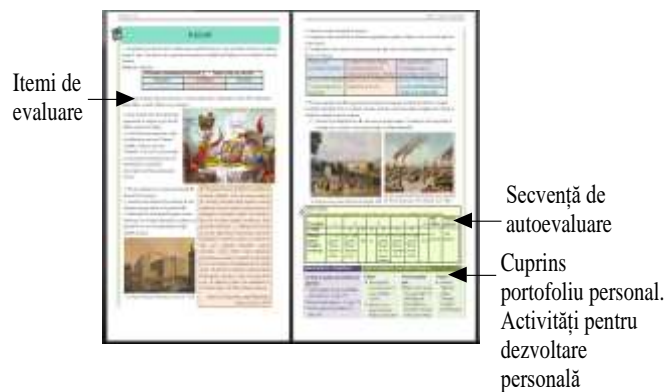
Pagini studiu de caz



Pagini de recapitulare



Pagini de evaluare





RECAPITULARE ÎNȚIALĂ

La început de drum...

1. Știu să localizez în timp și în spațiu evenimente și procese istorice

Transcrie pe caiet numele epocilor istorice, scrise pe etichetele de mai jos, în ordinea cronologică a desfășurării acestora.

Epoca Contemporană

Antichitatea

Preistoria

Epoca Modernă

Epoca Medievală

2. Știu să utilizez termeni de specialitate și surse istorice diferite

Citește textul alăturat, apoi, pe baza acestuia, răspunde cerințelor.

- Menționează categoriile de locuitori cetățeni ai Atenei.
- Scrive secolul în care Adunarea Poporului a devenit cea mai importantă instituție de conducere la Atena.
- Precizează un drept pe care îl aveau cetățenii.
- Numește forma de conducere întemeiată la Atena în Antichitate.

Populația din Atena și din teritoriul înconjurător s-a grupat în trei mari categorii: aristocrații (sau eupatrizii), țărănimea liberă, proprietară de pământ, respectiv meșteșugarii ce lucrau în ateliere. Cu toții erau cetățeni și participau la Adunarea Poporului (sau Ecclesia) care, în secolul al V-lea î.Hr., a devenit principala instituție de conducere a Atenei.

(despre cetățenii Atenei, în Antichitate)

3. Știu să descriu rolul unor personalități în desfășurarea evenimentelor istorice

Descrie pe caiet, într-un text de 3-5 rânduri, câte o acțiune desfășurată de doi dintre conducătorii redați în imaginile **A**, **B** și **C**, la alegere.

- Explică un motiv pentru care ai ales să descrii acțiunea respectivă.



A. Alexandru Macedon
(336-323 î.Hr.)



B. Decebal
(87-106)



C. Carol cel Mare
(768-814)

4. Știu să utilizez diferite tehnici de învățare în rezolvarea sarcinilor de lucru

Citește cu atenție documentul **A** și privește imaginea **B**, apoi rezolvă cerințele.

A. Lumea noastră este împărțită în trei: cei ce se roagă, cei care luptă și cei ce muncesc. Aceste categorii nu pot fi despărțite: fiecare este folositoare în felul ei. Astfel, toate trei trăiesc unite, iar lumea se bucură de pace. (Adalberon de Laon, Poemul regelui Robert, sec. XI)

a. Pornind de la textul **A**, completează pe caiet tabelul de mai jos, și scrie, pe spațiile libere, numele categoriei sociale medievale corespunzătoare.

„Cei ce se roagă”	→
„Cei care luptă”	→	nobili
„Cei ce muncesc”	→

b. Explică înțelesul termenului „domeniu feudal”.

c. Descrie în scris imaginea **B**. Prezintă tipul de construcție ilustrat în imagine și activitatea oamenilor.



B. Munca pe domeniul feudal



Unitatea I

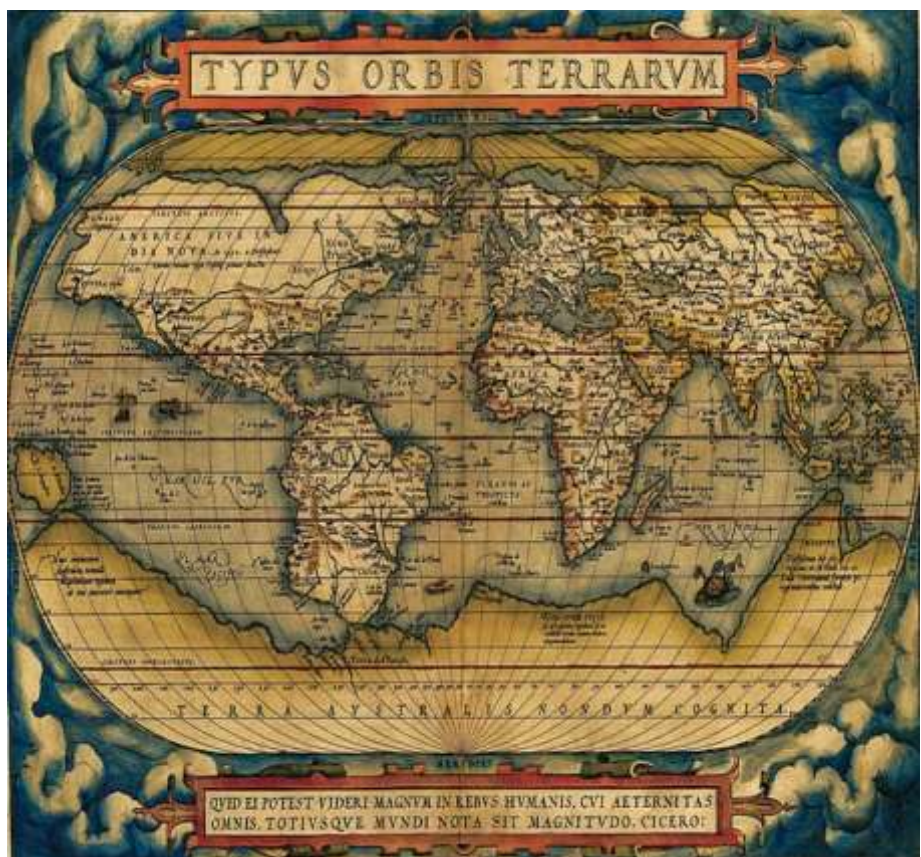
Călători și călătorii - Europa și *Lumea Nouă*

1. Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu
2. Marile descoperiri ale europenilor (I). Drumuri și teritorii
3. Marile descoperiri ale europenilor (II). Consecințe asupra vieții oamenilor
 - ❖ Studiu de caz. *Cristofor Columb și Fernando Magellan*
 - ❖ Studiu de caz. *Lumea Nouă: cunoaștere, misionarism și exploatare*
- Recapitulare
- Evaluare

Competențe specifice: 1.1; 1.2; 2.3; 3.1; 3.2; 4.1

Încă din Preistorie, oamenii au călătorit pe uscat și pe apă în căutarea hranei, a diferitelor resurse de care aveau nevoie sau a unor locuri prielnice vieții. Ei au descoperit astfel, treptat, lumea în care trăiau.

- *Imaginea alăturată prezintă lumea cunoscută în secolul al XVI-lea. Aceasta provine din opera lui Abraham Ortelius, Theatrum Orbis Terrarum, considerată primul atlas geografic modern.*





Expedițiile de explorare a lumii desfășurate de europeni la sfârșitul Evului Mediu și la începutul Epocii Moderne au dus la descoperirea unor civilizații noi, cu un mod de viață și credințe diferite de cele din Europa.

- În imagine: războinici azteci, de pe teritoriul actualului stat Mexic (Codex Mendoza, document din secolul al XVI-lea).

Pe parcursul acestui capitol:

- ✓ **vei descoperi**
 - care au fost teritoriile explorate de europeni la sfârșitul Evului Mediu;
 - cine au fost cei mai importanți exploratori din secolele al XV-lea și al XVI-lea;
 - care au fost principalele consecințe ale marilor descoperiri realizate de europeni.
- ✓ **vei învăța**
 - să localizezi în timp și spațiu marile expediții ale europenilor din secolele al XV-lea și al XVI-lea;
 - să utilizezi în mod adecvat termenii istorici;
 - să identifice elemente de cauzalitate prezente în diferite surse istorice.
- ✓ **vei completa** portofoliul personal cu lucrări realizate individual sau în colaborare cu alți colegi.



1492
Cristofor Columb
descoperă
America



1497-1498
Vasco da Gama
ajunge în India



1519-1522
Expediția în jurul
Terrei condusă de
Fernando
Magellan



1534
Jacques Cartier
explorează
America de Nord



1. CĂLĂTORIILE ȘI PERCEPȚIA SPAȚIULUI ÎN EVUL MEDIU

➤ Cum arăta lumea cunoscută de europeni în Evul Mediu?

1.1. Cunoașterea spațiului geografic

Încă din cele mai vechi timpuri, oamenii au călătorit pe spații vaste: în căutarea unor pământuri fertile, pentru comerț sau ca să cunoască lumea înconjurătoare.

Călătoriile au contribuit la explorarea spațiului geografic și la schimbul de informații și de idei. Totuși, până la sfârșitul Evului Mediu, cunoștințele despre spațiul geografic au rămas relativ modeste. Ca urmare a comerțului și a contactelor cu lumea arabă, europenii cunoșteau, în afara Europei, nordul Africii și o parte a Asiei (*hartă, activitatea 1, pag. 11*).

În privința formei Pământului, multă vreme oamenii au crezut că acesta este plat. Cu timpul, tot mai mulți matematicieni și geografi, precum Paolo dal Pozzo Toscanelli, au susținut ideea sfericității Terrei.

1.2. Călători și exploratori

Pe parcursul Evului Mediu, oamenii au călătorit pe mare sau pe uscat, și au descoperit noi spații și culturi.

Negustorii arabi au explorat coasta de est a Africii, au străbătut Asia, și au ajuns până în India și China. Unul dintre cei mai cunoscuți exploratori arabi a fost Ibn Battuta. Acesta a călătorit, în secolul al XIV-lea, până în sudul Rusiei de azi și în China. Dintre europeni, războinicii vikingi au ocupat Islanda și Groenlanda, iar în jurul anului 1000 au atins coasta de nord-est a Americii.

Negustorii din Europa, interesați în dezvoltarea comerțului cu Orientul, au început să parcurgă distanțe tot mai mari în căutarea unor mărfuri precum mirodenii (piper, cuișoare, scorțișoară - utilizate pentru aromarea și conservarea alimentelor), esențe parfumate, mătase, alte produse de lux. În secolul al XIII-lea, Marco Polo, un negustor venețian, a realizat o lungă călătorie prin Asia, până în China. Teritoriile pline de bogății descrise de acesta în *Cartea Minunilor* (sau *Milionul*) i-au atras și pe alți exploratori.

1.3. Mijloace de transport

Pe uscat, mijloacele de transport din Evul Mediu utilizau forța animalelor. În Africa și în Asia, negustorii arabi formau caravane, alcătuite din cămile, catări, cai, ce purtau saci încărcăți cu mărfuri. Pe fluviile navigabile și pe mare se utilizau corăbiile. În secolul al XV-lea, în Europa a fost construit un nou tip de corabie, mai ușoară și mai rapidă, numită *caravelă*.

1.4. Mijloace de orientare în spațiu

Cu timpul, navigatorii europeni au putut să se orienteze mai ușor pe mare utilizând hărți ale țărmurilor, numite *portulane*, *busola* - invenție chinezească pe care au preluat-o prin intermediul negustorilor arabi - și *astrolabul*. Caravela și mijloacele de orientare în spațiu au făcut posibile marile descoperiri geografice din secolele al XV-lea și al XVI-lea (*activitatea 2, pag. 11*).

DICȚIONAR

astrolab - instrument care permitea orientarea pe mări și oceane în funcție de poziția stelelor deasupra orizontului;

busolă - instrument format dintr-un cadran și un ac magnetic mobil, care arată nordul;

caravelă - corabie cu pânze, solidă și rapidă, utilizată pentru navigația maritimă.

METODĂ DE ÎNVĂȚARE

Știu - Vreau să știu - Am învățat
Amintește-ți ce ai învățat la istorie, în clasa a V-a, despre călători din spațiul european și descoperiri ale acestora. Pe parcursul acestui capitol, completează pe caiet un tabel, după modelul de mai jos.

Știu	Vreau să știu	Am învățat
.....

DE REȚINUT

- ✓ În Evul Mediu, lumea cunoscută de europeni se limita la nordul Africii și la o parte a Asiei.
- ✓ Noile instrumente de navigație și mijloace de transport au permis efectuarea unor călătorii care au lărgit orizontul de cunoaștere al europenilor.



1. Lumea cunoscută de europeni în Evul Mediu

a. Privește cu atenție harta alăturată. Pe baza cunoștințelor de geografie, completează pe caiet un tabel, după modelul dat, scriind numele continentelor indicate prin cifre.

Model de rezolvare	Cifra	Continentul
	1
	2
	3	Africa

b. Imaginează-ți că ești un negustor din Peninsula Italică (indicată, pe hartă, de săgeata A) care, în anul 1450, trebuie să ajungă în Persia (teritoriu indicat de săgeata B). Explică ce variante de traseu ai putea urma, cu ce mijloace de transport ai călători, ce instrumente de orientare în spațiu ai folosi.



Harta Lumii (geograful Nicolaus Germanus, secolul al XV-lea)

2. Mijloace de transport și de orientare în spațiu

Imaginile de mai jos redau, în ordine: o caravelă (a), o busolă (b), un astrolab (c), un portulan (d). Precizează cel puțin câte un avantaj oferit de fiecare dintre obiectele ilustrate, în domeniul cunoașterii spațiului geografic.



a



b



c



d

3. Pe urmele lui Marco Polo

Lucrați în perechi. Porniți de la imaginea alăturată, care ilustrează un aspect din *Cartea Minunilor*, atribuită lui Marco Polo, și căutați informații suplimentare (inclusiv în rețeaua internet) despre călătorul european. Realizați o prezentare scrisă a călătoriei acestuia și ilustrați prezentarea cu un desen sau o hartă a teritoriilor explorate de el. Păstrați produsele activității voastre în portofoliul personal.



Călătoria lui Marco Polo (miniatură)

TRECUT ȘI PREZENT

Orientarea în spațiu, în Evul Mediu și azi

În trecut, oamenii se orientau în spațiu prin diferite metode: după mușchiul crescut pe scoarța copacilor, după busolă ori astrolab etc. În lumea de azi, sistemul GPS (Sistem de Poziționare Globală), care funcționează pe baza informațiilor transmise de sateliți, permite orientarea rapidă, cu ajutorul unui telefon mobil sau a unui dispozitiv special, în orice regiune de pe Glob.



Navigare prin sistem GPS (model)

■ În opinia ta, este necesară, pentru oamenii de azi, cunoașterea regulilor de orientare în spațiu (după punctele cardinale, după Soare etc.)? De ce?



2. MARILE DESCOPERIRI ALE EUROPENILOR (I). DRUMURI ȘI TERITORII

➤ *Care au fost principalele teritorii descoperite de europeni la sfârșitul Evului Mediu și la începutul Epocii Moderne?*

2.1. Cauze ale marilor descoperiri

Din secolul al XV-lea, mai întâi portughezii și spaniolii, urmați în curând de alți europeni (englezi, francezi, olandezi), încep să exploreze rute maritime și teritorii noi.

În condițiile creșterii populației în Europa, a dezvoltării orașelor și a comerțului, era nevoie de aur pentru a susține economia, iar cererea pentru mirodenii și produse prețioase crescuse. Negustorii doreau să găsească o cale mai ușoară pentru ca să ajungă în Orient și să le procure, ocolind regiunile controlate de musulmani. De asemenea, europenii intenționau să găsească, în ținuturile îndepărtate, aliați împotriva musulmanilor, dar și să contribuie la răspândirea credinței creștine. În același timp, dorința de cunoaștere a avut un rol important în marile descoperiri ale europenilor.

2.2. Europenii explorează lumea

Avantajați de așezarea țării lor în extremitatea sud-vestică a Europei, pe țărmul Oceanului Atlantic, marinarii portughezi, conduși de principele Henric Navigatorul, au explorat coasta de vest a Africii. Ei căutau un traseu care, prin ocolirea acestui continent, să asigure legătura cu „ținuturile mirondenilor” (India, Asia). În anul 1488, exploratorul Bartolomeo Diaz a descoperit extremitatea sudică a Africii, ce a primit numele de *Capul Bunei Speranțe*.

Un deceniu mai târziu, navigatorul portughez Vasco da Gama a reușit să treacă de Capul Bunei Speranțe și a navigat apoi către nord-est, ca să ajungă la Calicut, pe coasta apuseană a Indiei.

După eliberarea de sub stăpânirea arabă, încheiată la sfârșitul secolului al XV-lea, Spania a organizat propriile expediții de explorare a lumii. În anul 1492, Cristofor Columb, a traversat către vest Oceanul Atlantic și a descoperit continentul numit, de la începutul secolului al XVI-lea, *America*.

John Cabot a navigat în slujba Angliei și a ajuns, în anul 1497, pe țărmul de nord-est al continentului american. Cunoașterea acestei zone a lumii a fost îmbogățită în anul 1534, în urma expediției conduse de francezul Jacques Cartier pe teritoriul Canadei de azi (*hartă, activitățile 1 și 2, pag. 13*).

2.3. Noi drumuri și teritorii

Descoperirile făcute de exploratori între anii 1488 și 1498 - noua rută maritimă între Europa și Asia prin ocolirea Africii, traseul peste Atlantic spre *Lumea Nouă* - au continuat în perioada următoare. Portughezul Pedro Cabral a ajuns pe țărmul Braziliei, în America de Sud. Fernando Magellan a condus prima expediție maritimă în jurul lumii (1519-1522). O călătorie asemănătoare a fost realizată de Francis Drake, între anii 1577 și 1580. Orizontul european al cunoașterii geografice a cuprins, treptat, întreaga planetă Pământ.

DICȚIONAR

Lumea Nouă - nume cu care europenii desemnau teritoriile aflate dincolo de Oceanul Atlantic: America (de Nord, Centrală și de Sud), Australia și Oceania. **Lumea Veche** se referă la Europa, Africa, Asia;
telescop - instrument pentru observarea astrilor cerești.

METODĂ DE ÎNVĂȚARE

Axa timpului (cronologică)
Organizarea evenimentelor în ordinea desfășurării lor este utilă pentru înțelegerea schimbărilor petrecute pe parcursul timpului. Citește lecția, apoi alcătuiește pe caiet o axă a timpului (cronologică). Scrie pe aceasta, în ordinea corectă, cinci dintre evenimentele menționate în lecție.

DE REȚINUT

- ✓ Din secolul al XV-lea, europenii au explorat noi drumuri și teritorii.
- ✓ În 1492, Cristofor Columb a descoperit continentul care a fost numit apoi America.
- ✓ Navigatorii portughezi au inaugurat un nou traseu maritim către India, prin ocolirea Africii.



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Lumea cunoscută de europeni

a. Privește harta alăturată. Numește trei descoperiri geografice realizate de europeni în secolele XV-XVI.

b. Completează, pe caiet, enunțurile de mai jos, cu informațiile corespunzătoare.

- Traseul indicat, pe hartă, cu cifra **1**, corespunde călătoriei lui Bartolomeo, care a descoperit extremitatea sudică a Africii.
- Traseul marcat cu cifra **2** corespunde expediției conduse de francezul Jacques
- Cifra **3** indică ruta maritimă urmată de John



Marile descoperiri ale europenilor
(secolele al XV-lea - al XVI-lea)

2. Cauze ale marilor descoperiri geografice

Formați grupe de câte 3-4 elevi. Citiți documentele A și B, priviți imaginea C, apoi rezolvați, în cadrul grupei, cerințele de mai jos. Prezentați clasei rezultatele activității voastre.

A. În primul rând, principele dorea să cunoască pământul care se întinde dincolo de Insulele Canare. În al doilea rând, exista posibilitatea navigării fără pericole către noile teritorii, de unde se puteau aduce diverse mărfuri. În al treilea rând, el dorea să cunoască puterea eventualilor dușmani ai regatului. În al patrulea rând, principele spera să găsească alți conducători creștini cu care să se alieze. Și în al cincilea rând, el spera să răspândească credința creștină în rândul altor popoare.

(după Eanes Gomez de Azurara, *Cronica descoperirii și cuceririi Guineei*, sec. al XV-lea)

B. Măritul rege al Portugaliei mi-a cerut lămuriri despre o rută maritimă către ținuturile mirodeniilor, mai scurtă decât cea prin Guineea. Am desenat o hartă maritimă pe care am marcat coastele și insulele pe care se pot face opriri, navigând numai către vest. Ea indică și distanțele care ne despart de aceste locuri atât de bogate în mirodenii și pietre prețioase.

(după geograful Paolo Toscanelli, sec. al XV-lea)



C. Vasco da Gama debarcând la Calicut, în India

a. Alcătuiți o listă care să cuprindă cauzele expedițiilor maritime portugheze din secolul al XV-lea, menționate în documentele A și B.

b. Numiți doi navigatori portughezi din secolul al XV-lea și câte o descoperire realizată de fiecare dintre aceștia.

TRECUT ȘI PREZENT

De la Pământ la Univers

Pe măsură ce au explorat Pământul, oamenii s-au îndreptat și spre spațiul cosmic, ca să-i înțeleagă tainele. Navele spațiale cu echipaj uman sau cele robotizate permit cunoașterea tot mai aprofundată a Universului. Printre instrumentele moderne utilizate se numără **telescopul** spațial Hubble și Laboratorul Științific Marțian.



Telescopul Hubble
(NASA)

- Dacă ai putea să stai de vorbă cu un cercetător al spațiului cosmic, ce întrebări ai dori să-i adresezi?



3. MARILE DESCOPERIRI ALE EUROPENILOR (II). CONSECINȚE ASUPRA VIEȚII OAMENILOR

➤ *Ce schimbări au produs marile descoperiri geografice?*

3.1. Europa domină lumea

În secolele al XV-lea și al XVI-lea, europenii au explorat teritorii din Africa, Asia și America, apoi, în secolul al XVII-lea, au descoperit Australia, Noua Zeelandă și diferite insule din Oceanul Pacific. Acestea au intrat sub stăpânirea statelor portughez, spaniol, englez, francez, olandez. Controlând resursele teritoriilor ocupate și făcând comerț pe mări și oceane, Europa și-a asigurat dominația mondială.

3.2. Imperii coloniale

În anul 1494, prin Tratatul de la Tordesillas (Spania), Portugalia și Spania au stabilit teritoriile nou descoperite ce reveneau fiecăruia dintre cele două state și linia de separație dintre acestea. Astfel s-au format primele **imperii coloniale**.

Explorarea teritoriilor din *Lumea Nouă* a fost în scurt timp urmată de ocuparea acestora, de cucerirea civilizațiilor **precolumbiene** și de organizarea dominației spaniole, respectiv a celei portugheze.

Pe continentul american, **conchistadorii** au primit dreptul să instaureze stăpânirea spaniolă în noile teritorii. Dotați cu cai și cu arme de foc, pe care **indigenii** nu le cunoșteau, aceștia au putut cuceri cu ușurință populațiile locale. Printre acestea se numărau mayașii, aztecii și incașii (*harta, activitatea 1, pag. 15*).

În anul 1519, conchistadorul Hernán Cortés a cucerit statul aztecilor (azi, Mexic), cu o populație de peste 20 de milioane de locuitori, cu ajutorul a circa 600 de soldați. În 1532, Francisco Pizarro, cu numai 180 de oameni, a reușit să ocupe imperiul incașilor (*activitatea 2, pag. 15*). Vechile civilizații de pe continentul american au dispărut ca urmare a instaurării stăpânirii europene. Spaniolii și portughezii au adus cu ei modul de viață european și religia creștină.

3.3. Schimbări în Europa

Marile descoperiri realizate începând din secolul al XV-lea au influențat economia, cultura, cunoașterea științifică, viața de zi cu zi a europenilor.

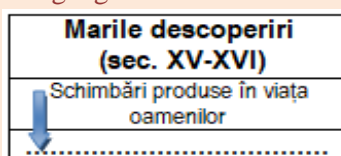
Dezvoltarea comerțului, mai ales cel pe Oceanul Atlantic, i-a avantajat pe negustorii din statele care aveau porturi deschise către acesta: Portugalia, Spania, Anglia, Franța, Olanda. În același timp, comerțul pe Marea Mediterană, înfloritor în Evul Mediu, a decăzut treptat. Aurul și argintul aduse în cantități mari din America au contribuit la dezvoltarea economiei europene dar și la creșterea prețurilor pentru diferite produse necesare traiului. Alimentația s-a îmbogățit cu noi produse (porumb, cartofi, tomate etc.). Știința europeană a progresat, datorită noilor cunoștințe despre teritorii și oceane necunoscute până atunci.

DICTIONAR

conchistador - cuceritor, termen utilizat mai ales pentru spaniolii care au cucerit teritorii în sec. al XV-lea – al XVII-lea;
imperiu colonial - ansamblu de teritorii stăpânite de un stat european, acesta din urmă fiind denumit cu termenul de *metropolă*;
indigen - băștinaș, localnic;
precolumbian - care a existat pe continentul America înaintea sosirii lui Cristofor Columb.

METODĂ DE ÎNVĂȚARE

Importanța unui eveniment/proces istoric
 Porneste de la conținutul lecției și realizează o diagramă, după modelul de mai jos, care să ilustreze schimbări aduse de marile descoperiri geografice.



DE REȚINUT

- ✓ Marile descoperiri au deschis noi rute maritime, aflate sub controlul europenilor. S-au format imperiile coloniale spaniol și portughez.
- ✓ Exploatarea noilor teritorii descoperite și dezvoltarea comerțului pe Oceanul Atlantic au schimbat viața europenilor.



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Civilizații precolumbiene și imperii coloniale

Privește cu atenție harta de mai jos, apoi precizează:

- a. continentele pe care se aflau teritoriile stăpânite de Spania și Portugalia în secolele XV - XVI;
- b. două cauze și două consecințe ale marilor descoperiri realizate de europeni în secolele XV - XVI.



Legendă

- 1. Teritoriul locuit de azteci
- 2. Teritoriul locuit de mayași
- 3. Teritoriul locuit de incași

- Imperiul colonial portughez
- Imperiul colonial spaniol
- Linia de separație între imperiile spaniol și portughez

2. Conchistadorii. Investigație

Pornind de la documentul A și de la imaginea B realizează, individual sau împreună cu mai mulți colegi, o investigație cu tema: *Cum și de ce au ocupat conchistadorii America?*



Pentru investigație:

- realizează un plan care să includă: surse de informare (enciclopedii, alte cărți, internet), termenul de realizare, sarcini de lucru;
- selectează materialele (texte, surse istorice), citește-le cu atenție;
- formulează clar răspunsurile.

A. *Sosind noi, spaniolii, în orașul Tenochtitlan, am rămas uimiți de mulțimea de oameni și de mărfuri din piață, ca și de ordinea perfectă de aici. Aur, pietre scumpe, țesături colorate, piei de animale, legume și fructe, nu se poate descrie în cuvinte abundența mărfurilor văzute.*

(după Bernal Diaz del Castillo, *Adevărata istorie a cuceririi Noii Spanii*, 1568)



B. *Întâlnirea dintre Hernán Cortés (dreapta) și Montezuma, conducătorul aztecilor (stânga)*

TRECUT ȘI PREZENT

Schimburi între America și Europa

Între *Lumea Nouă* și *Lumea Veche* au avut loc diverse schimburi, inclusiv de plante și animale. Unele au fost aduse din America în Europa, iar altele au fost transportate de europeni pe continentul american. În tabelul alăturat, le poți descoperi pe cele mai importante.

America		Europa
porumb		cai
cartofi		porci
tomate		oi
arahide		vite
ardei		secară
cacao		orez
tutun		viță de vie,
curcani		trestie de zahăr

- Imaginează-ți că trăiești în Europa, în anul 1400. Ce ar conține alimentația ta? Prin ce s-ar deosebi de cea din lumea de azi?

Cristofor Columb

Născut la Genova, oraș ce reprezenta o adevărată putere maritimă în Evul Mediu, Cristofor Columb și-a început cariera ca marinar, navigând pe corăbiile ce străbăteau Marea Mediterană (*imaginea A*). Influențat de ideile geografului Toscanelli, Columb era convins că ar fi descoperit o nouă rută spre India dacă ar fi traversat spre vest Oceanul Atlantic. El a reușit să obțină sprijinul regilor Spaniei, Ferdinand de Aragon și Isabela de Castilia. În august 1492, Cristofor Columb a plecat din portul spaniol Palos, îndreptându-se către apus, cu trei corăbii: *Santa Maria*, *Pinta* și *Niña*. După o călătorie de circa trei luni de zile, acesta a descoperit insula pe care a numit-o *San Salvador*, din *Arhipelagul* Bahamas (în America Centrală).



A. *Cristofor Columb*
(1451-1506)



B. *Călătoriile efectuate de Cristofor Columb peste Oceanul Atlantic*

În timpul primei sale călătorii, el a mai explorat insulele Cuba și Haiti (*harta B*). Convins că a ajuns în Asia, Columb a numit teritoriile descoperite *Indii*, iar pe locuitorii acestora, *indieni*. El a efectuat patru călătorii peste Atlantic, iar teritoriile explorate au intrat sub stăpânirea Spaniei (*aplicațiile 1, 2, pag. 17*).

La începutul secolului al XVI-lea, continentul descoperit de Columb a fost numit *America*, după numele navigatorului Amerigo Vespucci.

Fernando Magellan



C. *Fernando Magellan*
(cca 1480-1521)

Navigator portughez experimentat, Fernando Magellan era încredințat că exista posibilitatea ca, ocolind continentul american pe la sud, să se poată asigura legătura cu insulele din sud-estul Asiei.

Intrat în serviciul Spaniei, el a organizat în anul 1519 o expediție formată din cinci corăbii, cu care a început, călătoria ce avea să îl poarte în jurul lumii. Expediția condusă de Magellan a traversat Oceanul Atlantic navigând spre sud. În drumul său au fost descoperite Arhipelagul Țara de Foc și strâmtoarea ce azi poartă numele navigatorului (Strâmtoarea Magellan) (*imaginea C, harta D; aplicația 3, pag. 17*).

După ce a trecut de Strâmtoarea Magellan, corăbiile europene au navigat pe apele neobișnuit de calme ale oceanului căruia Magellan i-a dat numele de *Pacific* (pașnic). După o călătorie dificilă, Magellan a ajuns în Insulele Filipine. Aici navigatorul și-a pierdut viața în timpul luptelor dintre triburile locale. O singură corabie a revenit în Europa, în anul 1522, sub comanda lui Sebastian del Cano, secundul lui Magellan. Prin această călătorie a fost realizată prima *circumnavigație* a Terrei.



D. *Planiglob care redă traseul urmat de expediția condusă de Fernando Magellan*
(Battista Agnese, *Atlasul nautic*, 1544)



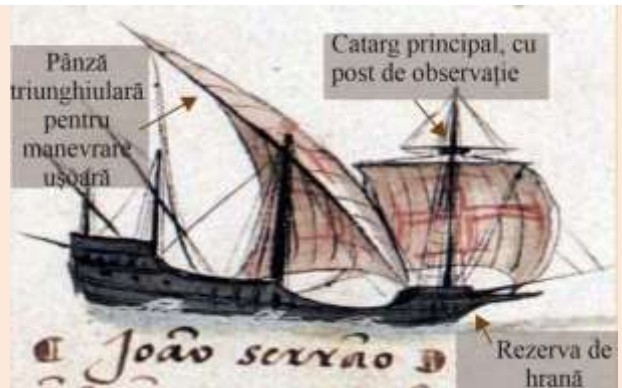
ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Descoperirea Lumii Noi

Citește documentul **A**, privește imaginea **B**, apoi răspunde cerințelor.

A. Oamenii de pe corăbii văzură alte semne de pământ și un trunchi de mărăcine plin cu fructe roșii. Pământul îl văzu mai întâi un marinar care se numea Rodrigo de Triana, deși amiralul, stând pe puntea înaltă a corabiei, văzuse o lumină, dar nu cutezase să afirme că ar fi pământ. Coborâră toate velele (pânzele) și înaintară numai cu vela mare, fără cele mici, așteptând până la ziuă, într-o vineri, când ajunseră pe o insuliță din Bahamas.

(Jurnalul lui Cristofor Columb, adaptare)



- a. Rezumă într-un enunț conținutul documentului **A**.
- b. Indică evenimentul descris în document.
- c. Numește tipul de corabie ilustrat în imagine.

B. Corabie utilizată în timpul expedițiilor europene de explorare din secolele al XV-lea – al XVI-lea

d. Precizează importanța tipului de corabie ilustrat, pentru desfășurarea călătoriilor pe mări și oceane de la sfârșitul Evului Mediu și începutul Epocii Moderne.

2. Pe urmele lui Cristofor Columb

Privește imaginile **A** și **B**. Imaginează-ți că ești un marinar spaniol de pe corabia Santa Maria, sub comanda lui Cristofor Columb. Scrie un scurt jurnal de călătorie în care să relatezi prima expediție peste Oceanul Atlantic (1492-1493). Păstrează jurnalul în portofoliul personal.



A. Plecarea din portul Palos



B. Debarcarea în Insula San Salvador

3. Călătorie în jurul Pământului

Formați grupe de câte 3-4 elevi. Pe baza hărții **D**, de la pagina 16, a documentului **A** și a imaginii **B** de mai jos, realizați un desen (poster) cu titlul: *Cu Magellan, pe mările și oceanele Lumii*. Organizați în clasă o expoziție cu produsele activității voastre.

A. Ne-am întors 18 oameni cu doar o singură corabie dintre cele cinci cu care am plecat. Am descoperit mirodenii, trestie de zahăr și perle. Am făcut înconjurul lumii, căci plecând către vest, am revenit în Spania prin est.

(Jurnalul lui Antonio Pigafetta, navigator din echipajul lui Magellan, adaptare)



B. Flota spaniolă în Strâmtoarea Magellan

DICTIONAR

arhipelag - grup sau lanț de insule, situate într-o mare sau un ocean;

circumnavigație - călătorie pe mare în jurul unei insule, al unui continent sau al Terrei.

DE REȚINUT

- ✓ În anul 1492, Cristofor Columb a descoperit continentul american.
- ✓ Expediția maritimă începută în anul 1519, sub conducerea lui Fernando Magellan, a demonstrat faptul că Pământul este rotund.

LUMEA NOUĂ: CUNOAȘTERE, MISIONARISM ȘI EXPLOATARE

Vechi civilizații și culturi

Europenii au descoperit, din secolul al XV-lea, nu doar noi teritorii ci și populații necunoscute de ei până atunci, cu obiceiuri și credințe diferite. Deși, ca nivel al dezvoltării, populațiile **amerindiene** se aflau încă în Preistorie, ele au format civilizații agrare originale, bazate pe cultura porumbului. Printre acestea s-au numărat civilizațiile mayașă, aztecă și incașă (*imaginile A și B*).

Cunoașterea lor a fost posibilă mai ales datorită eforturilor europenilor (îndeosebi oameni ai Bisericii) de a le descrie și a le afla tainele.



B. Ceremonie aztecă
(Codexul Florentin,
sec. al XVI-lea)

Mayașii, localizați în Peninsula Yucatan (Mexic), dețineau cunoștințe matematice și astronomice deosebit de înaintate. Orașele lor, ce aveau un caracter religios, erau dominate de temple-piramide în trepte, construite din piatră. **Aztecii**, popor războinic, au întemeiat Tenochtitlan (azi, orașul Mexico), centrul unui imperiu ce cuprindea zeci de populații diferite. **Incașii** reprezentau un ansamblu de populații ce formau un imperiu întins de-a lungul coastei de vest a Americii de Sud. În fruntea statului se afla Marele Inca (regele) (*aplicația 1, pag. 19*).

Populațiile precolumbiene au intrat sub dominația europenilor care le-au impus un alt mod de viață și o nouă religie: creștinismul. Vechile culturi amerindiene au dispărut, formându-se o civilizație cu trăsături europene - cea a Americii Latine.

Misionarismul. Convertirea la creștinism a populațiilor cucerite

Instaurarea stăpânirii spaniole și portugheze în America a fost însoțită de o activitate intensă de impunere a creștinismului în rândul populațiilor cucerite. Biserica, prin misionari - reprezentanți ai acesteia însărcinați cu răspândirea religiei catolice - a urmărit convertirea la creștinism a amerindienilor. Prima organizație misionară din Lumea Nouă a fost întemeiată în 1523 în Noua Spanie (Mexic). Unii dintre misionari, precum spaniolul Bartolomeo de Las Casas sau portughezul Manuel da Nóbrega au lăsat, prin scrierile lor, mărturii istorice importante despre relațiile dintre europeni și cei cucerțiți (*aplicația 2, pag. 19*).

Supunere și exploatare



C. Plantație de trestie de zahăr
în Brazilia

În teritoriile americane ocupate, spaniolii și portughezii au instaurat un regim de **exploatare** a localnicilor. Pământul a fost împărțit în **plantații** întinse stăpânite de noii veniți (coloniștii europeni). S-au înființat mine de aur, argint, cupru, în care locuitorii supuși erau obligați să muncească în condiții deosebit de grele. Numărul acestora a scăzut rapid, din cauza epidemiilor, a muncii epuizante și a diferitelor abuzuri. Prin urmare, coloniștii europeni au recurs la aducerea sclavilor negri din Africa ca să-și asigure forța de muncă de care aveau nevoie (*imaginea C*).



A. Piramida mayașă de la Tulum, Mexic
(desen de F. Catherwood, 1844)



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Cunoașterea civilizațiilor din *Lumea Nouă*

Citește documentele **A** și **C**, privește imaginea **B**, apoi răspunde cerințelor.

A. *Locuitorii acestor insule nu au nici fier, nici oțel, nici arme. Ei cred că eu, ca și corăbiile și oamenii mei, am venit din ceruri, și cu această convingere localnicii m-au primit peste tot, după ce și-au învins teama.*

(după Cristofor Columb, scrisoare către regii Spaniei)



B. *Ocupații ale aztecilor*
(Codex Mendoza, sec. al XVI-lea)

C. Sfaturile unui părinte aztec către copilul său

Fii calm, nu vorbi prea repede, nu ridică glasul. Nu aștepta să fii chemat de două ori. Răspunde imediat când e nevoie de tine. Înainte de masă, spală-te pe mâini. Nu mânca în grabă!

(B. De Sahagun, *Istoria Noii Spanii*, sec. al XVI-lea)

a. Pe baza documentului **A**, precizează două trăsături ale civilizației localnicilor din insulele explorate de Cristofor Columb.

b. Indică două ocupații ale aztecilor, ilustrate în imaginea **B**.

c. Pornind de la documentul **C**, exprimă-ți opinia în legătură cu educația copiilor azteci. Există asemănări între regulile de comportament ale aztecilor și cele din lumea modernă?

Argumentează.

2. Misionarism și exploatare

Lucrați în perechi. Citiți textele **A** și **B**, priviți harta de mai jos. Imaginați-vă că discutați cu proprietarul spaniol al unei plantații de trestie de zahăr din America de Sud, din secolul al XVI-lea. Alcătuiți o listă cu propuneri pentru îmbunătățirea activității și a vieții oamenilor de pe plantație.

A. Mărturia unui misionar din *Lumea Nouă*

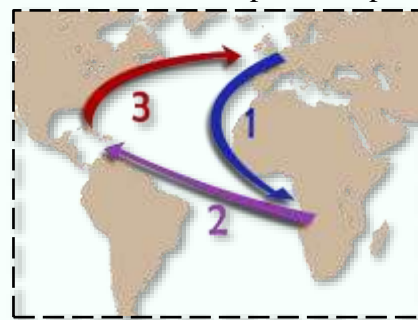
Bartolomeo de Las Casas (1484-1566) a fost un misionar, istoric și scriitor care s-a remarcat prin activitatea dusă pe continentul american în sprijinul populațiilor locale persecutate și exploatare de europeni. El a descris dramele trăite de amerindieni și a cerut respectarea drepturilor acestora. Las Casas a fost numit *Părintele indienilor*.

Spaniolii au distrus aici zece regate, mai mari chiar decât Spania. În decursul a 40 de ani au murit, din cauza spaniolilor, peste 12 milioane de suflete, prin războaie nedrepte, prin diferite epidemii și prin exploatarea până la epuizare. Motivul pentru care creștinii au ucis atâția oameni a fost numai dorința nepotolită de aur, setea de îmbogățire.

(Bartolomeo de Las Casas, *Descoperirea Indiilor Occidentale de către spanioli...*, sec. al XVI-lea, adaptare)

B. Comerțul triunghiular (hartă)

Nevoia de mână de lucru pentru exploatarea resurselor continentului american a dus la apariția *comerțului triunghiular*. Din Europa, negustorii duceau în Africa mărfuri ieftine (**ruta 1**), aici le schimbau contra sclavilor, care erau vânduți apoi în America (**ruta 2**). Produsele obținute din munca sclavilor și a localnicilor erau vândute scump în Europa (**ruta 3**).



Rute ale comerțului triunghiular

DICTIONAR

amerindian - locuitor al continentului american, dinaintea venirii europenilor;

exploatare - aici, asuprirea populațiilor din Lumea Nouă;

plantație - suprafață agricolă întinsă pe care se cultivau produse tropicale (ceai, cafea, cacao, trestie de zahăr).

DE REȚINUT

- ✓ În *Lumea Nouă*, aportul europenilor, creștinarea populațiilor locale, amestecul de culturi au contribuit la formarea unei noi civilizații - cea a Americii Latine.



RECAPITULARE

AM ÎNVĂȚAT DESPRE...

- Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu;
- Marile descoperiri ale europenilor; drumuri și teritorii, consecințe asupra vieții oamenilor

Cauze	Principalele călătorii	Consecințe
<ul style="list-style-type: none"> • Dezvoltarea comerțului Europei cu Orientul • Găsirea unor aliați împotriva otomanilor • Intenția creștinării altor popoare • Dorința de cunoaștere 	<ul style="list-style-type: none"> • Expediția lui Bartolomeo Diaz - descoperirea extremității sudice a Africii • Prima călătorie peste Atlantic a lui Cristofor Columb - descoperirea <i>Lumii Noi</i> • Expediția lui Vasco da Gama - descoperirea rutei spre Asia prin ocolirea Africii • Expediția în jurul lumii condusă de Fernando Magellan 	<ul style="list-style-type: none"> • Formarea imperiilor coloniale • Instaurarea dominației europene asupra lumii • Creșterea importanței comerțului maritim • Răspândirea creștinismului în America și Asia • Cunoașterea unor spații și culturi noi

STUDIEZ. DESCOPĂR. ANALIZEZ

Percepția spațiului în timpul marilor descoperiri ale europenilor

Privește cu atenție hărțile A și B, apoi răspunde cerințelor.

a. Precizează secolul în care a fost realizată fiecare dintre cele două hărți și numește continentele ilustrate pe harta A, apoi pe cele de pe harta B.

b. Scrie trei deosebiri în privința reprezentării continentelor, pe care le poți observa studiind cele două hărți.

Explică deosebirile constatate, utilizând cuvintele: *călătorie*, *descoperire*, *navigator*, *circumnavigație*.

c. Compară harta B cu un planiglob dintr-un atlas geografic din zilele noastre. Notează asemănările și deosebirile pe care le identifiți.



A. Hartă din anul 1490



B. Hartă din anul 1595

ACTIVITATE INDIVIDUALĂ

Citește cu atenție documentul **A** și privește imaginea **B**. Pe baza acestora, completează pe caiet tabelul realizat după modelul de mai jos, cu informațiile corespunzătoare.

A. În 1530, portughezii controlau porturile de pe coasta de vest a Indiei, dar deja ținta lor era mai departe, către est: doreau să ajungă în Indonezia, pentru comerț, pentru că nucșoara și scorțișoara erau la mare căutare, dar piperul era cu mult mai prețios, pentru că aroma și conserva alimentele europenilor. Toată regiunea era o piață imensă.

(Frank Welsh, Istoria lumii)



B. Portul Lisabona (Portugalia) în anul 1572

Model de rezolvare

Sursă istorică	Secolul de referință	Popor/locuri menționate	Informații despre activitatea economică
Documentul A	al XVI-lea
Imaginea B	Lisabona	port, navigație, comerț

ACTIVITATE ÎN COLABORARE. PROIECT

Pe cărările timpului, printre mayași, azteci și incași

Formați grupe de câte 3-4 elevi. Imaginați-vă că sunteți jurnaliști în redacția de istorie a unui ziar. Pornind de la imaginile **A**, **B** și **C**, fiecare grupă va realiza o prezentare de circa 1-2 pagini, despre istoria mayașilor, a aztecilor sau a incașilor. Prezentarea va include informații și imagini despre istoria și moștenirea culturală a poporului respectiv.

Etape de urmat:

1. Pregătirea activității:

- alcătuiți un plan cu resursele necesare: timp, membrii echipei, surse de informare, inclusiv din rețeaua internet;
- negociați rolul membrilor în cadrul echipei.

2. Îndeplinirea sarcinilor:

- asigurați-vă de corectitudinea informațiilor;
- scrieți conținutul prezentării, verificați ortografia și punctuația.

3. Încheierea activității:

- prezentați colegilor rezultatul activității de grup.
- ✚ Pe parcursul proiectului, alcătuiți un jurnal, care va include impresii și rezultate ale colaborării în cadrul grupului.



A.

Scriere mayașă cu rol religios



B.

Tenochtitlan, capitala aztecilor, (reconstituire)



C.

Atahualpa, ultimul conducător al Imperiului Incaș



EVALUARE

1. Privește harta de mai jos și citește explicația care o însoțește. Scrie, apoi pe caiet, cuvintele care formează răspunsul corect pentru fiecare dintre enunțurile de mai jos.



Hartă a Lumii Noi, realizată de cartograful Theodore de Bry, în anul 1596. Personajele notate cu cifre de la 1 la 4 îi reprezintă, în ordine, pe:

(1) Cristofor Columb; (2) Amerigo Vespucci;
(3) Francisco Pizzaro; (4) Fernando Magellan.

- a. Continentul reprezentat pe hartă a fost numit, în secolul al XVI-lea:
 - Australia; • America; • Africa.
- b. Europeanul care a descoperit și explorat pentru prima dată Oceanul Pacific este simbolizat de personajul indicat prin cifra ...:
 - 1; • 2; • 3; • 4.
- c. Conchistadorul indicat prin cifra 3 a condus expediția de cucerire a statului.....:
 - mayașilor;
 - aztecilor;
 - incașilor.
- d. Prima călătorie peste Oceanul Atlantic a personajului indicat prin cifra 1 s-a desfășurat în secolul:
 - al XIV-lea; • al XV-lea; • al XVI-lea.

2. Pornind de la documentul A și de la imaginea B, răspunde cerințelor de mai jos.

A. În acest an, Altețele Voastre Regale [regele Ferdinand de Aragon și regina Isabella de Castilia, monarhii Spaniei] m-au trimis către Indii, pentru a afla cum ar putea fi convertite popoarele de acolo la sfânta credință. Și pentru aceasta, m-au acoperit de onoruri, hotărând ca de acum înainte să fiu numit Don, mare amiral al Oceanului, vicerege și guvernator pe viață al tuturor insulelor și al întregului pământ pe care îl voi descoperi.

(Cristofor Columb, scrisoare către regii Spaniei, adaptare)



B. Prima călătorie a lui Cristofor Columb peste Atlantic (pictură de D. Puebla)

- a. Scrie numele statului european în slujba căruia Cristofor Columb a întreprins călătoriile peste Oceanul Atlantic.
- b. Transcrie din documentul A cuvintele care arată intenția lui Columb de a răspândi creștinismul în teritoriile descoperite.
- c. Indică în imaginea B două elemente care simbolizează misiunea de creștinare a localnicilor din Lumea Nouă.
- d. Precizează, pe baza documentului A: numele dat de Cristofor Columb teritoriilor explorate, respectiv o recompensă primită de acesta pentru activitatea sa.

3. Privește imaginile A și C, citește documentul B, apoi rezolvă în scris cerințele de mai jos.



A. Călăreț spaniol alături de aliați din rândul localnicilor amerindieni

B. Conchistadorii aveau un avantaj tehnologic important față de războinicii amerindieni, chiar dacă aceștia din urmă erau mult mai numeroși.

Europenii dispuneau de armuri puternice, de arme din metal, inclusiv de arme de foc, iar localnicii, de pumnale din piatră și de săgeți. Invadatorii aveau cai, animale necunoscute pentru locuitorii Americii. De asemenea, spaniolii au profitat de rivalitățile dintre populațiile locale, și le-au atras pe unele dintre ele de partea lor.

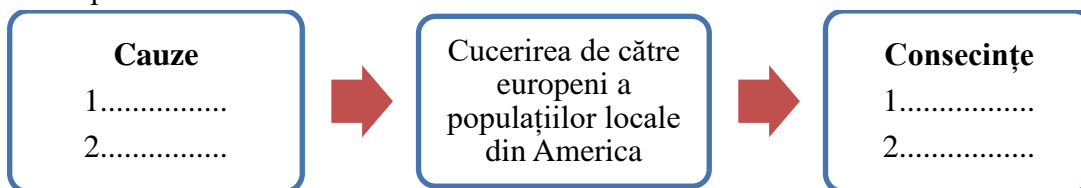
(Reg Grant, *Sclavia. Despre oameni adevărați și poveștile acestora*)



C. Conchistadori (sec. al XVI-lea)

- Explică înțelesul termenului evidențiat în documentul B.
- Describe în circa cinci rânduri echipamentul unui conchistador.
- Indică, pe baza imaginilor A și C, două deosebiri între echipamentul și modul de luptă al populațiilor americane locale și cele ale europenilor.
- Pe baza informațiilor transmise de document și de imaginile A și C, completează, după modelul de mai jos, o diagramă care să includă minimum două cauze și două consecințe ale cuceririi de către europeni a populațiilor locale de pe continentul american.

Model de rezolvare



- Exprimă-ți opinia cu privire la urmările pozitive sau negative ale marilor descoperiri realizate de europeni la sfârșitul Evului Mediu și începutul Epocii Moderne. Poți argumenta cu termeni precum: *cunoaștere, civilizație, popor, navigație, cultură, exploatare, misionarism*.

Autoevaluare

Adună punctele pentru răspunsurile corecte date, apoi scrie pe caiet numărul total al acestora.

Exercițiul	1				2				3					Din oficiu	Punctaj maxim
	a	b	c	d	a	b	c	d	a	b	c	d	e		
Cerința															
Punctaj pentru răspuns corect (p)	5p	5p	5p	5p	5p	5p	10p	10p	5p	5p	10p	10p	10p	10 puncte	100 puncte

PORTOFOLIUL PERSONAL

La final de capitol, portofoliul tău cuprinde:

- ✓ Prezentarea călătoriei lui Marco Polo (activitatea nr. 3, pag. 11)
- ✓ Jurnalul unui marinar (activitatea nr. 2, pag. 17)

POȚI CUNOAȘTE MAI MULTE DACĂ...

Citești:

- *Atlasul marilor descoperiri geografice*, Editura Litera
- Jules Verne, *Cristofor Columb*, Editura Cartea Românească

Accesezi pagina web:

<https://www.youtube.com/watch?v=0BNEZMIFLLU> (reconstituirea orașului aztec Tenochtitlan)

Vizitezi:

- Muzeul Marinei Române, din Constanța
- Muzeul Național Militar „Regele Ferdinand I”, din București



Unitatea II

Geneza spiritului modern

1. Renașterea: geneza spiritului modern.

2. Umanismul

- ❖ Studiu de caz. *Leonardo da Vinci și Michelangelo Buonarroti*
- ❖ Studiu de caz. *Niccolò Machiavelli*
- ❖ Studiu de caz. *Giordano Bruno și Galileo Galilei*
- ❖ Studiu de caz. *William Shakespeare*

3. Reforma. Contrareforma

- ❖ Studiu de caz. *Inchiziția*
- ❖ Studiu de caz. *Martin Luther*
- ❖ Studiu de caz. *Henric al VIII-lea*
- ❖ Studiu de caz. *Barocul*

4. Absolutismul de la Atlantic la Munții Ural

- ❖ Studiu de caz. *Soliman Magnificul*
 - ❖ Studiu de caz. *Ludovic al XIV-lea și Palatul de la Versailles*
 - ❖ Studiu de caz. *Petru cel Mare*
- Recapitulare
 - Evaluare

Competențe specifice: 1.2; 2.1; 2.2; 3.2; 3.3; 4.1; 4.2

Începând din secolul al XIV-lea, în Italia, apoi în restul Europei, s-a răspândit un mod nou de gândire și de cunoaștere a lumii, manifestat prin operele artistice, literare și științifice ale Renașterii și Umanismului.

- Școala din Atena, opera artistului *Rafael Sanzio* (secolul al XVI-lea), din imaginea alăturată, simbolizează admirația oamenilor din vremea Renașterii față de știința și cultura Antichității.





În secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, sub influența curentului cultural baroc, muzica (instrumentală sau vocală) și teatrul au cunoscut un avânt deosebit în Europa. Punerea în scenă a pieselor de teatru, jocul actorilor, desfășurarea spectacolelor erau asemănătoare celor din zilele noastre.

- *Imaginea ilustrează o reprezentație la Teatrul Regal din Torino (pictură de Pietro Domenico Olivero, secolul al XVIII-lea).*

Pe parcursul acestui capitol:

- ✓ **vei afla**
 - cum au schimbat Renașterea și Umanismul modul de a gândi al oamenilor;
 - care au fost marile opere și principalii reprezentanți ai Renașterii și Umanismului;
 - prin ce au influențat Reforma și Contrareforma viața oamenilor;
 - cum s-a manifestat absolutismul monarhic în Europa.
- ✓ **vei putea**
 - să exersezi utilizarea coordonatelor temporale referitoare la fapte și procese istorice;
 - să analizezi critic surse de informare diferite;
 - să cooperezi în cadrul unor grupuri de învățare pentru rezolvarea sarcinilor de lucru.
- ✓ **vei completa** portofoliul personal cu lucrări realizate individual sau în colaborare cu alți colegi.



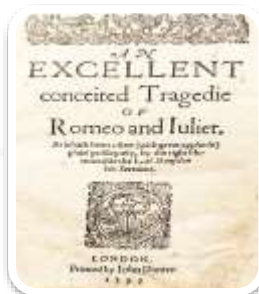
1488

Leonardo da Vinci proiectează un aparat de zbor



1532

Publicarea operei lui Niccolò Machiavelli, Principele



cca 1595

W. Shakespeare scrie opera Romeo și Julieta



1623

Începe construcția Palatului de la Versailles (Franța)



1. RENAȘTEREA: GENEZA SPIRITULUI MODERN

➤ De ce a început Renașterea în spațiul italian?

1.1. Apariția Renașterii și a Umanismului

Spre sfârșitul Evului Mediu și la începutul Epocii Moderne, europenii au devenit tot mai interesați de cunoaștere și artă, redescoperind moștenirea culturală a Antichității greco-romane. A apărut un curent cultural nou, cunoscut cu numele de *Renaștere*. În cadrul acestuia, omul ocupa un loc central în operele artiștilor și ale învățaților. *Umanismul* a fost un nou mod de a înțelege omul ca individ și lumea, în ansamblu, prin educație, **rațiune**, știință.

Renașterea a apărut în spațiul italian, care fusese centrul lumii romane în Antichitate. Ruinele și operele de artă antice păstrate aici i-au inspirat pe oamenii Renașterii. În bogatele orașe italiene, precum Florența, Genova, Veneția, Roma, Bologna, s-a dezvoltat o populație urbană activă și educată, în fruntea căreia se aflau bancheri și negustori bogați. Aceștia din urmă s-au implicat în activitatea de **mecenat**, sprijinindu-i pe sculptorii, pictorii și arhitecții vremii. Din spațiul italian, Renașterea și Umanismul s-au răspândit pe continentul european, inclusiv în Țările Române.

1.2. Arhitectura în perioada Renașterii

Arhitectura Renașterii s-a inspirat din cea antică. Printre elementele de arhitectură utilizate s-au numărat cupola și coloanele în stil ionic, doric sau corintic. Una dintre cele mai impresionante cupole din vremea Renașterii este cea proiectată de Filippo Brunelleschi pentru **Domul** din Florența. (*activitatea 1, pag. 27*).

1.3. Renașterea artistică

Artiștii Renașterii au manifestat un interes deosebit pentru operele de artă ale Antichității (care le-au servit drept modele), pentru natură și pentru redarea frumuseții corpului uman. Operele artistice, sculpturi ori picturi, tratau atât subiecte religioase, inspirate din Biblie, cât și laice (neregulate). Tehnicile de pictură au evoluat față de perioada medievală: artiștii erau capabili să redea **perspectiva**, lumina și întunericul, utilizau nuanțe noi de culori. Printre marii artiști ai Renașterii s-au numărat Leonardo da Vinci, Michelangelo Buonarroti, Rafael Sanzio, Sandro Botticelli (*activitatea 2, pag. 27*).

1.4. Renașterea literară

În perioada Renașterii, operele literare erau scrise atât în limba latină cât și în cea vorbită de fiecare popor. Scriitori precum Dante Alighieri și Francesco Petrarca (în Italia), Miguel de Cervantes (în Spania), William Shakespeare (în Anglia) sau François Rabelais (în Franța), au creat personaje inspirate din viața reală.

1.5. Geneza spiritului modern

Până în secolul al XVII-lea, Renașterea și Umanismul au produs schimbări importante în gândire și cultură, punând bazele lumii moderne. Acestea implicau exprimarea liberă, recunoașterea valorilor umane, precum libertatea, cinstea, respectul, explicarea lumii înconjurătoare prin gândire rațională și știință.

DICȚIONAR

dom - cupolă în formă de emisferă a unei clădiri monumentale;
mecenat - ocrotire acordată artei;
perspectivă - procedeu geometric care permite redarea, într-o pictură, a impresiei de profunzime, în funcție de depărtarea obiectelor;
rațiune - gândire, judecată, minte.

METODĂ DE ÎNVĂȚARE

Ideea principală
Fiecare text citit cuprinde o informație de bază, care poate fi exprimată într-un enunț. Citește paragraful 1.1. al lecției și notează pe caiet ideea principală identificată în textul citit.

DE REȚINUT

- ✓ Renașterea a apărut în spațiul italian.
- ✓ Renașterea și Umanismul au influențat modul de viață și de gândire al oamenilor.
- ✓ Renașterea artistică s-a manifestat în arhitectură, sculptură, pictură, muzică.



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Originile Renașterii

Privește harta alăturată, precum și imaginile **A**, **B** și **C**. Pe baza cunoștințelor de istorie din clasa a V-a:

- numește orașul unde a fost întemeiată prima universitate;
- menționează două discipline care se studiau în universitățile medievale și limba în care se desfășurau cursurile;
- identifică, în imaginile **A**, **B** și **C**, elemente de arhitectură inspirate din construcțiile greco-romane, respectiv din cele medievale;
- explică un motiv pentru care clădirile din vremea Renașterii includeau atât influențe antice cât și medievale.



Spațiul italian în timpul Renașterii



A, B - Catedrala Santa Maria del Fiore (domul: arhitect Filippo Brunelleschi, Florența, sec. al XV-lea) **C** - Vila „La Rotonda” (arhitect: Andrea Palladio, Vicenza, sec. al XVI-lea)



2. Pictura Renașterii. Observarea perspectivei

Lucrați în perechi. Citiți documentul **A**, priviți imaginea **B**. Realizați în scris o descriere a imaginii **B**, având în vedere:

- personajele redade, costumația acestora;
- modul în care pictorul a redat perspectiva.
 - Prezentați clasei rezultatele activității și păstrați descrierea realizată în portofoliul personal.

A. Există mai multe feluri de a reda perspectiva: prin micșorarea mărimii obiectelor din planul îndepărtat, prin modificarea culorilor pe măsură ce obiectele se îndepărtează de privire, prin redarea cu detalii mai simple a obiectelor aflate mai departe de privitor.

(după Leonardo da Vinci, *Tratat de pictură*)



B. Întoarcerea ambasadorilor (autor Vittor Carpaccio, 1500)

TRECUT ȘI PREZENT

Arta în viața noastră

Prin artă - pictură, sculptură, muzică, dans etc. - oamenii își manifestă creativitatea, emoțiile, dragostea de frumos.

Arta zilelor noastre se exprimă sub forme dintre cele mai diferite: de la creații populare, la arta realizată cu ajutorul programelor informatice.



Artă modernă: Copac Roșu (Piet Mondrian, sec. XX)

- Arta este importantă pentru tine? De ce?
- Dacă ar fi să te exprimi printr-o pictură, ce culori ai utiliza? Ce subiect ai alege?



2. UMANISMUL

➤ Cum pot ideile să producă schimbări în viața oamenilor?

2.1. Un nou mod de gândire

Umanismul a fost mișcarea culturală și științifică din vremea Renașterii care a susținut importanța dezvoltării omului ca ființă liberă, responsabilă și educată precum și a umanității în general.

Într-o societate încă influențată puternic de Biserică, așa cum era cea europeană din secolele al XIV-lea al XV-lea, umaniștii erau încredințați că lumea poate fi cunoscută și înțeleasă prin cultură și știință. Unul dintre primii umaniști a fost Francesco Petrarca. În secolul al XIV-lea, scrierile sale cu subiect istoric au contribuit la dezvoltarea noului curent de gândire.

Răspândirea ideilor umaniste a fost influențată în mod hotărâtor de inventarea de către germanul Johannes Gutenberg a tiparului cu litere mobile. Prima carte tipărită a fost *Biblia* (1455). Cărțile realizate cu ajutorul tiparului le-au permis tot mai multor europeni să cunoască operele umaniștilor (*activitatea 1, pag. 29*).

2.2. Educația umanistă

Omul ideal al Renașterii și al Umanismului era cel educat și responsabil, care dispunea de cunoștințe vaste, din diferite domenii de studiu.

Pedagogia umanistă punea accentul pe dezvoltarea **spiritului critic**, a curiozității față de natură și de societate, a dorinței de a învăța (*activitatea 2, pag. 29*).

2.3. Domenii ale Umanismului

Umaniștii erau interesați de toate aspectele cunoașterii din vremea lor. Sub influența legăturilor dintre Europa și Orient, unii **erudiți** umaniști au tradus operele Antichității greco-romane și scrieri religioase, ca să înțeleagă mai bine gândirea antică. Printre aceștia s-a numărat Erasmus din Rotterdam. În operele sale, el a criticat aspecte legate de activitatea Bisericii Catolice.

Căutând să cunoască lumea sub toate formele ei, umaniștii au dezvoltat diverse domenii ale științei. De exemplu, în astronomie, Nicolaus Copernic, Johannes Kepler, Galileo Galilei sau Giordano Bruno au cercetat alcătuirea Universului și corpurile cerești. În medicină, William Harvey a studiat circulația sângelui. Fizica a fost dezvoltată prin cercetările lui Galileo Galilei (despre căderea corpurilor) sau Evangelista Torricelli - inventatorul **barometrului** cu mercur.

2.4. Umanismul în Țările Române

În Transilvania, Moldova și Țara Românească, umanismul s-a răspândit din secolul al XVI-lea. Acesta s-a manifestat mai ales prin opere având caracter istoric sau religios: creațiile savanților Nicolaus Olahus și Johannes Honterus, scrierile **cronicarilor** Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, lucrările voievodului Dimitrie Cantemir, (domn al Moldovei în anii 1693, 1710-1711).

DICȚIONAR

barometru - instrument de măsurare a presiunii atmosferice;

cronicar - autor de cronică (aici, lucrare cu subiect istoric);

erudit - savant, învățat;

pedagogie - știința metodelor de instruire și de educare a oamenilor;

spirit critic - gândire întemeiată pe rațiune, pe verificarea informațiilor.

METODĂ DE ÎNVĂȚARE

Organizarea informațiilor

Înțelegerea unui text citit este posibilă și prin organizarea informațiilor conținute de acesta, sub forma unui tabel sau a unei diagrame. Citește lecția, apoi completează o diagramă, după modelul dat, care să includă 3-5 informații despre Umanism.



DE REȚINUT

- ✓ Umaniștii au dezvoltat o gândire nouă, având în centrul preocupărilor ființa umană.
- ✓ Educația din perioada Renașterii punea accentul pe formarea unui om activ și responsabil.
- ✓ Umanismul s-a manifestat în filosofie, istorie, știință.



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Umanismul. Răspândirea cărții tipărite



A.

Francesco Petrarca
(frescă, Padova, sec. al XIV-lea)

Pe baza surselor istorice **A**, **B**, **C**, **D** și **E**, rezolvă cerințele de mai jos.

B. *Noua tehnologie a tiparului permitea, din secolul al XV-lea, fabricarea unui număr mare de cărți identice, cu un preț mic. Cartea nu mai era o operă de artă, ci un obiect mai accesibil, care s-a putut răspândi foarte repede.* (despre cartea tipărită)

a. Precizează care dintre obiectele din imaginea **A** ilustrează activitatea unui umanist.

b. Pe baza cunoștințelor de istorie din clasa a V-a, explică înțelesul termenilor *frescă* și *manuscris*.

c. Compară paginile de carte date în imaginile **C** și **E**. Explică asemănările și/sau deosebirile constatate.

d. Descrie activitatea desfășurată de personajele din imaginea **C**. Indică un aspect din textul **B**, ilustrat în imaginea **C**.



C. *Pagină de manuscris*
(sec. al XII-lea)



D. *Atelier tipografic* (sec. al XVI-lea)



E. *Pagină din Biblia tipărită de J. Gutenberg* (sec. al XV-lea)

2. Educația în vremea Renașterii și Umanismului

Formați grupe de câte 3-4 elevi. Pornind de la documentul **A** și de la imaginea **B**, realizați un poster/afiș cu titlul *La școală, în secolele al XV-lea – al XVI-lea și în zilele noastre*. Prezentați clasei afișul și discutați despre valorile educației, în vremea Renașterii și azi.

A. *Să nu rămână nici o istorie pe care să n-o știi pe de rost. În ceea ce privește geometria, aritmetica și muzica, m-am străduit să te fac a le prețui de mic copil. Încearcă să cunoști și legile astronomiei. Să nu rămână nici o mare, nici un râu, cărora să nu le cunoști peștii; să știi toți copacii și toate păsările din văzduh.*

(după François Rabelais, *Gargantua și Pantagruel*, sec. al XVI-lea)



B. *Elevii și profesorul* (sec. al XV-lea)

TRECUT ȘI PREZENT

De la manuscrisul medieval la cartea electronică

În Evul Mediu, cărțile erau puține și, de aceea, greu de găsit. După apariția tiparului, cărțile au devenit tot mai numeroase, cuprinzând diferite domenii ale cunoașterii umane. Azi, multe cărți pot fi citite în format electronic, afișate pe computere, tablete electronice sau telefoane mobile.



Pagină de carte electronică

▪ Dacă ai putea să-i prezinți unui elev din secolul al XV-lea o carte modernă, sub ce formă ai vrea să i-o arăți? Tipărită pe hârtie sau electronică? De ce?

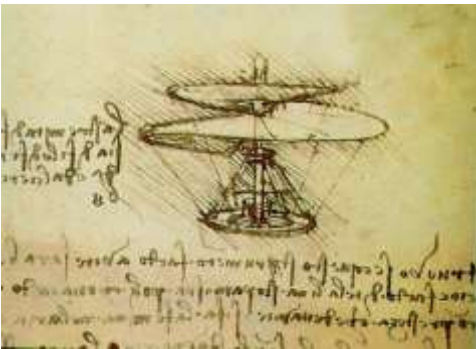
LEONARDO DA VINCI ȘI MICHELANGELO BUONARROTI

Leonardo da Vinci

Alături de Michelangelo Buonarroti, Leonardo da Vinci a fost considerat cel mai de seamă artist al momentului de apogeu al Renașterii (perioada anilor 1490-1520). Acesta a desfășurat o activitate impresionantă ca pictor, inventator, **anatomist**, arhitect, muzician, scriitor. Dintre **capodoperele** sale artistice, fresca *Cina cea de Taină* și pictura *Mona Lisa* (*La Gioconda*) sunt cele mai cunoscute la nivel mondial. Leonardo da Vinci a schițat aparate neobișnuite pentru epoca sa, precum avionul, elicopterul, submarinul. Totodată, a realizat studii amănunțite asupra anatomiei umane, a păsărilor și a altor animale (*imaginile A, B și C; activitatea 1, pag. 31*).



A. Leonardo da Vinci (1452-1519), autoportret



B. Elicopter (Leonardo da Vinci, studiu, 1487)



C. *Cina cea de Taină* (Leonardo da Vinci, Biserica Santa Maria delle Grazie, Milano, frescă, 1495-1499)



D. Michelangelo Buonarroti (1475-1564) (autor D. de Volterra)

Michelangelo Buonarroti

Sculptor, pictor, arhitect și poet celebru încă din timpul vieții, Michelangelo Buonarroti și-a început activitatea la Florența, unde a învățat tainele sculpturii în marmură. Printre marile sale creații din domeniul sculpturii se numără statuile *David*, *Moise*, *Pietà*. În calitate de pictor, Michelangelo a decorat plafonul Capelei Sixtine, din palatul papal de la Roma. Fresca realizată aici de artist redă scene din Biblie, tema centrală fiind Geneza (Facerea Lumii). Ea a fost pictată în decursul a patru ani. Această lucrare este considerată cel mai important ansamblu de picturi din vremea Renașterii.

Operele de arhitectură proiectate de Michelangelo cuprind Cupola Bazilicii Sf. Petru, Piața Capitoliu, Palatul Farnese din Roma, Capela Medici și Biblioteca Laurentină din Florența (*imaginile D, E și F; activitățile 2, 3, pag. 31*).



E. *Crearea lui Adam* (Michelangelo Buonarroti, frescă, detaliu, Capela Sixtină, Vatican, 1508-1512)



F. *David* (Michelangelo Buonarroti, sculptură, detaliu, Florența, 1501-1504)



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Pictura lui Leonardo da Vinci

Privește cu atenție imaginile **A** și **B**. Acestea reprezintă reproduceri ale unor picturi celebre realizate de Leonardo da Vinci. Rezolvă apoi cerințele de mai jos.



A. *Sfânta Ana, Fecioara și Pruncul cu mielul* (Leonardo da Vinci, Muzeul Luvru, Paris, 1510)

- a.** Numește opera artistică cu subiect religios, respectiv pe cea cu subiect laic.
- b.** Compară cele două picturi și indică un aspect specific artei Renașterii.
- d.** În opinia ta, ce sentimente a dorit să transmită Leonardo da Vinci prin intermediul celor două opere artistice? Argumentează!
- e.** De ce crezi că pictura din imaginea **B** este considerată cea mai cunoscută și mai admirată operă de artă din istorie?



B. *Mona Lisa* sau *La Gioconda* (Leonardo da Vinci, Muzeul Luvru, Paris, cca 1503-1506)

2. Michelangelo Buonarroti, poet și sculptor

Documentul **A** redă un fragment dintr-o poezie scrisă de Michelangelo. Imaginea **B** reproduce opera *Pietà*. Aceasta o reprezintă pe Fecioara Maria ținând în brațe trupul lui Iisus Hristos, coborât de pe Cruce. Pe baza celor două surse istorice:

A. (...) *Mai presus e arta de natură; eu știu, o simt prin propria mea sculptură, ce vremurilor le ține piept tenace.*

De aceea deopotrivă pot și ție și mie în culori sau piatră mută viața a ne da, o viață nesfârșită (...) (Michelangelo Buonarroti, Rime)



B. *Pietà* (Michelangelo Buonarroti, sculptură, Bazilica Sf. Petru, Vatican, 1498-1499)

- a.** transcrie din documentul **A** cuvântul prin care Michelangelo denumește tipul de operă artistică ilustrat în imaginea **B**;
- b.** explică, într-un text de aproximativ 10 rânduri, importanța operei lui Michelangelo. Folosește termenii: *artă, valori, capodoperă*.

3. Capodopere ale Renașterii. Portofoliu (dosar) tematic

Formați grupe de câte 3-4 elevi. Pornind de la tema studiului de caz *Leonardo da Vinci și Michelangelo Buonarroti*, căutați informații suplimentare, inclusiv în rețeaua internet, despre capodopere ale Renașterii aparținând celor două personalități studiate sau altor artiști ai vremii. Alcătuiți un portofoliu tematic care să includă reproduceri ale operelor de artă și arhitectură reprezentative.

i **Va fi nevoie să:**

- elaborați un plan al activității;
- selectați materialele corespunzătoare;
- alcătuiți scurte prezentări ale operelor artistice selectate;
- prezentați clasei rezultatele activității.



Detaliu, Capela Sixtină (Michelangelo, Vatican)

DICȚIONAR

anatomie - știința care studiază alcătuirea organismului uman, animal sau vegetal și legăturile dintre diferitele organe componente;
capodoperă - operă artistică de mare valoare.

DE REȚINUT

- ✓ Leonardo da Vinci a fost pictor, sculptor și arhitect, dar s-a preocupat și de anatomie, inginerie, fizică etc.
- ✓ Michelangelo Buonarroti s-a afirmat prin picturile și sculpturile sale, dar și prin opera poetică.

Un diplomat al Republicii Florentine

Reprezentant important al Umanismului italian, Niccolò Machiavelli a făcut parte din *Consiliul celor Zece*, instituție a Republicii Florența care asigura relațiile diplomatice ale statului și conducea operațiunile militare. El a dus o activitate intensă ca diplomat, cunoscând astfel statele italiene și relațiile acestora cu alte țări.

Printre operele lui Machiavelli se numără *Istoriile florentine*, în care acesta descrie istoria Florenței punând accentul pe cauzele diferitelor evenimente, *Arta războiului* - un tratat despre organizarea eficientă a armatelor, *Discurs asupra primei decade a lui Titus Livius*, piese de teatru (*Mătrăguna*) (imaginile A, B, documentul C; activitatea 1, pag. 33). Cea mai importantă dintre scrierile lui Niccolò Machiavelli este *Principele*, operă realizată în anul 1513 dar publicată în 1532. Aceasta este considerată primul tratat modern despre conducerea unui stat (imaginile D, E).



A. Niccolò Machiavelli (1469-1527), (autor Santi di Tito)



B. *Istoriile florentine* (ediție în limba engleză, 1595)

C. Importanța cunoașterii istoriei

Dacă istoria ne place sau dacă ne instruește, acest fapt este posibil cu ajutorul lucrurilor pe care ea le descrie; dar dacă o învățătură poate fi de folos cetățenilor cărmuitori ai statelor, ei o pot afla numai citind despre cauzele pentru care ura și neînțelegerea împart popoarele. Astfel vor ști ei înșiși cum să rămână uniți. Iar dacă exemplul oricărei țări este plin de învățăminte, atunci acela pe care-l afli în istoria propriului tău stat te impresionează cu atât mai mult și îți este cu atât mai de folos.

(după Niccolò Machiavelli, *Istoriile florentine*, adaptare)

Niccolò Machiavelli și statul modern



D. Lorenzo al II-lea de Medici (1492-1519) (autor Rafael Sanzio)

Machiavelli i-a dedicat opera sa, *Principele*, lui Lorenzo al II-lea de Medici, conducător al Florenței între anii 1516 și 1519.

Ideea principală a lucrării *Principele* este cea a unificării Italiei într-un stat modern, condus de un principe eficient, care ține seama de *rațiunea de stat*. Pornind de la exemple din istoria antică și din cea a statelor italiene, Machiavelli arată cum poate ajunge un principe la conducerea statului, ce calități trebuie să aibă, cum să se comporte în calitate de conducător politic și militar.

Principele este considerat unul dintre cele mai influente tratate politice din istorie, deoarece această operă a pus bazele gândirii politice moderne.



E. *Principele* (ediție din anul 1550)



1. Florența, descrisă de Niccolò Machiavelli

Privește imaginea **A**, citește documentul **B**, apoi răspunde cerințelor de mai jos.



A. Orașul Florența, în timpul vieții lui Niccolò Machiavelli (Cronica din Nürnberg, sec. al XV-lea)

B. Lorenzo de Medici, conducătorul orașului, dorea să vadă Florența cât mai frumoasă: a construit clădiri și străzi noi, a organizat serbări, care aminteau de faptele eroice ale Antichității, i-a ocrotit pe învățați, ba chiar a întemeiat și o universitate, pentru ca tinerii să aibă unde învăța.

(după Niccolò Machiavelli, *Istoriile florentine*)

a. Descrie orașul redat în imaginea **A**. Numește clădirea cu rol religios din centrul orașului. (Poți descoperi indicii la pagina 27!)

b. Enumeră măsurile inspirate de Umanism, aplicate la Florența, potrivit documentului **B**, de conducătorul orașului. De ce crezi că autorul amintește despre înființarea unei universități?

2. Portretul principelui ideal

Lucrați în perechi. Citiți documentul alăturat.

Completați pe caiet o fișă realizată după modelul de mai jos. Scrieți pe aceasta:

- a.** calitățile corespunzătoare celor trei domenii (politic, economic, cultural), identificate în textul documentului;
- b.** sfaturile voastre pentru un principe din perioada Renașterii (rubrica „Alte calități”).

Model de rezolvare	Calitățile principelui	
	În plan politic
	În plan economic
	În plan cultural
	Alte calități

Un principe trebuie să se bucure de prietenia poporului. Dacă principele care pune temei pe popor este un om care știe să conducă și totodată un om curajos, care nu se pierde în situațiile grele și nu uită să ia toate măsurile necesare, iar prin energia și inițiativa lui știe să întrețină încrederea și forța poporului, atunci acesta nu-l va dezamăgi nicicând. Principele trebuie să-i onoreze pe aceia care strălucesc într-o artă anumită. Apoi, trebuie să-i încurajeze pe cetățenii lui, ajutându-i să-și exercite în liniște ocupațiile, atât în negoț cât și în agricultură, în orice altă îndeletnicire omenească.
(după Niccolò Machiavelli, *Principele*, adaptare)

DICTIONAR

diplomație - activitate a unui stat, prin intermediul diplomaților - reprezentanții acestuia - pentru desfășurarea politicii sale externe (a relațiilor cu alte state);

rațiune de stat - principiu potrivit căruia conducătorul sau autoritatea de stat acționează în interesul statului.

DE REȚINUT

- ✓ Niccolò Machiavelli a fost un scriitor, diplomat și om politic din vremea Renașterii.
- ✓ Scopul pe care l-a urmărit Machiavelli prin lucrarea sa, *Principele*, a fost acela de a realiza un îndrumar pentru conducătorul viitorului stat italian.

GIORDANO BRUNO ȘI GALILEO GALILEI

Giordano Bruno și Universul infinit

Pe parcursul Evului Mediu, concepția despre Univers acceptată oficial de Biserică era cea **geocentrică**. Aceasta se baza pe teoria antică potrivit căreia Pământul s-ar afla în centrul Universului. În perioada Renașterii și a Umanismului, savanții vremii au început să-și pună întrebări cu privire la alcătuirea Universului, iar ideile lor au intrat în contradicție cu cele ale Bisericii.

Giordano Bruno a fost un gânditor italian din secolul al XVI-lea care, pornind de la teoria **heliocentrică** a astronomului Nicolaus Copernic (1473-1543), a susținut în scrierile sale ideea unui Univers infinit, ce cuprinde un număr nelimitat de corpuri cerești și lumi asemănătoare cu cea pământeană.



B. Procesul lui Giordano Bruno
(basorelief de Ettore Ferrari)



C. Galileo Galilei
(cca 1564-1642)

Printre scrierile lui Galileo Galilei se numără *Mecanicile*, *Despre mișcare*, *Mesagerul înstelat* (prima lucrare științifică bazată pe observații ale cerului realizate cu ajutorul telescopului). În domeniul tehnologiei, el a dezvoltat telescopul, busola geometrică, microscopul, ceasul cu pendul. Ca și Giordano Bruno, Galileo Galilei a fost acuzat de Biserică pentru teoriile sale. A fost judecat, nevoit să-și retragă ideile, lucrările sale au fost interzise. Se spune că, la finalul procesului său, după ce în fața acuzatorilor săi și-a retras afirmația că Pământul se învârtește în jurul Soarelui, savantul ar fi rostit, în șoaptă, „Și totuși, se mișcă!”



A. Giordano Bruno
(1548-1600)

Printre cele mai influente opere ale savantului italian se numără *Despre cauză, început și unitate*, *Despre infinitatea universului și a lumilor*, *Cina din miercurea cenușii*.

Giordano Bruno a fost arestat de Inchiziție (tribunal al Bisericii Catolice) pentru ideile susținute și acuzat de erezie (necredință). Cărțile sale au fost interzise. Ca urmare a refuzului său de a-și abandona ideile, el a fost condamnat la moarte prin ardere pe rug, la Roma (imaginile A, B).

Galileo Galilei - părinte al științei moderne

Considerat unul dintre părinții științei moderne, Galileo Galilei a fost un astronom, matematician, fizician și filosof italian. În studiile sale, a susținut pentru prima dată că legile naturii sunt matematice.

Cercetările realizate de Galileo Galilei au pus bazele mecanicii moderne. De asemenea, el a susținut și a dezvoltat teoria heliocentrică despre Univers. El a descoperit cei patru mari sateliți naturali ai planetei Jupiter (Io, Europa, Callisto și Ganymede), petele de pe suprafața Soarelui, fazele mișcării planetei Venus (imaginile C, D; activitățile 1 și 2, pag. 35).



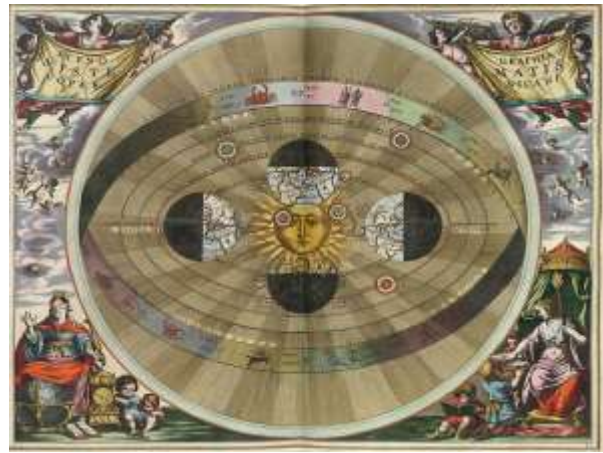
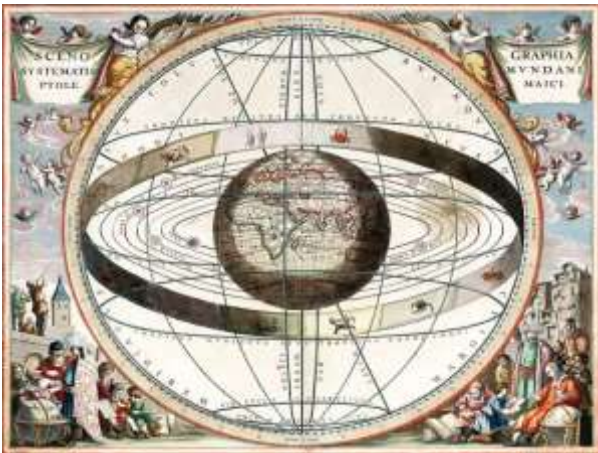
D. Galileo Galilei prezentându-și ideile la Universitatea din Padova
(autor F. Parra)



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Geocentrism și heliocentrism

Privește cu atenție imaginile **A**, **B** și **C**, apoi răspunde cerințelor de mai jos.



A. *Reprezentare a sistemului geocentric, inspirat de scrierile astronomului antic Ptolemeu (A. Cellarius, Harmonia Macrocosmica, 1661)*

B. *Reprezentare a sistemului heliocentric, inspirat de scrierile astronomului umanist Nicolaus Copernic (A. Cellarius, Harmonia Macrocosmica, 1661)*



a. Compară reprezentarea Universului, ilustrată în imaginea **A**, cu cea din imaginea **B**. Enumeră deosebiri constatate. Explică un motiv pentru care cele două reprezentări sunt diferite.

b. Numește instrumentul astronomic redat în imaginea **C**. Dezvoltarea acestuia i-a fost atribuită lui Galileo Galilei. Prezintă importanța acestui instrument pentru studierea Universului, în trecut și astăzi. (Poți găsi un indiciu la pagina 13!)

c. Exprimă-ți opinia în legătură cu semnificația expresiei „*Și totuși, se mișcă!*” („*Eppur si muove!*” sau „*E pur si muove!*”), atribuită lui Galileo Galilei. În ce context crezi că ar putea fi utilizată aceasta în zilele noastre?

C. Galileo Galilei îi prezintă dogelui Veneției utilizarea telescopului

2. Astronomi celebri din vremea Renașterii și din zilele noastre

Pornind de la studiul de caz *Giordano Bruno și Galileo Galilei*, caută informații suplimentare despre cei doi astronomi din perioada Renașterii, respectiv despre un reprezentant sau o reprezentantă a astronomiei moderne. De exemplu, poți găsi informații despre: Erwin Hubble, Henrietta Swan Leavitt, Maria Teohari, Maria Mitchell, Albert Einstein, Stephen Hawking etc.

- Completează, pentru fiecare dintre cei trei astronomi, o **fișă biografică**, după modelul alăturat. Păstrează fișele completate în portofoliul personal.

Model de rezolvare

Nume:.....	
Anii de viață
Țara de origine
Decoperiri
Importanța activității ca astronom

DICTIONAR

geocentrism - teorie potrivit căreia Pământul se află în centrul Universului, iar Soarele și alte corpuri cerești se învârtesc în jurul acestuia;

heliocentrism - teorie potrivit căreia Soarele se află în centrul sistemului planetar, iar planetele se învârtesc în jurul lui.

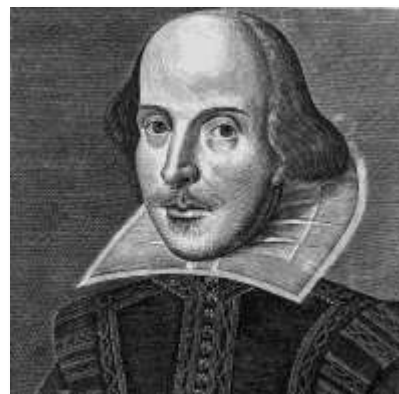
DE REȚINUT

- ✓ Giordano Bruno a susținut, în secolul al XVI-lea, ideea Universului infinit. Numele savantului a devenit un simbol al libertății de gândire.
- ✓ Galileo Galilei este considerat unul dintre întemeietorii științei moderne.

Dramaturg, scriitor, actor și poet

Autorul considerat cel mai important scriitor de limbă engleză, William Shakespeare, s-a născut la Stratford-upon-Avon, o localitate din centrul Angliei, în anul 1564. Opera sa literară a cuprins peste 30 de piese de teatru - **comedii**, piese cu subiect istoric, **tragedii** - și peste 150 de **sonete** (*imaginile A, B, C, D și E; activitatea 1, pag. 37*).

Shakespeare a fost coproprietar al unei companii teatrale (cunoscută la începutul secolului al XVII-lea, în timpul domniei regelui Iacob I, cu numele de *Oamenii regelui*) și al teatrelor Blackfriars și Globe. În calitate de actor, el a interpretat roluri în piesele sale de teatru. Printre cele mai cunoscute opere dramatice compuse de Shakespeare se numără comediiile *Visul unei nopți de vară*, *Furtuna*, *Cum vă place*, piesele cu subiect istoric *Henric al V-lea*, *Richard al III-lea*, respectiv tragediile *Romeo și Julieta*, *Hamlet*, *Regele Lear*.



A. William Shakespeare
(1564-1616)

(Martin Droeshout, gravură,
sec. al XVII-lea)

B. Semnătura lui William Shakespeare



C. Casa natală a lui
W. Shakespeare, din
Stratford-upon-Avon, Anglia



D. Interiorul unui teatru din vremea
lui W. Shakespeare (schiță, 1596)



E. Teatrul Globe din Londra,
reconstruit în zilele noastre

Personajele lui Shakespeare

William Shakespeare a creat, în piesele sale de teatru, personaje deosebit de diverse ca înfățișare, comportament, exprimare etc., care reflectă nenumărate aspecte ale personalității umane. Printre acestea se numără îndrăgostiții *Romeo și Julieta*, *Henric al V-lea*, regele Angliei, *Cleopatra*, regina Egiptului, *Hamlet*, prințul Danemarcei, bătrânul rege *Lear*, *Lady Macbeth* cea nemiloasă etc. (*imaginea F; activitatea 2, pag. 37*).

F. Personaje
din operele
lui William
Shakespeare





ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Natura și oamenii în operele lui William Shakespeare



A. Scena căsătoriei din piesa de teatru
Visul unei nopți de vară
(autor J. A. Fitzgerald, cca 1900)

B. Visul unei nopți de vară

Rătăcitoare prin văzduh,
Peste țarcuri și grădini,
Peste mărăcini, hârtoape,
Peste gropi și peste ape,
Trec plutind și-ntrec în zbor
Globul lunii plutitor,
Și stropesc cu rouă rece
Cercurile ce le lasă
Doamna zânelor când trece
Peste iarba de mătase,
Cu-ale sale jupânițe,
Care-s 'naltele crăițe,

Pe-ale lor fuste-aurite
Tu zărești aceste pete,
Sunt rubine, mult dorite
De șăgalnicele fete,
Pete care cu parfumul
Lor îmbălsămează drumul.
Dar merg să strâng vreo
câțiva stropi de rouă,
S-anin de orice floare-o
perlă nouă.

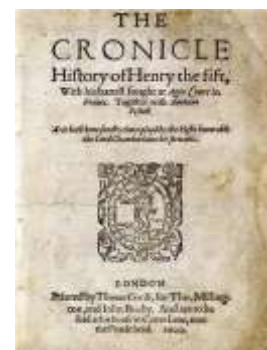
(W. Shakespeare, *Visul unei nopți de vară*, fragment, Actul III, traducere Șt. O. Iosif)

C. Henric al V-lea

Pe câmpul de luptă, regele Angliei se adresează soldaților săi:

Așa își vor aminti de noi,
De-acum și până la sfârșitul vremurilor.
De noi, o mână de oameni, cu toții frați,
Căci cine-și va da azi viața, alături de mine,
Va fi al meu frate, chiar dacă e cel mai umil dintre toți.
Iar cei ce dorm acum în paturile lor,
Se vor rușina că nu au fost aici, să lupte lângă noi,
În această sfântă zi.

(W. Shakespeare, *Henric al V-lea*, fragment, Actul IV, adaptare)



D. Henric al V-lea
(ediția din anul 1600)

a. Transcrie din textul **B** cuvintele care denumesc elemente ale naturii.

b. Identifică în imaginea **A** două aspecte descrise în textul **B**.

c. Explică, pe baza textului **C**, scopul pe care regele Angliei îl urmărește adresându-se soldaților. Transcrie cuvintele prin care autorul evidențiază mesajul transmis de rege.

2. Lumea-ntreagă e o scenă... Joc de roluri

Pornind de la fragmentul literar de mai jos, căutați și citiți, la bibliotecă sau în rețeaua internet, adaptări pentru copii ale pieselor de teatru scrise de William Shakespeare. Organizați apoi în clasă un joc de roluri, pe baza uneia dintre operele citite.

... Lumea-ntreagă

E-o scenă și toți oamenii-s actori.

Răsar și pier, cu rândul, fiecare:

Mai multe roluri joacă omu-n viață:

Întâi e prunc: în brațele dădăcii

Scâncește, țipă și nu-și află locul.

Școlar apoi, cu un ghiozdan în mână

Și fața fragedă ca zorii zilei,

Târându-se spre școală-ncet ca melcul. (...)

Soldat, bărbos și mustăcios ca leopardul,

Dând buzna, până-n gurile de tun.(...)

(W. Shakespeare, *Cum vă place*, fragment, Actul II)

DICTIONAR

comedie - aici, operă dramatică având subiect vesel;

dramaturg - autor de piese de teatru;

sonet - poezie cu formă fixă, alcătuită din 14 versuri;

tragedie - aici, operă dramatică cu subiect grav, trist.

DE REȚINUT

- ✓ William Shakespeare este considerat cel mai important autor de limbă engleză.
- ✓ Opera literară a lui W. Shakespeare influențează cultura mondială și azi.



3. REFORMA. CONTRAREFORMA

➤ *Ce schimbări a provocat Reforma religioasă din secolul al XVI-lea?*

3.1. Cauze ale Reformei religioase

În secolul al XV-lea și la începutul secolului al XVI-lea, criticile la adresa Bisericii Romano-Catolice, a influenței și a averii ei, s-au înmulțit în Europa Occidentală. Numeroși catolici erau nemulțumiți de comportamentul preoților, pe care îi considerau lipsiți de educație și incapabili să îi ajute cu adevărat pe credincioși.

Pentru că avea nevoie de bani ca să construiască bazilica Sf. Petru, de la Roma, Biserica a trecut la acordarea **indulgențelor**, care presupuneau iertarea pedepselor pentru păcatele comise, contra unor sume de bani. Acest fapt a sporit nemulțumirea oamenilor. De aceea, mai ales în orașe, dominate de **burghezie**, o categorie socială aflată în plină afirmare, autoritatea Bisericii Catolice a început să fie respinsă (*activitatea 1, pag. 39*).

3.2. Reforma protestantă în Germania

În anul 1517, un cleric german, Martin Luther, și-a prezentat ideile despre reformarea Bisericii. El susținea că Biblia trebuie tradusă în limba populară și că orice credincios poate obține mântuirea (iertarea păcatelor) prin credință în Dumnezeu. Martin Luther a pus bazele Reformei religioase (protestante).

Cuvântul *protestant* a fost utilizat în anul 1529 pentru a-i desemna pe conducătorii germani care au adoptat ideile lui Martin Luther.

3.3. Răspândirea Reformei

Ideile Reformei s-au răspândit cu repeziciune. În lumea germană, a apărut **confesiunea religioasă luterană**, întemeiată de Martin Luther.

În Elveția, reformatorul Jean Calvin a creat o altă confesiune protestantă: *calvinismul*. Conform lui Calvin, credincioșii trebuie să își aleagă direct preoții (pastorii).

În Anglia, regele Henric al VIII-lea a respins autoritatea papei și, în anul 1534, s-a proclamat conducător al noii Biserici a țării, cea *anglicană*.

3.4. Contrareforma

Mișcarea Bisericii Catolice împotriva Reformei este cunoscută cu numele de *Contrareforma*.

În anul 1534 a fost înființată Compania lui Isus (ordinul religios al iezuiților), condusă de Ignățiu de Loyola. Aceasta se subordona direct papei, cu misiunea de a apăra și de a răspândi catolicismul în lume.

Tribunalul Inchiziției a fost reorganizat, ca să lupte împotriva protestanților. În cadrul Conciliului (adunării) de la Trento, desfășurat între anii 1545 și 1563 au fost hotărâte măsuri care să împiedice răspândirea noilor confesiuni: întărirea religiei catolice, construirea unor biserici noi, înființarea de școli (sau *seminarii*) pentru educarea preoților (*activitatea 3, pag. 39*).

3.5. Războaie religioase

Neînțelegerile religioase au dus la declanșarea unor conflicte violente pe parcursul secolului al XVI-lea, precum Războiul țărănesc german (1524-1525) sau Războaiele religioase din Franța, desfășurate între anii 1562 și 1598.

DICȚIONAR

burghezie - categorie socială din mediul urban, formată din negustori, bancheri etc.;

confesiune religioasă - religie, cult;

indulgență - toleranță, îngăduință; aici - iertarea de pedeapsa pentru păcate, în Biserica Catolică;

reformă - transformare într-un anumit domeniu al vieții sociale.

METODĂ DE ÎNVĂȚARE

Formularea de întrebări

Amintește-ți ce ai învățat în clasa a V-a, la disciplina Educație socială, despre formularea întrebărilor. Citește paragrafele 3.1; 3.2 și 3.4 ale lecției.

Scrie pe caiet întrebările care te-ar ajuta să înțelegi conținutul paragrafelor citite. În dreptul fiecărei întrebări, notează răspunsul potrivit.

DE REȚINUT

- ✓ Ca urmare a Reformei religioase au apărut confesiuni protestante: luteranism, calvinism, cultul anglican.
- ✓ Contrareforma a fost reacția Bisericii Romano-Catolice față de Reformă.



1. Cauze ale Reformei. Vinderea indulgențelor

Privește imaginile **A** și **C**, apoi citește documentul **B**. Pe baza acestora:

- a.** transcrie, din documentul **B**, cuvintele care indică atitudinea autorului față de indulgențe.
- b.** imaginează-ți că ești negustor și trăiești într-un oraș german, în anul 1517. Scrie o scrisoare către un alt negustor, din Țările Române, în care să-i explici acestuia ce sunt indulgențele și care este părerea ta despre acordarea lor.



A. Bazilica Sf. Petru
(Roma, Italia)

B. *Fiecare creștin adevărat are parte de toate binecuvântările lui Hristos și ale Bisericii, iar acest lucru îi este acordat de Dumnezeu, chiar și fără scrisori de iertare a păcatelor. (...) De ce papa, a cărui bogăție este astăzi atât de mare nu construiește această biserică a Sfântului Petru cu propriii bani, în loc să o construiască din banii sârmanilor credincioși? (după Martin Luther, Cele 95 de teze, 1517)*



C. Vinderea indulgențelor
(autor L. Cranach, sec. al XVI-lea)

2. Confesiuni protestante

Citește paragrafele **3.2** și **3.3.** ale lecției (pag. 38). Pornind de la acestea:

- a.** completează pe caiet, cu informațiile corespunzătoare, un tabel realizat după modelul alăturat;
- b.** numește alte trei confesiuni religioase care existau în Europa în secolul al XVI-lea.

Confesiune	Luterană	Calvină	Anglicană
Spațiul istoric de origine	Elveția
Întemeietor	Martin Luther

Model de rezolvare

3. Contrareforma

Lucrați în perechi. Citiți documentul **A**, priviți imaginea **B**. Pe baza acestora:

- a.** Indicați două măsuri luate de Conciliul de la Trento, pentru a îmbunătăți activitatea Bisericii.
- b.** Alcătuiți o listă cu 3-5 propuneri în favoarea unității Bisericii, pe care le-ați înainta membrilor Conciliului de la Trento.

A. *În privința indulgențelor, Conciliul declară că acestea sunt necesare și folositoare creștinilor. Dar, în ceea ce privește abuzurile care au fost făcute, interzicem cu desăvârșire orice fel de plată a acestora. Toți oamenii Bisericii trebuie să ducă o viață simplă, să fie apropiați de credincioși.*

(Conciliul de la Trento, hotărâri)



B. Conciliul de la Trento

TRECUT ȘI PREZENT

Diaconul Coresi și cărțile sale

Cărturar, traducător și tipograf din secolul al XVI-lea, diaconul Coresi a tipărit la Brașov primele cărți în limba română. Acestea erau utilizate în biserică dar și în școli. Cele peste 30 de cărți tipărite de Coresi și de colaboratorii săi au circulat pe întreg spațiul românesc. Ele se află la originea limbii române literare de azi.



Faptele Apostolilor

- De ce crezi că, în trecut, era considerată importantă traducerea cărților (religioase sau laice) în limba vorbită de fiecare popor?

Lupta contra „necredincioșilor”

Ca să lupte împotriva celor pe care îi considera „necredincioși” (sau *eretici*), Biserica Romano-Catolică a înființat, în Evul Mediu, instituția numită *Inchiziție*. Rolul acestui tip de tribunal religios era să combată orice formă de erezie, adică orice idee sau credință care nu corespundea celor susținute de Biserică.

Foarte puternică și influentă a fost Inchiziția spaniolă. Întemeiată în anul 1478, în timpul domniei regilor Ferdinand de Aragon și Isabella de Castilia, aceasta a avut, la început, scopul de a lupta împotriva evreilor convertiți la creștinism (considerați nesinceri) și a musulmanilor, pentru a întări catolicismul (*imaginile A, B*).

Odată cu formarea imperiului colonial spaniol, Inchiziția a obținut dreptul să activeze și în noile teritorii (America, Asia). Din secolul al XVI-lea instituția a trecut la persecutarea protestanților și, în general, a tuturor celor care erau considerați suspecti din punctul de vedere al Bisericii (*aplicația 1, pag. 41*).



B. Papa și Inchizitorul
(autor Jean-Paul Laurens, 1882)



A. Tomás de Torquemada,
întemeietor și conducător
al Inchiziției spaniole



C. Cartea astronomului
Nicolaus Copernic,
Despre mișcarea
corpurilor cerești, 1566,
inclusă în
Indexul cărților interzise

Pedepse și interdicții

D. Indexul cărților
interzise (*ediția tipărită
la Veneția, 1564*)

În anchetele organizate de Inchiziție erau utilizate, de multe ori, mijloace violente cu scopul de a-i face pe cei cercetați să mărturisească. Pedepsele puteau fi foarte variate - de la rugăciuni la confiscarea averii sau chiar până la moarte. Victime ale **intoleranței** Inchiziției au fost oameni simpli, bărbați și femei, membri ai Bisericii, scriitori, savanți (*aplicațiile 2, 3 pag. 41*).

În secolul al XVI-lea, Conciliul de la Trento a aprobat *Indexul cărților interzise*, care stabilea interdicții privind deținerea și citirea cărților considerate *eretice*. Printre cărțile interzise s-au numărat cele scrise de Galileo Galilei, Giordano Bruno, Niccolò Machiavelli (*imaginile C, D și E*).

E. Proces al
Inchiziției
desfășurat în
Mexic
(sec. al XVI-lea)





1. Mecanismele Inchiziției

Citește documentul **A**, privește imaginea **B**, apoi răspunde cerințelor de mai jos.

A. *Inchiziția conta pe colaborarea poporului în îndeplinirea sarcinii ei. Jurămintele de credință citite periodic în biserici conțineau liste ale comportamentelor și cuvintelor după care se putea recunoaște un posibil suspect. Credincioșii erau chemați să denunțe orice atitudine suspectă: inchizitorilor le revenea sarcina să decidă dacă se impunea începerea urmăririi. Se poate ghici la ce a condus aceasta: putea fi denunțat oricine, pentru orice comportament, ceea ce era un bun prilej de răzbunare pe dușmani. Nu e de mirare că cei educați, savanții, gânditorii, au fost principala țintă și că cele mai multe victime ale Inchiziției au fost din rândurile lor.*

(Joseph Pérez, *Istoria Spaniei*, adaptare)



B. Galileo Galilei în fața Inchiziției (autor Joseph Nicolas Robert-Fleury, sec. al XIX-lea)

a. Transcrie din documentul **A** o consecință a „colaborării poporului” cu Inchiziția.

b. De ce crezi că principala țintă a Inchiziției au fost „cei educați, savanții, gânditorii”, după cum susține autorul documentului **A**?

c. Numește un alt umanist persecutat de Inchiziție, în afara lui Galileo Galilei, redat în imaginea **B**. (Pentru a-ți aminti, poți reveni la pagina 34!)

d. În opinia ta, în lumea de azi, este importantă respectarea libertății religioase? De ce?

2. Cărți interzise

Citește documentele **A** și **B**.

a. Indică o asemănare între mesajul transmis de fiecare dintre cele două documente.

b. Precizează, pe baza documentului **B**, o pedeapsă primită de o persoană care încalcă regulile privind cărțile.

c. Explică înțelesul expresiilor „carte eretică”, „autor eretic”.

A. *Toate cărțile eretice, care, după o cercetare amănunțită, vor fi găsite în librării sau la diverse persoane, trebuie arse. La fel trebuie procedat și cu cele care, deși nu sunt eretice în conținut, precum Gramatica, au fost scrise de un autor eretic.*

(Ighațiu de Loyola, scrisoare, 1554)

B. *Interzicem oricărei persoane, indiferent de rangul ei, să citească sau să privească vreo carte interzisă. Orice persoană care va citi fără permisiune o carte eretică, va fi imediat excomunicată.*

(Indexul cărților interzise, 1564)

3. Walter Milne: „Nu voi renunța la adevăr!”

Formați grupe de câte 3-4 elevi. Citiți textul **A** și priviți imaginea **B**. Imaginați-vă că sunteți apărătorii lui Walter Milne în fața judecătorilor săi. Scrieți un text de aproximativ 10-15 rânduri în care să argumentați necesitatea eliberării acestuia și a încetării procesului împotriva lui.

A. *Walter Milne a fost un preot catolic care a trăit în secolul al XVI-lea în Scoția. Sub influența Reformei, el a răspândit ideile protestante în rândul locuitorilor din regiunea Fife. Acuzat pentru convingerile sale, Milne a fost judecat și condamnat la moarte prin ardere pe rug în 1558, la vârsta de 82 de ani. El este considerat ultimul martir protestant dinaintea trecerii Scoției la Reformă. În momentul execuției sale, Milne a rostit cuvintele: „Nu voi renunța la adevăr!”.* (despre Walter Milne)



B. Execuția lui Walter Milne (gravură)

DICTIONAR

excomunicare - excluderea din rândul Bisericii;

intoleranță - aici, lipsă de îngăduință;

martir - persoană care a îndurat suferințe sau a murit pentru convingerile sale.

DE REȚINUT

- ✓ Tribunalul Inchiziției a avut rolul să cerceteze și să pedepsească abaterile de la credința acceptată de Biserica Romano-Catolică.

Reforma luterană

În anul 1517, Martin Luther a afișat, pe poarta catedralei din orașul german Wittenberg, documentul *Cele 95 de teze*, prin care acesta și-a făcut cunoscute ideile referitoare la reformarea Bisericii Catolice, la credința creștină și la practica vinderii indulgențelor. Luther susținea că unica sursă a credinței este Biblia și că mântuirea se poate realiza prin credință. El a mai propus simplificarea cultului religios, traducerea Bibliei în limba vorbită de popor, înlăturarea cultului sfinților și al icoanelor, desființarea mănăstirilor. Prin traducerea Bibliei, Luther a pus bazele limbii literare germane (*imaginile A, B, C*). Criticat de Biserică și de împăratul romano-german Carol al V-lea (Quintul), Martin Luther a refuzat să renunțe la ideile sale (*aplicațiile 1, 2, pag. 43*).



A. Martin Luther
(1483-1546)



B. Documentul
Cele 95 de teze, expus la Wittenberg
(1517)



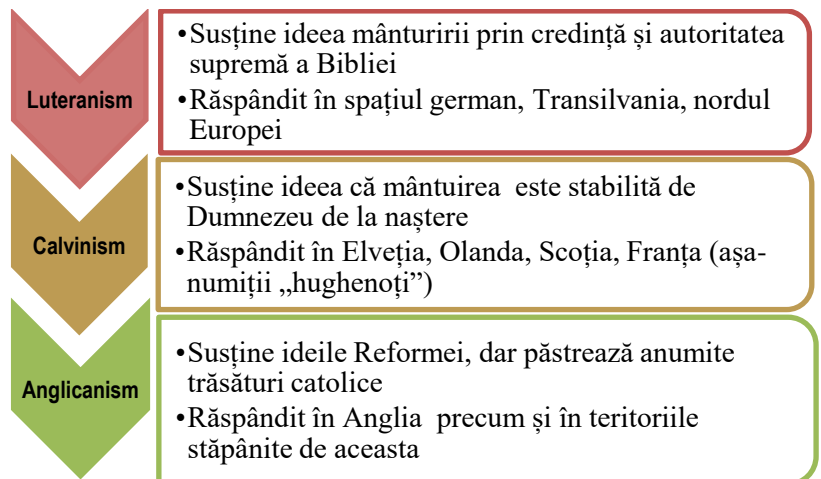
C. Biblia tradusă de Martin Luther
în limba germană (1534)

Confesiuni protestante (reformate)

Reforma protestantă începută de Luther a fost adoptată de un număr crescând de credincioși, îndeosebi în spațiul german, întemeindu-se astfel Biserica luterană (sau evanghelică). Aceasta a fost organizată în anul 1530, pe baza *Confesiunii de la Augsburg*. Jean Calvin, un reformator de origine franceză a întemeiat, în Elveția, o altă confesiune protestantă, calvinismul. Ideea de bază a acesteia este că mântuirea fiecărui om este stabilită încă de la naștere, iar oamenii trebuie să ducă o viață activă dar **sobră**. Reforma anglicană, instaurată prin voința regelui Henric al VIII-lea, a păstrat instituții de origine catolică, dar a aplicat ideile protestante (*imaginea D, diagrama E*).



D. Dieta de la Augsburg, 1530.
Adoptarea Confesiunii, baza organizării luteranismului (gravură, sec. al XVI-lea)



E. Principalele confesiuni protestante



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Erasmus din Rotterdam și Martin Luther

Citește documentele **A** și **B**, apoi răspunde cerințelor de mai jos.

A. *Cu câtă grijă nu caută fiecare ordin călugăresc să se deosebească de celelalte? Grija lor de căpătâi nu este să îi semene lui Hristos, ci să nu semene între ei. Dar Iisus va curma șirul lăudăroșeniilor și le va spune: „Nu știu să fi dat altă lege oamenilor decât cea pe care le-am mărturisit-o. Și singura de care nu aud nimic. Le-am spus lămurit că numai iubirea creștinească le va deschide porțile împărăției tatălui meu, și nu rugăciunile și posturile fără sfârșit. Nu-i cunosc pe cei ce își știu așa de bine meritul și vor să pară mai sfinți ca mine.”* (Erasmus din Rotterdam, *Elogiul nebuniei*)

B. *În ceea ce privește credința și Cuvântul lui Dumnezeu, orice creștin poate fi un tot atât de bun judecător pentru sine ca și papa. Credința implică o putere de viață care ne împinge spre bine. Credința nu întrebă care sunt faptele bune ce trebuiesc făcute, ci trece la înfăptuirea lor fără nici un fel de întrebare.*

(Martin Luther)

- Identifică ideea principală cuprinsă în documentul **A**, respectiv pe cea a documentului **B**.
- Precizează o asemănare între cele două documente, în privința mesajului transmis cititorului.
- Explică înțelesul fragmentului evidențiat în textul **B**.
- Martin Luther cunoștea opera umanistului Erasmus din Rotterdam. Care dintre ideile cuprinse în documentul **A** crezi că ar fi putut să îl influențeze pe Luther în privința convingerilor sale?

2. Dieta de la Worms (1521). Joc de roluri

Lucrați în perechi. Citiți documentele **A** și **B**, priviți imaginea **C**, de mai jos.

Pe baza acestora:

- Formulați întrebări pornind de la cuvintele scrise pe eticheta alăturată.
- Imaginați un dialog între Martin Luther și unul dintre membrii Dietei de la Worms, susținător al Bisericii Catolice. Dialogul va include argumente în favoarea sau împotriva ideilor susținute de Luther. Interpretați dialogul în fața clasei.

Când...?
Ce...?
Unde...?
Cum...?

A. *În anul 1521, împăratul romano-german Carol al V-lea (Carol Quintul) a convocat, în orașul german Worms, o dietă (adunare). În fața acesteia, Martin Luther a refuzat să își retragă afirmațiile făcute împotriva Bisericii. În aceste condiții, el a fost excomunicat.* (despre Dieta de la Worms)

B. *Nu accept autoritatea papilor. Conștiința mea se supune Cuvântului lui Dumnezeu.*

Nu pot și nu voi retrage nimic din ce am susținut, întrucât nu este nici drept, nici sigur să acționezi împotriva conștiinței. Nu pot face altfel, aceasta este poziția mea, așa să-mi ajute Dumnezeu!

(Martin Luther, cuvântare în fața Dietei de la Worms, 1521, adaptare)



C. *Martin Luther adresându-se Dietei de la Worms, 1521* (autor Anton Von Werner)

DICȚIONAR

dietă - aici, adunare având caracter politic;
sobru - moderat, simplu, cumpătat.

DE REȚINUT

- ✓ Publicarea documentului *Cele 95 de teze* (1517) a reprezentat începutul propriu-zis al Reformei religioase.
- ✓ Reforma protestantă inițiată de Martin Luther a determinat apariția mai multor confesiuni religioase creștine.

Reforma protestantă în Anglia

Regele Henric al VIII-lea Tudor a domnit în Anglia între anii 1509 și 1547. Acesta este considerat primul monarh englez care a primit o educație după modelul umanist. După ce a intrat în conflict cu papa de la Roma, Henric al VIII-lea a decis, în anul 1534, ruperea legăturilor cu Biserica Romano-Catolică și adoptarea Reformei protestante. Prin *Actul de supremație*, el s-a proclamat conducător al Bisericii anglicane. Pământurile deținute de Biserică au fost confiscate, iar mănăstirile, desființate. Episcopii și preoții au fost obligați să accepte noua confesiune. Printre cei ce s-au opus regelui s-a numărat marele umanist Thomas Morus. Acesta a fost condamnat la moarte pentru că a refuzat să renunțe la religia catolică (*imaginile A, B C și D; aplicațiile 1, 2, pag. 45*).

În timpul domniei lui Henric al VIII-lea, Anglia a făcut progrese pe plan militar: numărul soldaților a crescut, dotarea cu armament a fost îmbunătățită, numeroase cetăți și fortificații au fost construite sau consolidate. Prin sprijinirea construcțiilor navale, regele a pus bazele puterii maritime a țării.



A. *Henric al VIII-lea*
(autor Hans Holbein cel Tânăr, cca 1540)



B. *Thomas Morus*
(1478-1535)



C. *Flota regelui Henric al VIII-lea în portul englez Dover (pictură, sec. al XVI-lea)*



D. *Biblia în limba engleză. Exemplar ce a aparținut lui Henric al VIII-lea, 1539*

Continuarea politicii regelui Henric al VIII-lea

E. *Elisabeta I*
(pictură, cca 1575)

Politica lui Henric al VIII-lea a fost continuată de fiica acestuia, regina Elisabeta I (1558-1603), a cărei domnie a fost numită *Epoca de aur a Angliei* (*imaginea E*). În această perioadă și-a desfășurat activitatea William Shakespeare, iar navigatorul Francis Drake a făcut ocolul Pământului.

În plan religios, hotărârile aplicate sub conducerea Elisabetei I au contribuit la organizarea și consolidarea Bisericii anglicane.

În plan politic, regina a colaborat cu Parlamentul Angliei și a condus țara ținând cont de sfaturile consilierilor ei. Regatul Angliei a devenit o mare putere maritimă. În anul 1588, puternica flotă spaniolă a fost înfrântă de cea engleză. Acest eveniment a marcat afirmarea forței navale a Angliei. În timpul domniei reginei Elisabeta I, Anglia a cucerit noi teritorii în afara Europei, extinzându-și astfel imperiul colonial.



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Consecințe ale Reformei în Anglia

Privește imaginea **A**, citește documentul **B**, apoi răspunde cerințelor.



A. Henric al VIII-lea adresându-se Parlamentului Angliei (document din 1523)

B. *Legea din 1534 a fost primul pas făcut de Henric în efortul de a-și mări veniturile pe cheltuiala Bisericii. Prin această lege, Biserica era obligată să plătească diferite taxe statului. Deși sumele strânse prin aceste taxe erau importante, preluarea proprietăților deținute de Biserică a constituit afacerea cea mai profitabilă. Pământul prezenta marele avantaj de a fi o sursă stabilă de venit, pe o perioadă îndelungată de timp. Engleza a devenit limba oficială a Bisericii. Totuși, Biblia în engleză nu era mai accesibilă oamenilor de rând, pentru că accesul la ea era drastic limitat de Legea pentru Promovarea Adevăratei Religii, din 1543. Acest act permitea numai bărbaților și femeilor din straturile superioare ale societății să citească Biblia (femeile neavând însă voie să o citească în public).*

(David G. Newcombe, *Henric al VIII-lea și reforma engleză*)

- a.** Pe baza cunoștințelor de istorie din clasa a V-a, descrie într-un text de 3-5 rânduri instituția Parlamentului, ilustrată în imaginea **A**. Explică rolul acesteia în statul englez.
- b.** Indică două consecințe ale legii din anul 1534, menționate în documentul **B**.
- c.** Alcătuieste o axă cronologică pe care să plasezi evenimentele incluse în sursele **A** și **B**.

- d.** Identifică în documentul **B** un avantaj economic obținut de statul englez în urma Reformei religioase.
- e.** Pe baza cunoștințelor de Educație socială, din clasa a V-a, menționează un drept încălcat prin legea din anul 1543, amintită în documentul **B**. Ce prevedere ar fi trebuit să conțină legea pentru a respecta dreptul menționat?

2. O societate perfectă: Utopia

În timpul domniei regelui Henric al VIII-lea, umanistul Thomas Morus a descris în opera sa, *Utopia* (1516), o lume imaginară ideală. Cuvântul *utopie* înseamnă, în zilele noastre, un loc sau o concepție imaginară, care nu poate exista în realitate.

Formați grupe de câte 3-4 elevi. Citiți cu atenție documentul **A** și priviți imaginea **B**.

- a.** Alcătuiți o listă care să cuprindă informațiile despre ținutul *Utopia* și grupați-le în două categorii: aspecte politice și aspecte culturale.
- b.** Descrieți sub forma unui afiș/poster sau a unei prezentări multimedia, cum ar arăta, în opinia voastră, societatea ideală.

A. *Aici, în Utopia, fiecare cetățean poate înțelege legile prin simpla lor citire, căci ele sunt exprimate foarte clar, ca oricine să-și cunoască drepturile și îndatoririle. Utopienii își aleg prin vot secret conducătorii. Astfel voința lor este exprimată liber. Prințul este ales pe viață, dar poate fi înlăturat dacă se bănuiește că ar vrea să instaureze tirania. Utopienilor le place să învețe. Ei știu astronomie, matematică, gramatică. De la noi, utopienii au preluat hârtia și tiparul.*

(după Thomas Morus, *Utopia*, 1516)



B. Hartă imaginară a insulei Utopia

DICȚIONAR

tiranie - aici, stăpânire bazată pe asuprire sau violență.

DE REȚINUT

- ✓ În Anglia, adoptarea Reformei protestante a fost o decizie politică, luată de regele Henric al VIII-lea.

Barocul în arhitectură și în artă

La sfârșitul secolului al XVI-lea, sub influența Contrareforme, a apărut curentul artistic numit *baroc*. Ulterior, în secolul al XVII-lea, acesta s-a răspândit în Europa și în teritoriile stăpânite de europeni pe alte continente. Numele său provine de la cuvântul *barocco* (în limba portugheză - perlă cu o formă imperfectă).

Deoarece a apărut ca o reacție față de Reforma protestantă, care susținea simplitatea, barocul a urmărit să stârnească imaginația oamenilor, emoțiile și sentimentele acestora, prin lumină, culoare, forme curbe, redarea mișcării.

Pictura barocă utilizează culori calde, personaje expresive, cu trăsături puternice. Monumentele de arhitectură barocă sunt bogat decorate și impresionează prin abundența detaliilor. Una dintre operele de arhitectură reprezentative pentru baroc este Piața Bazilicii Sfântul Petru de la Roma, proiectată de arhitectul Gian Lorenzo Bernini. Printre cele mai importante clădiri în stil baroc se numără Biserica Il Gesù din Roma și Domul Invalizilor, din Paris (*imaginile A, B și C*).



A. Domul Invalizilor (Paris, Franța), creația arhitectului francez Jules Hadouin-Mansart, sec. al XVII-lea



B. Concertul (pictură de Pietro Paolini, sec. al XVII-lea)



C. Interiorul bisericii din Wies, Germania. Arhitectură în stil baroc târziu sau rococo

Barocul în teatru și muzică

D. Spectacol la Teatrul Argentina, din Roma (autor Giovanni Paoulo Panini, sec. al XVIII-lea)

Perioada barocului este considerată una dintre cele mai însemnate etape în dezvoltarea teatrului european, îndeosebi în Franța și în Spania. În această perioadă au creat dramaturgi vestiți precum Molière, Calderón de la Barca și Lope de Vega. În același timp, s-a dezvoltat **opera**, tot mai apreciată pentru versuri, muzică și dans (*imaginea D*).

În muzică, barocul a favorizat apariția concertului, definirea tonalității muzicale, a unor noi tehnici de interpretare. Printre marii compozitori ai vremii s-au numărat Antonio Vivaldi și Johann Sebastian Bach.



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Arta barocă

Privește imaginile **A** și **B**, apoi pe baza acestora, răspunde cerințelor de mai jos.



A. Biserica Il Gesù din Roma, monument de artă barocă.
Detaliu al plafonului (sec. al XVI-lea)



B. Sculptura **Extazul** Sfintei Tereza, de Gian Lorenzo Bernini (sec. al XVII-lea)

a. Identifică în imaginile **A** și **B** câte o trăsătură a barocului.

b. Scrie un text de circa 5 rânduri, în care să argumentezi afirmația potrivit căreia arta barocă pune accentul pe emoții și sentimente.

2. Muzică și literatură

Pornind de la textul **A** și de la imaginile **B** și **C** alăturate, organizați în clasă un scurt moment artistic, în cadrul căruia:

- audiați un fragment muzical din **opera** *Anotimpurile*, de Antonio Vivaldi (puteți găsi interpretări ale acesteia în rețeaua internet);
- citiți, pe roluri, **fabula** *Corbul și vulpea*, de Jean de La Fontaine, poet din perioada barocului (sau alte fabule de același autor).
Discutați apoi despre emoțiile transmise prin intermediul muzicii baroce și, respectiv, despre înțelesul fabulei citite.

A. Corbul și vulpea

*Jupânul Corb, pe-o creangă cocoțat,
Ținea în clonț un boț de caș furat.
Ademenită de mirosul cașului,
Cumătra vulpe-i spuse așa:
– „Să ne trăiți mulți ani, Măria voastră!
Că sunteți, zău, ca din cutie scos!
Iar de-ați avea și glasul mlădios
Pe cât v-arată penele frumos -
Mă prind c-ați fi vreo pasăre măiastră!”
Corbul auzind-o, pe gânduri nu mai șade
Deschide ciocul, prada cade.
Și Vulpea înghițind-o, îl dăscălește:
– „Bade, lingușitorii - nu știi, se pare -
Trăiesc pe seama cui le dă crezare.
Dar lecția pe care o-nvățași
O fi făcând cât boțul tău de caș!”
Înmămurit, croncanul juratu-s-a cumplit
Că n-o să se mai lase de-acuma păcălit!*

(Jean de La Fontaine, sec. al XVII-lea)



B. Antonio Vivaldi (1678-1741)



C. Jean de la Fontaine (1621-1695)

DICȚIONAR

extaz - stare emoțională puternică de admirație, venerație;

fabulă - scurtă povestire în versuri sau în proză, în care autorul personifică animale, plante etc., ca să evidențieze anumite obiceiuri omenești și să le corecteze;

operă - aici, compoziție muzicală pentru soliști, cor și orchestră.

DE REȚINUT

- ✓ Barocul reprezintă curentul cultural ce corespunde, în plan artistic, Contrareformeii.



4. ABSOLUTISMUL DE LA ATLANTIC LA MUNȚII URAL

➤ *Cum a influențat absolutismul viața oamenilor?*

4.1. Europa monarhiilor

La începutul Epocii Moderne, **monarhia** era forma principală de conducere a statelor europene, de la Oceanul Atlantic și până la limita nord-estică a continentului, Munții Ural. Europa era dominată de state puternice precum regatele Franței și Spaniei în vest, **Imperiul Habsburgic** (austriac), în centru, Imperiul Otoman în sud-est. Din secolul al XVII-lea, în răsăritul Europei se afirmă Imperiul Rus (*activitatea 1, pag. 49*). Rivalitatea dintre marile puteri se manifesta prin conflicte politice și militare frecvente, purtate atât pe continent cât și în afara lui.

4.2. Absolutismul monarhic

De la sfârșitul secolului al XV-lea, treptat, în numeroase state europene, puterea monarhilor s-a consolidat. Aceștia și-au impus autoritatea deplină asupra instituțiilor și a oamenilor. S-a instaurat astfel absolutismul (sau **monarhia absolută**). Cu sprijinul orașenilor (în principal, al burgheziei), al țărănimii și al Bisericii, interesate de ordine și stabilitate în stat, monarhii dețineau întreaga putere. Ei erau văzuți ca reprezentanți ai divinității pe Pământ. De aceea, monarhia absolută este numită și *de drept divin*. Monarhul era conducătorul statului, al administrației, comandant militar suprem, exercita justiția, avea drept de batere a monedei, stabilea legile, declara război, încheia tratate cu alte țări (*activitățile 2, 3, pag. 49*). Monarhul era ajutat de numeroși funcționari, juriști, consilieri.

Aceștia erau membri ai unor instituții precum Consiliul Regal sau Imperial (format din miniștri care răspundeau de anumite domenii de activitate), Adunarea (Parlamentul), ce avea rolul de a aproba impozite, Cancelaria, care emitea documentele de stat, Consiliul de Justiție.

Printre reprezentanții absolutismului s-au numărat împăratul Carol al V-lea de Habsburg (Quintul) - care a condus Imperiul Romano-German, Spania și coloniile acesteia -, regina Angliei, Elisabeta I, regele Franței, Ludovic al XIV-lea, țarul Rusiei, Petru I cel Mare.

4.3. Țările Române la începutul modernității

Țările Române aveau propria organizare și conducere. În fruntea lor se aflau principii în Transilvania, respectiv voievozi sau domni în Țara Românească și Moldova. Acestea erau sub suzeranitatea (dominația) Imperiului Otoman.

La sfârșitul secolului al XVI-lea, voievodul Țării Românești, Mihai Viteazul (1593-1601), a luptat împotriva Imperiului Otoman. Principalele bătălii purtate cu trupele otomane s-au desfășurat la Călugăreni și Giurgiu (1595). În anul 1600, Mihai Viteazul a reușit să unească sub conducerea sa, pentru scurtă vreme, cele trei Țări Române.

Un secol mai târziu, Constantin Brâncoveanu (1688-1714), a adoptat o politică de echilibru în raport cu imperiile vecine Țării Românești (otoman, habsburgic, rus). Domnia acestuia s-a caracterizat prin dezvoltarea culturii, a școlilor precum și prin sprijinirea Bisericii.

DICTIONAR

Imperiul Habsburgic - nume dat teritoriilor stăpânite de dinastia de Habsburg; centrul acestui imperiu era Austria;

monarh - conducător al unei monarhii (rege, împărat, țar etc);

monarhie absolută - stat al cărui conducător deține întreaga putere.

METODĂ DE ÎNVĂȚARE

Glosarul de termeni

Un glosar te ajută să înțelegi un text citit prin explicarea termenilor de specialitate. Citește lecția, apoi alcătuiește un scurt glosar de termeni despre absolutismul european.

DE REȚINUT

- ✓ Absolutismul, ca mod de conducere, a fost instaurat în Europa de la sfârșitul secolului al XV-lea.
- ✓ Franța, sub conducerea regelui Ludovic al XIV-lea, a devenit un model pentru alte monarhii absolute.



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Europa în secolul al XVII-lea

Privește harta de mai jos. Completează pe caiet un tabel, realizat după modelul dat, scriind cifra ce corespunde fiecărui spațiu istoric indicat prin săgețile de pe hartă.

Model de rezolvare

Teritoriul	Indicat/e prin cifra...
Regatul Franței	1
Regatul Spaniei	...
Imperiul Otoman	...
Imperiul Romano-German	...
Imperiul Rus	...
Țările Române	...



Europa în a doua jumătate a secolului al XVII-lea

2. Atribuțiile monarhului și instituții ale monarhiei absolute

Pornind de la textul lecției (pag.48) completează pe caiet, după modelele A și B:

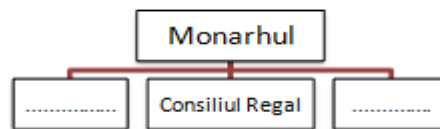
a. un tabel care să ilustreze principalele atribuții ale monarhului absolut (model A);

b. o diagramă care să indice trei instituții din cadrul monarhiei absolute (model B).

Model de rezolvare (A)

Atribuții ale monarhului			
În politica internă	În plan militar	În plan economic	În politica externă
.....	Conducător suprem al armatei

Model de rezolvare (B)



3. La curtea regelui Ludovic al XIV-lea

Lucrați în perechi. Imaginați-vă că sunteți consilieri ai regelui Ludovic al XIV-lea. Pe baza surselor A și B, alcătuiți o listă care să cuprindă trei probleme de care monarhul ar trebui să țină cont în conducerea statului. Pentru fiecare dintre probleme, scrieți o sugestie sau o soluție de rezolvare.

Păstrați lista întocmită în portofoliul personal.

A. Regele a convocat Consiliul și a spus: „A venit momentul să conduc statul singur. Voi, consilierii, îmi veți da sfaturi atunci când vă voi solicita aceasta. Vă ordon, domnilor miniștri, să nu semnați niciun act decât la ordinul meu și numai după ce mă veți informa.”

(Henry Louis de Brienne, *Memorii*, 1719)

B. Regele Ludovic al XIV-lea (1) și principalul său ministru, Jean Baptiste Colbert (2), pictură



TRECUT ȘI PREZENT

Instituții din lumea de azi

Unele dintre instituțiile statelor din lumea de azi își au originea în adunări sau consilii existente încă din Evul Mediu. Printre acestea se numără guvernul, format din miniștri și Parlamentul, alcătuit din reprezentanți aleși prin votul cetățenilor.



Parlamentul României (interior)

- De ce crezi că este importantă alegerea prin vot a reprezentanților cetățenilor?

Un imperiu întins pe trei continente

Statul otoman s-a format în Evul Mediu pe teritoriul Peninsulei Asia Mică. În fruntea acestui stat de religie musulmană se afla un sultan, conducător politic și religios în același timp. Din secolul al XIV-lea, prin cuceriri teritoriale, statul otoman s-a întins, treptat, pe trei continente: Europa, Asia și Africa. Din anul 1453, capitala sa a devenit orașul Constantinopol (azi, Istanbul). Imperiul Otoman a atins apogeul în timpul domniei sultanului Soliman Magnificul (sau *cel Strălucit*), desfășurată între anii 1520 și 1566 (imaginile A, B C și D).

Domnia acestuia s-a caracterizat prin dezvoltarea economică și culturală a țării, ca și prin extinderea imperiului (în Africa de Nord, în Europa - orașul Belgrad, o parte a Ungariei etc.). Statul a fost modernizat în planul instituțiilor și al legilor. Din acest motiv, lui Soliman Magnificul i s-a spus *Legiuitorul (Kanunî)* (activitățile 1, 3 pag. 51).



A. Sultanul Soliman Magnificul (autor Cristofano dell'Altissimo, cca 1550)



B. Semnătura (sau tughra) lui Soliman Magnificul



C. Expansiunea Imperiului Otoman



D. Ocuparea orașului Szabács, din Serbia (1521)

Epoca de aur a culturii otomane



Domnia lui Soliman Magnificul este considerată o epocă de maximă dezvoltare a culturii otomane, sultanul însuși fiind un poet talentat. Scriitorii și artiștii erau chemați și ocrotiți la palatul imperial, de unde erau administrate aproape 40 de asociații culturale. În cultura otomană au pătruns numeroase influențe arabe, persane și europene.

În arhitectură, Soliman a colaborat cu marele arhitect Mimar Sinan. Au fost construite în întregul imperiu **moschei**, clădiri cu destinație socială și religioasă, palate, poduri (imaginea E; activitatea 2, pag. 51).

Creațiile literare, cele de arhitectură și de artă din secolul al XVI-lea fac parte, în zilele noastre, din moștenirea culturală otomană.

E. Moscheea Süleymaniye din Constantinopol, ctitorie a sultanului Soliman Magnificul



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Apogeul istoriei Imperiului Otoman

Citește documentul **A**, privește imaginea **B**, apoi răspunde cerințelor.

A. În timpul domniei lui Soliman Magnificul, Imperiul Otoman, care a trăit cea mai strălucită perioadă sub raportul cuceririlor și al politicii pe de o parte, al științei, culturii și artei, pe de altă parte, apare ca un stat dintre cele mai civilizate datorită legilor cu privire la treburile juridice și la pământ. Suprema putere o deținea sultanul, imperiul fiind un stat absolutist. Însă puterea lui era corectată de lege. Prin politica dusă, Soliman Magnificul a reprezentat admirabil rațiunea de stat.

La curtea sa își găseau adăpost și condiții optime pentru activitățile lor variate scriitorii și oameni de știință din alte țări, în special din Iran și din țările arabe. (Aurel Decei, *Istoria Imperiului Otoman*, adaptare)



B. Bătălia de la Mohács
(miniatură otomană)

a. Indică un motiv pentru care, potrivit documentului **A**, Imperiul Otoman era un stat absolutist.

b. Explică noțiunea evidențiată în text. (Pentru a-ți reaminti, te poți întoarce la pag. 32!)

c. Identifică în sursele **A** și **B** trei motive pentru care domnia lui Soliman Magnificul este considerată „cea mai strălucită perioadă” a Imperiului Otoman.

2. Arhitectul Mimar Sinan și epoca lui Soliman Magnificul

Privește imaginile **A** și **C**, citește textul **B**. Pe baza acestora și a studiului de caz de la pagina 50, scrie o scurtă prezentare a epocii lui Soliman Magnificul utilizând următoarele cuvinte: *sultan, stat, cultură, arhitect, moschee, legi*.



A. Moschee
(miniatură otomană)

B. Mimar Sinan (1490-1588) a fost cel mai important arhitect, inginer și constructor din Imperiul Otoman în timpul domniei a trei sultani: Soliman Magnificul, Selim al II-lea și Murad al III-lea. Acesta a construit peste 300 de moschei, poduri, școli, pe tot cuprinsul imperiului. Printre cele mai faimoase realizări ale sale se numără moscheile Süleymaniye, din Istanbul și Selimiye, din Edirne.

(despre arhitectul Mimar Sinan)



C. Moscheea Selimiye, Edirne, construită de Mimar Sinan (interior)

3. Contemporani cu Soliman Magnificul

Formați grupe de câte 3-4 elevi. Pornind de la imaginile **A** și **B**, căutați informații suplimentare despre un conducător, un artist sau un reformator contemporan cu Soliman Magnificul. Realizați o scurtă fișă biografică a acestuia.

(Puteți adapta modelul de fișă biografică de la pag. 35!)



A. Împăratul Carol Quintul



B. Regele Franței, Francisc I (stânga) și Soliman Magnificul (dreapta)

DICTIONAR

contemporan - aici, care trăiește în aceeași perioadă de timp cu o altă persoană;

moschee - lăcaș de cult musulman.

DE REȚINUT

- ✓ Domnia sultanului Soliman Magnificul a reprezentat apogeul Imperiului Otoman.

LUDOVIC AL XIV-LEA ȘI PALATUL DE LA VERSAILLES

Regele Soare

Ludovic al XIV-lea a fost rege al Franței între anii 1643 și 1715. În timpul acestei domnii îndelungate, Franța s-a afirmat drept cea mai mare putere europeană. Monarh absolut, supranumit *Regele Soare*, Ludovic al XIV-lea și-a impus autoritatea deplină asupra supușilor săi: o singură lege - cea a monarhului și o singură credință - religia catolică (*imaginile A, B*). Acestuia îi este atribuită expresia „*Statul sunt eu!*”, ce simbolizează puterea monarhului (*aplicațiile 1, 2, pag. 53*).

Cu sprijinul unor miniștri capabili, precum Jean Baptiste Colbert, economia franceză s-a dezvoltat. Au fost înființate companii comerciale, mari ateliere meșteșugărești ce fabricau produse de lux, șantiere navale. Totuși, cheltuielile curții regale și cele prilejuite de războaiele purtate au afectat, cu timpul, situația economică și financiară a Franței.



B. Regele Ludovic al XIV-lea vizitând Parisul



A. Ludovic al XIV-lea
(autor Hyacinthe Rigaud, 1701)

Regele a luat măsuri împotriva locuitorilor de confesiune protestantă (cunoscuți cu numele de *hughenoți*), ale căror drepturi au fost drastic limitate. Acest fapt a determinat plecarea din Franța a sute de mii de persoane, printre care s-au numărat mulți meșteșugari pricepuți.

În timpul lui Ludovic al XIV-lea, Franța și-a extins stăpânirile în afara Europei, îndeosebi în America de Nord și în Africa. Pentru dezvoltarea comerțului cu teritoriile coloniale, a fost înființată Compania franceză a Indiilor Orientale.

Palatul de la Versailles

Ludovic al XIV-lea a hotărât, în anul 1682, să stabilească sediul Curții regale în Palatul de la Versailles. Construcția acestuia a durat peste două decenii. Palatul a fost ridicat și decorat după planurile unor arhitecți renumiți în epoca respectivă, precum Louis Le Vau, Jules Hardouin-Mansart, Charles Le Brun (*imaginile C, D*). Marea nobilime franceză a fost adusă la palat, ca să trăiască în permanență în preajma regelui și să participe la toate momentele vieții de la Curtea regală.



C. Palatul construit de Ludovic al XIV-lea la Versailles a devenit un model pentru alte palate regale din Europa



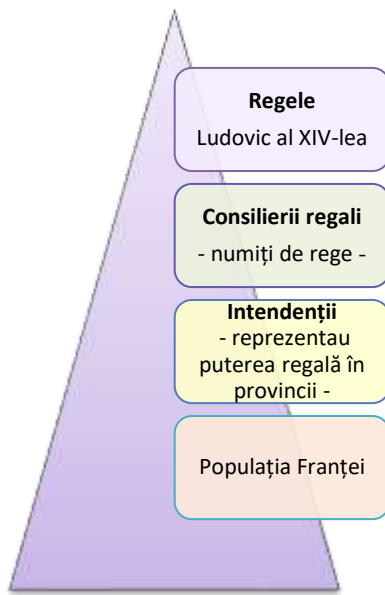
D. Palatul Versailles (interior).
Sala Oglinzilor



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. O putere absolută

Privește diagrama **A**, imaginile **B** și **C**, apoi citește documentul **D**. Rezolvă cerințele de mai jos.



A. Regele și supușii săi



B. Deviza lui Ludovic al XIV-lea: „Deasupra tuturor” (*Nec pluribus impar*). Emblema prezintă Soarele (sus), razele acestuia atingând Pământul. Litera „S” provine de la cuvântul „Soare” (Soleil, limba franceză)



C. Regele și nobilimea asistă la un concert desfășurat la Palatul Versailles

D. Dumnezeu i-a investit pe regi ca miniștri ai săi și domnește prin ei asupra popoarelor. Sfântul Pavel a spus: „Fiți supuși regelui, pentru că el deține puterea supremă.” (Jacques-Bénigne Bossuet, despre monarhia absolută, 1709)

- a.** Pe baza diagramei **A**, explică rolul intendenților în cadrul regatului. De ce crezi că aceștia erau importanți pentru rege?
- b.** Indică un motiv pentru care Ludovic al XIV-lea era numit „Regele Soare”. Care dintre sursele de mai sus reprezintă o dovadă a acestui fapt?

- c.** Descrie imaginea **C**. Regele se află în centrul sălii de spectacol. Cum sunt dispuși oamenii în raport cu monarhul? Prin ce este ilustrat **rangul** spectatorilor în **ierarhia** de la curtea regală?
- d.** Transcrie din documentul **D** cuvintele care prezintă monarhia de drept divin.

2. O atitudine critică la adresa lui Ludovic al XIV-lea

Lucrați în perechi. Citiți documentul **A** și priviți imaginea **B**. Pe baza acestora și a studiului de caz de la pagina 52, alcătuiți o listă care să cuprindă aspecte pozitive și, respectiv, negative ale domniei regelui Ludovic al XIV-lea. Prezentați în clasă listele completate și discutați despre aspectele identificate.

A. În ultimii treizeci de ani, nu s-a mai vorbit de stat, nici de legi, ci numai de rege și de bunul său plac. Veniturile și cheltuielile voastre au fost împinse dincolo de orice limită. Supușii voștri, care v-au iubit până acum atât de mult, mor de foame. Agricultură e aproape părăsită, orașele și satele se depopulează. Întregul comerț e la pământ. Meșteșugurile, la fel. Ați ruinat statul, pentru a săvârși zadarnice cuceriri în afara lui.

(François de Salignac Fenelon, *Scrisoare către Ludovic al XIV-lea*, 1694)



B. Palatul de la Versailles și grădinile sale

DICTIONAR

ierarhie - sistem de organizare și subordonare a funcțiilor, autorităților, unele față de altele;
rang - locul unei persoane într-o ierarhie, în funcție de importanța acesteia, situație socială.

DE REȚINUT

- ✓ În timpul domniei lui Ludovic al XIV-lea, Franța era cea mai importantă putere din Europa.
- ✓ Palatul de la Versailles a reprezentat simbolul monarhiei absolute franceze.

Imperiul Rus în timpul domniei lui Petru cel Mare

La sfârșitul secolului al XVII-lea, conducerea Imperiului Rus i-a revenit țarului Petru I cel Mare (1682-1725). Preocupat de modernizarea țării sale, pentru ca aceasta să ajungă la nivelul statelor din Europa Occidentală, Petru cel Mare a făcut o serie de vizite în Anglia, Franța, Olanda, de unde a preluat modele de dezvoltare economică, și le-a aplicat în Rusia. Așa au început să se dezvolte meșteșugurile, comerțul, mineritul. Procesul de modernizare și de instaurare a autorității împăratului a cuprins, de asemenea, legile, instituțiile statului, conducerea Bisericii ortodoxe (*aplicația 1, pag. 55*).

Petru cel Mare a urmărit, pe plan extern, instaurarea controlului Rusiei asupra Mării Baltice și a Mării Negre. În acest scop, el a dus războaie cu Regatul Suediei și cu Imperiul Otoman. În timpul domniei sale, Rusia s-a afirmat ca mare putere europeană (*imaginile A, B; aplicația 2, pag. 55*).



A. Petru cel Mare
(autor Paul Delaroche, 1838)



B. Flota rusă în timpul lui Petru cel Mare



C. Petru cel Mare întemeiază orașul Sankt Petersburg
(autor Alexei. Venetsianov, sec. al XIX-lea)

O nouă capitală: Sankt Petersburg

D. Sankt Petersburg
(autor Joseph-Maria Charlemagne-Baudet, sec. al XIX-lea)

În anul 1703, Petru cel Mare a hotărât întemeierea unei noi capitale a Imperiului Rus. Locul pe care l-a ales pentru orașul Sankt Petersburg se afla pe țărmul Mării Baltice, aproape de vărsarea fluviului Neva în mare.

Oraș modern, construit după model european, Sankt Petersburg a fost nu doar centrul politic dar și cel cultural-științific al Imperiului Rus.

Pe parcursul timpului, acest oraș a avut mai multe nume: Petrograd, apoi Leningrad, iar la sfârșitul secolului XX a revenit la numele dat de întemeietorul său: Sankt Petersburg (*imaginile C, D*).



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Modernizarea Rusiei

Citește documentul **A**, privește imaginea **B**, apoi răspunde cerințelor.

A. *Încă din prima sa călătorie în Olanda, Petru a angajat un mare număr de meșteșugari din diferite ramuri, cum ar fi confecționarea de ace, de sârmă, meșteri în fabricarea hârtiei, armurieri, postăvari. Pe când era în Franța s-a decis să înființeze în Rusia fabrici pentru țesături de mătase scumpă, ca acelea de la Orléans, Lyon și Tours. În timpul domniei sale s-a dezvoltat mineritul în Siberia și în loc să importe fier și aramă din Suedia, cum se întâmpla în anii din urmă, Rusia a obținut posibilitatea să exporte în țări străine și una și cealaltă, îndeosebi fier.*

(Relatare a secretarului ambasadei Prusiei la Sankt Petersburg, sec. al XVIII-lea)



B. *Petru cel Mare (stânga), într-un atelier din Anglia (autor Daniel Maclise, sec. al XIX-lea)*

- Rezumă într-un enunț conținutul documentului **A**.
- Describe activitatea din imaginea **B**.
- Precizează un obiectiv urmărit de Petru cel Mare prin călătoriile sale în Europa.
- De ce crezi că Petru cel Mare s-a inspirat, în privința întemeierii unor fabrici, după modelul Franței? (Poți găsi un indiciu la pag. 52!).
- Explică, pe baza documentul **A**, un avantaj obținut de Rusia în urma dezvoltării economice.

2. Petru cel Mare și Dimitrie Cantemir



A. *Dimitrie Cantemir (domn al Moldovei, 1693, 1710-1711)*

În anul 1711, țarul Petru cel Mare și domnul Moldovei, Dimitrie Cantemir, au încheiat Tratatul de la Luțk, document prin care Moldova și Imperiul Rus se aliau ca să lupte împotriva Imperiului Otoman.

- Pornește de la imaginea **A** și de la documentul **B** și scrie pe caiet patru informații pe care le poți identifica în cele două surse istorice indicate.

B. *Când grosul oștirii noastre va intra în țara Moldovei atunci strălucitul principe se va uni cu toată oștirea sa cu toată oștirea noastră. Și el ne va ajuta cu toate sfaturile, după priceperea sa. După obiceiul vechi, toată puterea cârmuirii va fi în mâna domnului Moldovei. Domnul să aibă putere asupra tuturor boierilor moldoveni. (Tratatul de la Luțk, 1711, fragment, adaptare)*

3. La sfat cu Petru cel Mare

Lucrați în perechi. Imaginea alăturată redă întâlnirea dintre regele Franței, Ludovic al XV-lea (care, la vremea respectivă, avea vârsta de 7 ani) și țarul Rusiei, Petru cel Mare. Imaginați-vă că asistați la această întâlnire. Ce sfaturi credeți că ar fi putut primi Ludovic al XV-lea de la Petru cel Mare? Scrieți un posibil dialog între țar și regele Franței.

Întâlnirea dintre Petru cel Mare și regele Franței, Ludovic al XV-lea, copil (1717)



DICȚIONAR

export - vânzarea unor bunuri către altă țară;
import - cumpărarea de bunuri produse în altă țară.

DE REȚINUT

- ✓ Țarul Petru cel Mare a început modernizarea Imperiului Rus, care a devenit o mare putere europeană.



RECAPITULARE

AM ÎNVĂȚAT DESPRE...

- **Renașterea** - geneza spiritului modern; **Umanismul**;
- **Reformă. Contrareformă**
- **Absolutismul de la Atlantic la Ural**

Renașterea și Umanismul	Reforma. Contrareforma	Absolutismul
<ul style="list-style-type: none">• Omul - în centrul preocupărilor savanților și artiștilor• Natura - sursă de cercetare și inspirație• Admirația pentru operele Antichității greco-romane• Încrederea în rațiunea umană	<ul style="list-style-type: none">• Reforma religioasă: inițiată în spațiul german de Martin Luther; a determinat apariția confesiunilor reformate (protestante) - luterană, calvină, anglicană etc.• Contrareforma - reacție a Bisericii catolice, cu scopul limitării influenței Reformei	<ul style="list-style-type: none">• Întreaga autoritate în stat îi revine monarhului• Monarhia de drept divin: puterea monarhului provine de la divinitate• Franța condusă de regele Ludovic al XIV-lea - model pentru alte monarhii absolute

STUDIEZ. DESCOPĂR. ANALIZEZ

Picturi în muzeul de artă. Perspectivă și clarobscur

În cadrul lecției *Renașterea: geneza spiritului modern* (pag. 26-27) ai învățat ce reprezintă și cum este redată *perspectiva* în pictură. O altă tehnică dezvoltată în arta Renașterii, utilizată și în perioada barocului, a fost *clarobscurul*. Pictorii foloseau diferite nuanțe de culori și umbre pentru a reda lumina și întunericul (obscuritatea), ca să scoată în evidență anumite personaje sau obiecte.

- Privește cu atenție imaginile **A** și **B**. Acestea ilustrează perspectiva, respectiv clarobscurul. Imaginează-ți că ești ghid într-un muzeu de artă și trebuie să le prezinți vizitatorilor cele două picturi. Scrie câte o scurtă prezentare pentru fiecare dintre cele două opere. Trebuie să ai în vedere: autorul, perioada realizării, curentul artistic căruia îi aparține, personajele sau obiectele redată, tehnicile utilizate.



A. Sfântul Gheorghe și balaurul,
autor Rafael Sanzio, cca 1500
(Muzeul Luvru, Paris)



B. Femeie citind o scrisoare,
autor Gerard ter Borch, cca 1662
(Colecția Wallace, Londra)

ACTIVITATE INDIVIDUALĂ

1. Explică în scris, pe caiet, înțelesul fiecăruia dintre termenii de mai jos. Compune apoi, cu fiecare dintre aceștia, un enunț având conținut istoric.

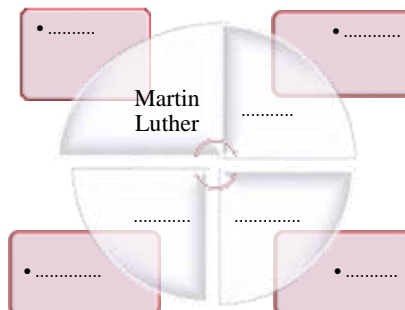
a. Umanism

b. Reforma religioasă

c. Absolutism

2. Completează pe caiet o diagramă, realizată după modelul alăturat. Scrie pe aceasta:

- în centru, numele a patru dintre personalitățile politice, culturale, științifice sau religioase despre care ai învățat în capitolul curent;
- pe spațiile laterale, câte o acțiune desfășurată de fiecare dintre acestea.



Model de rezolvare

3. Amintește-ți ce știi despre Renaștere și Baroc. Copiază și completează pe caiet tabelul de mai jos. Scrie, pe coloana corespunzătoare, două asemănări și câte o deosebire între cele două curente culturale.

Model de rezolvare

	Renașterea	Barocul
Deosebire		
Asemănări		
.....

ACTIVITATE ÎN COLABORARE. PROIECT

Istoria teatrului

Formați grupe de câte 3-4 elevi. Pornind de la imaginile A, B și C, căutați informații suplimentare despre apariția și evoluția teatrului, utilizând cărți din biblioteca școlii sau internetul. Realizați un afiș sau o prezentare în format multimedia cu titlul: **Teatrul, ieri și azi**. Puteți dezvolta subiecte precum: teatrul antic, cel medieval, teatrul din vremea Renașterii, istoria costumelor, teatrul de păpuși etc.

Etape de urmat:

1. Pregătirea activității:

- alcătuiți un plan al resurselor necesare: timp, membrii echipei, surse de informare;
- stabiliți modul de prezentare;
- negociați rolul fiecărui membru al echipei.

2. Îndeplinirea sarcinilor:

- asigurați-vă că informațiile sunt corecte;
- verificați forma și aspectul prezentării (dispunerea imaginilor, a textului etc.)

3. Încheierea activității:

- prezentați colegilor rezultatul activității și, după caz, organizați o expoziție cu afișele realizate.

✚ Nu uitați să alcătuiți un jurnal cu impresii și rezultate ale colaborării în cadrul grupului!

A. Teatrul lui Dionysos, Atena (reconstituire, sec. al XIX-lea)



B. Actori mascați interpretând o scenă de teatru în Roma antică (mozaic, Pompei)



C. Actori italieni (autor Antoine Watteau, sec. al XVIII-lea, Galeria Națională de Artă, Marea Britanie)





EVALUARE

1. Pornind de la imaginile **A, B și C**, compune pe caiet un rebus sau un aritmograf care să includă cinci cuvinte referitoare la Reforma religioasă și la Contrareformă.



A. *Vinderea indulgențelor (gravură, sec. al XVI-lea)*



B. *Conciliul de la Trento (gravură, sec. al XVI-lea)*



C. *Piața Sf. Petru, din Roma (gravură, sec. al XVIII-lea)*

2. Privește harta de mai jos și modelul de rezolvare dat. Completează pe caiet un tabel realizat după model. Asociază fiecare stat și spațiu istoric descris pe coloana I cu litera corespunzătoare de pe coloana a II-a. Apoi completează coloana a III-a scriind numele statului sau spațiului istoric corespunzător.

Model de rezolvare

Coloana I	Coloana a II-a	Coloana a III-a
Stat/Spațiu istoric	Litera, pe hartă	Nume
Stat condus de regele Henric al VIII-lea	
Stat model al absolutismului	
Stat condus de Petru cel Mare	...	
Spațiul istoric în care a apărut Renașterea	A	italian
Stat condus de sultanul Soliman Magnificul	



Europa la sfârșitul secolului al XVII-lea

3. Portretul alăturat o reprezintă pe regina Angliei, Elisabeta I. Privește cu atenție imaginea, apoi scrie pe caiet cuvintele care completează enunțurile de mai jos.

- Obiectul care, în imagine, simbolizează puterea politică a Elisabetei I se numește
- Obiectul care sugerează dominația Angliei asupra lumii este un
- Înfrângerea flotei spaniole de către cea engleză, în timpul domniei Elisabetei I este ilustrată, prin
- Elisabeta I a domnit între anii 1558 și 1603, respectiv între secolele al-lea și al-lea.



Portretul Elisabetei I (pictură, cca 1558)

4. Privește imaginile A-D, apoi scrie pe caiet răspunsul corect pentru fiecare dintre enunțurile de mai jos.



A. Henric al VIII-lea
(autor Hans Holbein)



B. Mihai Viteazul
(autor Mișu Popp)



C. Ludovic al XIV-lea
(autor Claude Lefèvre)



D. Petru cel Mare
(autor Godfrey Kneller)

a. Conducătorul redat în portretul A:

- a impus religia catolică în Anglia;
- a instaurat Reforma religioasă în Anglia;
- a fost contemporan cu țarul Rusiei, redat în portretul D.

b. Mihai Viteazul, portretizat în imaginea B:

- a încheiat un tratat de alianță cu Imperiul Rus;
- a ridicat un palat după modelul celui de la Versailles;
- a unit Țările Române în anul 1600.

c. Regele ilustrat în portretul C:

- a construit palatul de la Versailles;
- a condus Rusia;
- a încurajat reforma religioasă în statul pe care l-a condus.

d. Petru cel Mare, redat în portretul D:

- a ocupat teritorii din America de Nord;
- a întemeiat orașul Sankt Petersburg;
- a participat, în secolul al XVI-lea, la Conciliul de la Trento.

5. Imaginează-ți că discuți cu o persoană care trăiește în Roma Antică. Scrie un text de circa 10-12 rânduri, în care să-i prezinți ideile Umanismului și Renașterii, respectiv principalele schimbări produse în viața oamenilor, de ideile prezentate.

Autoevaluare

Adună punctele pentru răspunsurile corecte date, apoi scrie pe caiet numărul total al acestora.

Exercițiul	1	2	3				4				5	Din oficiu	Punctaj maxim
			a	b	c	d	a	b	c	d			
Cerința													
Punctaj pentru răspuns corect (p)	5 x 4 p pentru fiecare cuvânt utilizat corect	5 x 4p pentru fiecare asociere corectă	5p	5p	5p	5p	5p	5p	5p	5p	10 p	10 puncte	100 puncte

PORTOFOLIUL PERSONAL

La final de capitol, portofoliul tău cuprinde:

- ✓ Descrierea picturii *Întoarcerea ambasadurilor* (activitatea nr. 2, pag. 27)
- ✓ Trei fișe biografice (activitatea nr. 2, pag. 35)
- ✓ Lista de probleme (activitatea nr. 3, pag. 49)

POȚI CUNOAȘTE MAI MULTE DACĂ...

Citești:

- Neil Grant, *Istoria lumii pentru copii*, Editura Corint
- Jo Nelson, Richard Wilkinson, *Historium*, Editura Humanitas

Accesezi pagina web:

- <https://www.youtube.com/watch?v=ytv-8rYCbtY> (reconstituire a invențiilor lui Leonardo da Vinci)

Vizitezi:

- Muzeul Național de Artă al României, din București
- Muzeul Colecțiilor de Artă, din București



Unitatea III

Spre o nouă societate

1. Iluminismul - rațiune, drepturi, implicarea oamenilor în viața publică

❖ Studiu de caz. *Montesquieu și J.J. Rousseau*

2. Opinia publică. Viața cotidiană

3. Revoluția glorioasă

4. Constituirea S.U.A. Declarația de independență. Constituția

5. Revoluția franceză.

De la supus la cetățean (I)

❖ Studiu de caz. *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului*

6. Revoluția franceză.

De la supus la cetățean (II)

7. Napoleon I și răspândirea ideilor revoluției franceze în Europa

8. Revoluția industrială. Impactul în viața oamenilor

▪ **Recapitulare**

▪ **Evaluare**

Competențe specifice: 1.2; 2.1; 2.3; 3.1; 3.3; 4.1; 4.2

În secolele al XVII-lea – al XIX-lea s-au produs schimbări importante atât în modul de organizare a statelor cât și în viața de zi cu zi a oamenilor. Acestea au contribuit la constituirea societății moderne.

• În imaginea alăturată, poetul german Friedrich Schiller le citește oamenilor adunați în grădina Castelului din Weimar (autor Theobald Reinhold Freiherr von Oer, secolul al XIX-lea).





În Epoca Modernă, progresele tehnice din industrie, agricultură, transporturi, au influențat evoluția comunităților umane. Populația orașelor a crescut, fabricile și uzinele au modificat aspectul centrelor urbane și mediul înconjurător.

- *Pictura Barmen văzut dinspre Ehrenberg, realizată de August von Wille, redă înfățișarea unui oraș german industrial (Barmen) din secolul al XIX-lea.*

Pe parcursul acestui capitol:

✓ **vei descoperi**

- cum a influențat Iluminismul implicarea oamenilor în viața publică;
- ce reprezintă opinia publică și cum s-a manifestat aceasta în Epoca Modernă;
- importanța ideilor revoluției franceze pentru evoluția societății moderne;
- care au fost principalele urmări ale revoluției industriale în privința vieții oamenilor.

✓ **vei exersa**

- recunoașterea cauzelor unor evenimente, pe baza surselor istorice;
- descrierea consecințelor deciziei și acțiunii umane;
- să cooperezi în cadrul unor grupuri de învățare pentru rezolvarea sarcinilor de lucru.
- ✓ **vei completa** portofoliul personal cu lucrări realizate individual sau în colaborare cu alți colegi.



1751-1772

Elaborarea
Enciclopediei
franceze

1787

Adoptarea
Constituției
Statelor Unite ale
Americii

1804

Proclamarea
Imperiului
Francez, condus
de Napoleon I

1825

Inaugurarea primei
căi ferate pentru
transportul de
pasageri și marfă



1. ILUMINISMUL - RAȚIUNE, DREPTURI, IMPLICAREA OAMENILOR ÎN VIAȚA PUBLICĂ

➤ Prin ce au influențat gânditorii iluminiști societatea?

1.1. Înțelegerea lumii prin rațiune

În Evul Mediu, credința și tradițiile religioase se aflau la baza cunoașterii lumii. Pe măsură ce s-au dezvoltat științe precum matematica, fizica, astronomia, biologia, savanții și filosofi din primele secole ale Epocii Moderne au început să susțină că natura poate fi înțeleasă prin rațiune, iar viața în societate poate fi îmbunătățită.

Printre reprezentanții de seamă ai științei din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea s-au numărat Isaac Newton, întemeietor al cercetării mișcării corpurilor (mecanica), Gottfried von Leibniz, matematician și filosof, fondator, împreună cu Newton, al analizei matematice, astronomul Christiaan Huygens. Acesta din urmă a realizat prima descriere amănunțită a sistemului solar.

Un rol important în progresul cunoașterii l-au avut academiile, instituții de învățământ și de cercetare științifică întemeiate în țări precum Franța, Prusia, Anglia, Rusia. Membrii acestora erau savanți, filosofi, artiști.

1.2. Iluminismul. Epoca Luminilor

În secolul al XVIII-lea, în Franța, apoi în restul Europei, a apărut și s-a răspândit un nou mod de gândire, bazat pe forța rațiunii și a educației de a „lumina” oamenii și de a provoca schimbări în societate (aplicația 1, pag. 63). Perioada în care s-a afirmat noul curent cultural, numit *Iluminism*, este cunoscută și ca *Epoca (Secolul) Luminilor*.

Gânditorii iluminiști considerau că întreaga organizare a societății trebuie să pornească de la recunoașterea *dreptului natural*, respectiv a egalității oamenilor în drepturi. Ei se pronunțau împotriva absolutismului și a influenței Bisericii.

Una dintre operele principale ale Iluminismului a fost *Enciclopedia* elaborată în Franța sub conducerea filosofului Denis Diderot și a matematicianului Jean-Baptiste d'Alembert. Publicată între anii 1751 și 1772, aceasta a contribuit la răspândirea ideilor iluministe.

1.3. Drepturi și libertăți. Implicarea oamenilor în viața publică

În numele rațiunii, iluminiștii susțineau necesitatea recunoașterii drepturilor și a libertăților fundamentale ale oamenilor: dreptul la viață, la libertate, egalitatea în fața legii. Gânditori precum Voltaire, Montesquieu, Jean-Jacques Rousseau apărau dreptul la liberă exprimare, la educație, dar și toleranța religioasă.

Oamenii au început să se implice în viața publică: diverse asociații, dezbateri, publicații au contribuit la cunoașterea noilor concepții despre societate (aplicația 2, pag. 63). În Prusia, Imperiul Habsburgic, Rusia, unii conducători au adoptat reforme (legi) influențate de Iluminism. Acestea vizau îndeosebi economia, educația, reducerea influenței Bisericii. Acest mod de conducere este numit *absolutism* (sau *despotism*) *luminat*.

DICȚIONAR

drept natural - concepție potrivit căreia oamenii se nasc egali în drepturi;
filosof - aici, gânditor ce caută să explice natura și omul prin forța rațiunii;
Prusia - stat german, cu capitala la Berlin, mare putere europeană în secolele al XVIII-lea – al XIX-lea;
sistem solar - sistemul nostru planetar, format din Soare și planete.

METODĂ DE ÎNVĂȚARE

Eseul de cinci minute
Citește lecția, apoi, scrie, în aproximativ cinci minute, un text scurt (de circa 5-10 rânduri) despre Iluminism. La final, adaugă o întrebare pe care ai dori să o formulezi în legătură cu subiectului eseului.

DE REȚINUT

- ✓ Veacul al XVIII-lea este numit și *Epoca (Secolul) Luminilor*.
- ✓ Iluminismul a răspândit încrederea în capacitatea rațiunii de a explica alcătuirea Universului și a societății.



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Epoca Luminilor

Privește imaginea **A** și citește documentele **B**, **C** și **D**. Rezolvă apoi, în scris, cerințele de mai jos.



A. Savantul Antoine Laurent de Lavoisier împreună cu soția sa (autor Jacques-Louis David)

B. *Oamenii trăiesc împreună fără a fi nevoie de o ființă superioară care să-i judece. Rațiunea ne arată că toate ființele sunt egale și independente, că nimeni cu trebuie să provoace vreo neplăcere, nici asupra vieții, nici asupra sănătății și nici a proprietății altuia.*

(după John Locke, *Eseu asupra intelectului omenesc*, 1690)

C. *Niciun om nu a primit de la natură dreptul de a stăpâni asupra altora. Oricine are dreptul de a se bucura de libertate, la fel cum se bucură de rațiune.*

(Diderot, articol din *Enciclopedia franceză*, 1751)

D. *Drepturile oamenilor nu se pot întemeia decât pe dreptul natural și pe o regulă simplă: poartă-te cu ceilalți, așa cum ai dori să se poarte și ei cu tine. De aceea, ideea că putem impune religia noastră cuiva de altă credință este absurdă.*

(Voltaire, *Tratat asupra toleranței*, 1763)

- a.** Identifică în imaginea **A** un aspect caracteristic Iluminismului.
- b.** Explică înțelesul termenilor *rațiune* și *drept natural*, pe baza documentelor **B** și **D**.
- c.** Ilustrează printr-un proverb mesajul principal transmis de documentele **B**, **C** și **D**.
- d.** Pornind de la conținutul lecției și de la sursele **A**, **B**, **C** și **D** precizează trei consecințe ale răspândirii ideilor iluministe.

2. Monarhi și filosofi. Joc de roluri

Lucrați în perechi. Citiți documentele **A** și **B**, priviți imaginea **C**.

Pe baza acestora:

- a.** indicați o idee din documentul **A**, contrazisă în documentul **B**.
- b.** imaginați un dialog între Voltaire și regele Prusiei despre ideile Iluminismului. Interpretați în fața clasei, pe roluri, dialogul. Discutați apoi despre importanța Iluminismului în evoluția societății moderne.

A. *Monarhul este conducătorul statului. Guvernarea nu poate fi decât produsul minții lui. Miniștrii se pot ocupa de anumite probleme mărunte, dar orice tratate, alianțe, negocieri, trebuie realizate de mine.* (regele Frederic al II-lea, sec. al XVIII-lea)

B. *Puterea monarhului provine chiar de la supușii săi. Prin urmare, el nu poate să-și impună autoritatea decât cu acordul acestora.* (Diderot, *Enciclopedia franceză*, sec. XVIII)



C. *Primirea lui Voltaire la regele Prusiei, Frederic al II-lea* (autor Adolph von Menzel)

TRECUT ȘI PREZENT

Androidul

Curios să cunoască funcționarea corpului uman, inventatorul francez Jacques de Vaucanson a realizat, în anul 1737, o „mașinărie” androidă (care imita aspectul unui om), asemănătoare cu un robot. Androidul avea aproape 1,80 m înălțime și putea reproduce 12 melodii cântate la flaut. Cuvântul „android” a fost inclus în *Enciclopedia franceză*, ediția 1751.



Afiș ce prezintă invențiile lui Jacques de Vaucanson (sec. XVIII)

- În zilele noastre există numeroase tipuri de roboți: de la cei industriali, la mecanismele complexe, utilizate în medicină. Imaginează-ți că ai putea să-i prezinți lui J. de Vaucanson un robot modern. Prin ce cuvinte l-ai descrie?

Montesquieu

Scriitor și filosof, Charles-Louis de Secondat, baron de Montesquieu, a fost una dintre cele mai importante personalități ale Iluminismului.

Cea mai cunoscută operă literară a lui Montesquieu, *Scrisori persane*, a fost realizată sub forma unui schimb de scrisori între doi călători persani care vizitează Europa (Usbec și Rica) și prietenii lor, rămași în Persia. Prin intermediul scrisorilor, autorul a criticat unele aspecte ale societății franceze.

Opera lui Montesquieu, *Despre spiritul legilor*, cuprinde analiza principalelor forme de conducere cunoscute de autor și prezentarea unui principiu modern de organizare a statului: separarea puterilor. Potrivit lui Montesquieu, într-un stat se manifestă trei puteri, iar acestea trebuie exercitate de instituții diferite. Astfel, puterea legislativă revine unei adunări formate din reprezentanți ai poporului (Parlament, care elaborează legile). Puterea executivă îi aparține monarhului, a cărui autoritate este limitată prin legi. Rolul acesteia este să aplice legile. Puterea judecătorească este exercitată de curțile de justiție, fiind independentă de celelalte două puteri (*imaginile A, B, D, documentul C; aplicația 1, pag. 65*).



A. Montesquieu
(1689-1755)



B. Despre spiritul legilor
(ediția din anul 1748)

C. După cum popoarele care trăiesc sub o bună orânduire politică sunt mai fericite decât acelea care, fără rânduială și fără conducători, trăiesc la voia întâmplării, tot la fel și monarhii care trăiesc sub ascultarea legilor fundamentale ale statului sunt mai fericiți decât cei care dețin puterea absolută.

(Montesquieu,
Despre spiritul legilor, 1748)



D. Personajele principale din
Scrisori persane
(ilustrație din anul 1759)



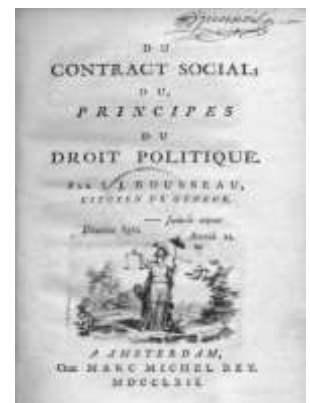
E. J. J. Rousseau
(1712-1778)
(autor M.Q. de La Tour)

Jean-Jacques Rousseau

Reprezentant strălucit al Iluminismului, Jean-Jacques Rousseau a fost scriitor, filosof și compozitor. Lucrarea sa, *Émile sau Despre educație*, este considerată unul dintre cele mai importante tratate despre rolul educației în formarea cetățenilor liberi și responsabili.

În principala operă filosofică, *Contractul social*, J. J. Rousseau a dezvoltat ideea potrivit căreia orice formă de conducere politică se bazează pe acordul (**contractul social**), încheiat între cetățenii liberi și conducători. În baza acestei înțelegeri, poporul, format din oameni egali în drepturi, a oferit puterea conducătorilor pentru ca aceștia să o exercite în numele și pentru binele lui.

Operele lui J. J. Rousseau, atât cele literare cât și cele filosofice, au avut o mare influență în Epoca Luminilor (*imaginile E, F; aplicația 2, pag. 65*).



F. Contractul social
(ediția din anul 1762)



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Forme de conducere și puterile statului

Citește cu atenție documentele **A** și **B**. Pe baza acestora și a studiului de caz, rezolvă cerințele de mai jos.

A. Există trei forme de conducere (sau guvernământ) a statelor: cea republicană, cea monarhică și cea despotică.

Pentru a cunoaște natura lor, eu plec de la trei definiții sau, mai degrabă trei fapte, și anume: guvernământul republican este acela la care întregul popor sau numai o parte a lui deține puterea supremă; cel monarhic este acela în care conduce unul singur, dar potrivit unor legi fixe și dinainte stabilite; pe când, în cel despot, unul singur, fără vreo lege și fără vreo regulă, conduce totul după voința și capriciile sale.

(după Montesquieu, *Despre spiritul legilor*, 1748)

B. În cazul în care aceeași persoană are atât puterea legislativă, cât și pe cea executivă, nu există libertate. Nu există libertate nici în cazul în care puterea judecătorească nu este separată de puterea legislativă și de cea executivă. Dacă același om ar avea aceste trei puteri, totul ar fi pierdut, căci el ar face și legile, ar duce la îndeplinire hotărârile luate și tot el ar judeca infracțiunile sau neînțelegerile dintre oameni.

Puterea executivă să fie în mâinile unui monarh, pentru că este mai bine administrată de una și nu de mai multe persoane.

(după Montesquieu, *Despre spiritul legilor*, 1748)

a. Copiază și completează pe caiet tabelul de mai jos. Pentru aceasta, transcrie din documentul **A**, pe coloana corespunzătoare, cuvintele prin care autorul explică fiecare dintre cele trei forme de guvernământ menționate în sursa istorică.

Model de rezolvare

Conducerea republicană	Conducerea monarhică	Conducerea despotică
.....

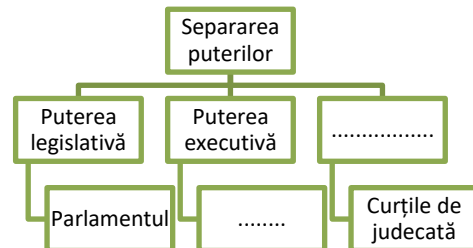
b. Precizează două situații în care, potrivit documentului **B**, „nu există libertate”.

c. Explică un motiv pentru care autorul atrage atenția, în documentul **B**, asupra situației în care un om ar deține toate puterile statului.

d. În opinia ta, care este forma de conducere a statului, menționată în documentul **A**, pe care autorul o consideră, potrivit documentului **B**, cea mai bună? Selectează din documentul **B** cuvintele care îți susțin punctul de vedere.

e. Completează pe caiet o diagramă, după modelul de mai jos, care să explice separarea puterilor în stat și instituțiile care le exercită.

Model de rezolvare



2. Jean-Jacques Rousseau și ideea de libertate

Formați grupe de câte 4-5 elevi. Citiți cu atenție documentul alăturat. Pornind de la cunoștințele de istorie și de la noțiunile studiate la disciplina Educație socială, rezolvați cerințele de mai jos.

a. Realizați un tabel cu două coloane: pe prima coloană scrieți drepturile copiilor în lumea de azi, iar pe a doua coloană, responsabilitățile asociate acestora. Prezentați apoi clasei două modalități de exercitare a drepturilor și a responsabilităților respective. Păstrați tabelul în portofoliul personal.

b. Exprimați-vă acordul sau dezacordul cu afirmația cuprinsă în fragmentul evidențiat din sursa istorică dată. Argumentați-vă opinia în fața colegilor.

Contractul social stabilește egalitatea, astfel încât toți se supun aceluiași condiții și urmează să se bucure de aceleași drepturi. Să renunți la libertatea ta înseamnă să renunți la calitatea de om, la drepturile umane, ba chiar și la îndatoririle tale.

(Jean-Jacques Rousseau, *Contractul social*)

DICȚIONAR

contractul social - idee politică potrivit căreia conducerea este asigurată pe baza unei înțelegeri cu poporul, cu respectarea drepturilor acestuia.

DE REȚINUT

- ✓ Montesquieu a explicat ideea separării puterilor în stat în lucrarea *Despre spiritul legilor*.
- ✓ Jean-Jacques Rousseau a formulat teoria dreptului natural și ideea contractului social dintre popor și conducători.



2. OPINIA PUBLICĂ. VIAȚA COTIDIANĂ

➤ Cum trăiau oamenii în Epoca Luminilor?

2.1. Opinia publică în secolul al XVIII-lea

În general, opinia publică include convingeri, valori, păreri, credințe ale membrilor societății, exprimate la un moment dat. În istorie, opinia publică s-a manifestat tot mai puternic începând din secolul al XVIII-lea, sub influența Iluminismului.

Un rol important în formarea opiniei publice i-a revenit presei scrise. Primele publicații periodice (zilnice, săptămânale, lunare) au apărut în Olanda, în secolul al XVII-lea. Acestea s-au răspândit apoi pe continentul european, astfel încât un număr tot mai mare de oameni a avut acces la textele publicate în presă. Activitatea acestora era adeseori îngăduită de stat și de Biserică prin *cenzură* (controlul informațiilor publicate).

Literatura, la rândul ei, a influențat opinia publică. Daniel Defoe, autorul romanului *Robinson Crusoe*, Jonathan Swift, care a scris opera *Călătoriile lui Gulliver*, Voltaire sau Montesquieu au **satirizat** organizarea politică a vremii și au propus noi principii de organizare a societății.

2.2. Cafenele, saloane de lectură, cluburi politice

În Epoca Luminilor, oamenii se adunau în cafenele, ca să facă schimb de idei și de păreri, ca să afle și să comenteze ultimele noutăți politice, economice, culturale. Acestea erau deschise atât celor bogați cât și celor săraci. Astfel, ideile iluministe erau dezbătute fără restricții și se puteau răspândi liber.

Saloanele de lectură au devenit frecvente în secolul al XVIII-lea, mai ales în Franța. Acestea erau organizate periodic. Invitații asistau la lectura în public a unor opere literare, a unor lucrări cu caracter filosofic, discutau despre operele citite ori diverse aspecte politice și culturale (*activitățile 1, 2, pag. 67*).

Unul dintre primele cluburi politice a fost întemeiat la Paris în anul 1720. Membrii săi, atât bărbați cât și femei, dezbăteau probleme din viața politică și economică.

Din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, femeile au început să se afirme tot mai mult în societate. Unele dintre ele găzduiau saloane de lectură, iar altele, precum Mary Wollstonecraft, Olympe de Gouges sau Emilie Du Châtelet, s-au remarcat în literatură, filosofie, matematică.

2.3. Viața cotidiană: sat și oraș

Lumea secolului al XVIII-lea era predominant rurală. Peste trei pătrimi dintre europeni trăiau din munca pământului. Cerealele formau baza culturilor agricole, iar hrana țăranilor era alcătuită îndeosebi din legume și produse din cereale. Orașele erau mai dezvoltate în Europa Apuseană și Centrală, iar populația acestora era tot mai numeroasă.

Cu timpul, progresele realizate în privința igienei și cele din medicină au permis creșterea duratei de viață și îmbunătățirea condițiilor de trai ale oamenilor.

DICȚIONAR

cafenea - loc public, în care oamenii se adună ca să bea cafea, să discute diferite noutăți sau probleme curente;
club - adunare organizată după un anumit program, în cadrul căreia cei prezenți dezbate anumite aspecte (politice, culturale, științifice etc.);
satiră - criticarea unor defecte morale ale oamenilor, a unor aspecte negative.

METODĂ DE ÎNVĂȚARE

Ideea principală a lecției
Citește cu atenție lecția.
Notează, pe caiet, ideea cea mai importantă care se desprinde din fiecare paragraf. La final, recitește ce ai scris, apoi scrie un enunț care să cuprindă ideea principală a lecției.

DE REȚINUT

- ✓ În secolul al XVII-lea au apărut primele publicații periodice tipărite.
- ✓ Cafenele, saloanele de lectură, cluburile politice au contribuit la răspândirea ideilor iluministe.



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Formarea opiniei publice: presă, cărți, saloane de lectură

Pe baza documentului A și a imaginilor B, C și D:

a. Exprimă-ți opinia în legătură cu aspectele descrise în documentul A. Poate fi considerată utopică societatea descrisă de autor? De ce? (Pentru a-ți aminti înțelesul cuvântului utopie, te poți întoarce la pagina 45!)

b. Enumeră trei subiecte pe care cei prezenți în salonul de lectură, ilustrat în imaginea C, ar fi putut să le discute.

A. *Candid și prietenul său se duseră prin oraș să se plimbe. Văzură edificii publice înalte până la nori, piețe împodobite cu o mulțime de coloane, fântâni cu apă limpede, ce răspândeau un miros ca de cuișoare și scorțișoară. Candid vru să viziteze Curtea de Justiție și Curtea Supremă. I se spuse că nu există tribunale și că procese nu sunt. Întrebă dacă sunt închisori și i se răspunse că nu.*
(Voltaire, *Candid*, 1759)



B. Publicație franceză din anul 1786



C. Lectură în salonul doamnei Geoffrin. Printre cei prezenți: Montesquieu, Diderot, J.J. Rousseau. Se citește un text de Voltaire (pictură)



D. Scriitoarea Mary Wollstonecraft (autor John Opie)

2. Salonul de lectură: Călătoriile lui Gulliver

Formați grupe de câte 3-4 elevi. Pornind de la documentul A și de la imaginea B, organizați în clasă un moment de lectură. Citiți fragmente din romanul *Călătoriile lui Gulliver*, de Jonathan Swift, operă din perioada Iluminismului. Identificați în cadrul acestora și comentați aspecte precum critica monarhiei absolutiste, societatea perfectă, ideea dreptului natural.

A. *Iată care-i pricina războiului: e lucru știut că odinioară, ouăle erau sparte la capătul mai turtit înainte de a fi mâncate; dar, pe când era copil, bunicul Majestății sale, voind să mănânce un ou și spărgându-l după vechiul obicei, s-a tăiat la deget; drept urmare, împăratul, tatăl său, a dat un edict prin care porunca tuturor supușilor săi, sub amenințarea cu pedepse cumplite în caz de nesupunere, să spargă ouăle la capătul mai ascuțit. Au izbucnit șase războaie din această pricină; cu care prilej, un împărat și-a pierdut viața, iar altul coroana.*
(Jonathan Swift, *Călătoriile lui Gulliver*, 1726)



B. Călătoriile lui Gulliver (gravură de James Gillray, 1803)

TRECUT ȘI PREZENT

Presă - a patra putere

În 1787, politicianul Edmund Burke, observând rolul tot mai important al jurnaliștilor în viața publică, a declarat că presa este *a patra putere* în statul britanic, după Biserică și cele două camere ale Parlamentului (a Lorzilor și a Comunelor). Libertatea presei a rămas până azi un aspect esențial al societății moderne.



Publicație din secolul al XVII-lea

- Dacă ai fi jurnalist, care crezi că ar fi drepturile de care ar trebui să te bucuri? Despre ce subiecte ai dori să scrii?



3. REVOLUȚIA GLORIOASĂ

➤ *Ce înseamnă monarhie constituțională?*

3.1. Lupta împotriva absolutismului

Încă din secolul al XIII-lea, în Anglia exista tradiția colaborării dintre monarh și Parlament (care avea, în principal, rolul de a vota impozitele).

La începutul secolului al XVII-lea, tronul Angliei a revenit dinastiei Stuart. Regele Carol I Stuart (1625-1649) a încercat să instaureze o conducere absolutistă, după modelul Franței, să impună religia catolică și să conducă țara fără Parlament. Politica monarhului a stârnit revolta Parlamentului și a unei părți a populației, ceea ce a dus la declanșarea **războiului civil**. Acest conflict s-a desfășurat între armata regelui și cea a Parlamentului, condusă de Oliver Cromwell. În urma victoriei armatei Parlamentului, monarhia a fost înlăturată, iar Anglia fost proclamată **republică**. Oliver Cromwell a devenit conducător al Angliei.

3.2. *Revoluția glorioasă*

În anul 1660, dinastia Stuart a revenit în fruntea Angliei. Regele Carol al II-lea Stuart a colaborat cu Parlamentul și a acceptat legile votate de acesta, prin care erau garantate drepturile locuitorilor. Iacob al II-lea Stuart, care a devenit rege în anul 1685, a încercat să restabilească religia catolică în Anglia și să instaureze monarhia absolută.

Politica acestuia a provocat opoziția Parlamentului, care, în anul 1688, a decis înlăturarea lui Iacob al II-lea și i-a oferit tronul conducătorului Olandei, Wilhelm de Orania. Astfel s-a produs *Revoluția glorioasă*. În anul următor, Parlamentul i-a impus noului rege și soției sale, Maria, acceptarea documentului *Declarația Drepturilor*. Acesta limita puterile monarhului, recunoștea drepturile cetățenilor și confirma autoritatea Parlamentului (*aplicația 1, pag. 69*).

3.3. Monarhia constituțională

În urma *Revoluției glorioase* și a aplicării *Declarației drepturilor*, în Anglia a fost instaurată o nouă formă de guvernământ: monarhia constituțională (sau parlamentară). În cadrul acesteia, puterea monarhului este limitată prin legi (sau prin *constituție*). Statul a fost organizat pe baza principiului separării puterilor. Puterea legislativă i-a revenit Parlamentului (format din două camere: a Lorzilor și a Comunelor), puterea executivă – monarhului și Cabinetului (guvernului) iar cea judecătorească, instanțelor de judecată. Membrii Camerei Comunelor erau aleși pe baza **votului cenziar**. De aceea, nu puteau participa la viața politică toți locuitorii țării (*aplicația 2, pag. 69*). În anul 1707, prin uniunea dintre Anglia și Scoția s-a format Regatul Unit al Marii Britanii.

DICȚIONAR

constituție - aici, legea fundamentală de organizare a unui stat;

război civil - conflict armat între tabere din rândul aceluiași popor;

republică - formă de guvernământ în care conducerea este asigurată de reprezentanți aleși; aici, forma de organizare a Angliei în 1649-1660;

vot cenziar - sistem electoral în care dreptul de vot este acordat în anumite condiții, mai ales în funcție de avere.

METODĂ DE ÎNVĂȚARE

Cauze și consecințe

Citește cu atenție lecția. Pe caiet, completează un organizator grafic realizat după modelul de mai jos.

Revoluția glorioasă



DE REȚINUT

- ✓ În secolul al XVII-lea, Anglia a trecut de la monarhia absolută la monarhia constituțională.
- ✓ *Revoluția glorioasă* a permis organizarea Angliei pe baza separării puterilor în stat.
- ✓ În anul 1707 s-a format Regatul Unit al Marii Britanii.



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Declarația Drepturilor

Privește imaginea **A**, citește documentul **B**, apoi rezolvă cerințele de mai jos.



Wilhelm de Orania

A. Primirea lui Wilhelm de Orania în Anglia (1688)

- a. Indică secolul în care se desfășoară evenimentele ilustrate de sursele **A** și **B**.
- b. În opinia ta, care erau măsurile pe care oamenii veniți în întâmpinarea noului rege (imaginea **A**) le așteptau de la acesta?
- c. Numește instituția care a elaborat documentul **B**.
- d. Precizează două drepturi ale oamenilor și două limite impuse monarhului, menționate în documentul **B**.

2. Separarea puterilor în stat. Modelul monarhiei din Anglia

Lucrați în perechi. Priviți diagrama **A** și citiți documentul **B**.

Imaginați-vă că trăiți în anul 1690, la Londra, în Anglia și respectiv la Paris, în Franța.

Compuneți fiecare câte o scrisoare, adresată colegului/colegei cu care colaborați, în care să descrieți: cine și cum conduce statul, ce atribuții au instituțiile acestuia, cum trăiesc oamenii etc. Citiți scrisorile în cadrul clasei și păstrați-le în portofoliul personal.

B. *Legile Angliei au reușit să le asigure oamenilor respectarea drepturilor naturale: libertatea persoanei, a bunurilor, a cuvântului. E important să știi că poți publica liber, că nu te vei trezi arestat nevinovat fiind că, dacă ai fi acuzat, vei fi judecat pe baza unor legi corecte.*

(Voltaire, *Dicționarul filosofic*)

B. Membrii Parlamentului declară:

- 1. Că puterea autorității regale de a suspenda legile, fără consimțământul Parlamentului, este ilegală. (...)
- 5. Că este un drept al supușilor de a prezenta petiții regelui și că orice întemnițări din pricina acestor petiții sunt ilegale.
- 6. Că ridicarea și întreținerea unei armate în regat, în timp de pace, fără acordul Parlamentului, este ilegală. (...)
- 8. Că alegerile membrilor Parlamentului trebuie să fie libere.
- 9. Că libertatea cuvântului, precum și dezbaterile din Parlament, nu pot fi limitate în fața nici unei curți (de justiție), în afară de însuși Parlamentul.

(*Declarația Drepturilor*, fragment, adaptare, 1689)

- e. Pe baza cunoștințelor despre absolutism și a lecției *Revoluția glorioasă*, completează pe caiet un tabel realizat după modelul dat, cu informațiile corespunzătoare.

Model de rezolvare

Absolutismul		Monarhia constituțională	
Deosebiri	Asemănări	Deosebiri	Deosebiri
.....

- f. Numește un filosof iluminist care a prezentat în opera sa modelul separării puterilor în stat. (Poți descoperi un indiciu la pagina 64!)

Puterea legislativă	Puterea executivă	Puterea judecătorească
PARLAMENTUL BICAMERAL -Camera Lorzilor (nobili și episcopi) -Camera Comunelor (reprezentanți aleși de burghezie și proprietarii de pământuri)	Monarhul numește Prim-ministru: conduce Cabinetul (guvernul) format din miniștri	Curțile de judecată
Adoptă legile	Aplică legile	Veghează la respectarea legilor

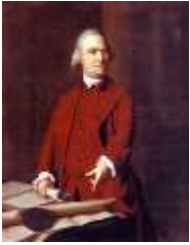
A. Separarea puterilor în Anglia, după anul 1689

TRECUT ȘI PREZENT

Separarea puterilor și dreptul de vot în statele de azi

În zilele noastre, principiul separării puterilor este respectat în statele democratice. Adunarea reprezentativă sau Parlamentul (puterea legislativă) elaborează și votează legile, guvernul le pune în aplicare, iar judecătorii veghează la respectarea lor. Spre deosebire de trecut, când dreptul de vot al cetățenilor era condiționat de avere, azi, votul este universal.

- Explică înțelesul termenului „vot universal”. De ce crezi că acest tip de vot este important într-un stat democratic?



4. CONSTITUIREA S.U.A. DECLARAȚIA DE INDEPENDENȚĂ. CONSTITUȚIA

➤ *Cum a influențat Iluminismul lupta americanilor pentru independență?*

4.1. Colonii britanice din America de Nord

În cursul secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea, pe țărmul de vest al Oceanului Atlantic, în America de Nord, au fost întemeiate 13 colonii, teritorii aflate sub stăpânirea Angliei. Cu timpul, numărul locuitorilor acestora a crescut, majoritatea fiind de origine engleză și de religie protestantă (anglicană) (*hartă 1B, pag. 71*).

După anul 1760, relațiile dintre cele 13 colonii și Marea Britanie s-au înrăutățit: locuitorii coloniilor erau nemulțumiți de controlul **metropolei** asupra activității lor și, mai ales, de taxele și impozitele impuse de aceasta, în condițiile în care coloniștii nu erau reprezentați în Parlamentul de la Londra. Influențați de ideile Iluminismului, coloniștii americani cereau să li se respecte drepturile și libertățile. De asemenea, ei doreau ruperea legăturilor cu metropola, pe care le considerau o piedică în calea **autogovernării** și a dezvoltării lor.

4.2. Declarația de independență

Unul dintre primele evenimente ce au marcat revolta coloniștilor a fost cel cunoscut cu numele de *Invitația la ceai* (1773). Nemulțumiți de taxa pe ceai impusă de britanici, un grup de coloniști americani au aruncat în mare încărcătura de ceai de pe trei corăbii aflate în portul Boston.

În condițiile declanșării conflictului cu Marea Britanie, cele 13 colonii au decis să își proclame independența.

La 4 iulie 1776, întruniți în Congresul de la Philadelphia, reprezentanții coloniștilor au adoptat *Declarația de independență*. Prin aceasta, ei își exprimau hotărârea de a înlătura stăpânirea britanică. Totodată, ei proclamau respectarea drepturilor **inalienabile** ale oamenilor și datoria conducătorilor să le garanteze (*documentul 1A, pag. 71*).

4.3. Războiul pentru independență

Între anii 1775 și 1783, armata coloniștilor americani, condusă de George Washington, a luptat împotriva trupelor britanice. În ajutorul americanilor au sosit numeroși voluntari europeni, precum marchizul francez Gilbert de La Fayette și ofițerul polonez Tadeusz Kościuszko. Printre victoriile militare obținute de americani împotriva britanicilor s-au numărat cele din bătăliile de la Saratoga (1777) și Yorktown (1781). În anul 1783, Marea Britanie a recunoscut independența celor 13 foste colonii. Victoria **Revoluției americane** a încurajat opoziția față de absolutism în Europa.

4.4. Constituția

Statele Unite ale Americii au fost întemeiate prin Constituția adoptată în anul 1787. Prin acest document, noul stat se organiza ca republică, având în frunte un președinte ales. Statele componente erau puse sub autoritatea instituțiilor federale. Constituția stabilea separarea puterilor în stat, atribuțiile instituțiilor și drepturile cetățenilor (*activitatea 2, pag. 71*). George Washington a devenit primul președinte al S.U.A.

DICTIONAR

autogovernare - conducere proprie; autoconducere;
inalienabil - la care nu se poate renunța;
metropolă - aici, țara de unde provin coloniștii;
Revoluția americană - ansamblul evenimentelor petrecute după anul 1763, ce au dus la independența celor 13 colonii americane.

METODĂ DE ÎNVĂȚARE

Caracteristici comune
Compară organizarea separării puterilor în statul american, ilustrat în diagrama 2B, pag. 71, cu cea din monarhia constituțională britanică, redat în diagrama 2A, pag. 69.
Notează caracteristicile comune pe care le observi.

DE REȚINUT

✓ În secolul al XVIII-lea, cele 13 colonii britanice din America de Nord și-au câștigat independența față de metropolă.
✓ Statele Unite ale Americii au fost organizate ca republică, pe baza Constituției din anul 1787.



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Independența coloniilor britanice din America de Nord

Citește documentul **A**, privește harta **B** și imaginile **C**, **D** și **E**, apoi:

- enumeră trei idei iluministe cuprinse în sursa **A** și numește un filosof european care a dezvoltat una dintre ideile menționate;
- realizează o axă cronologică ce va cuprinde evenimentele ilustrate în sursele **A**, **B**, **C** și **D**, în ordinea desfășurării lor;
- indică un motiv al adoptării de către coloniști a unei *declarații de independență* față de Marea Britanie.



B. Cele 13 colonii britanice din America de Nord.
Bătăliile de la Saratoga (1777) (1) și Yorktown (1781) (2)



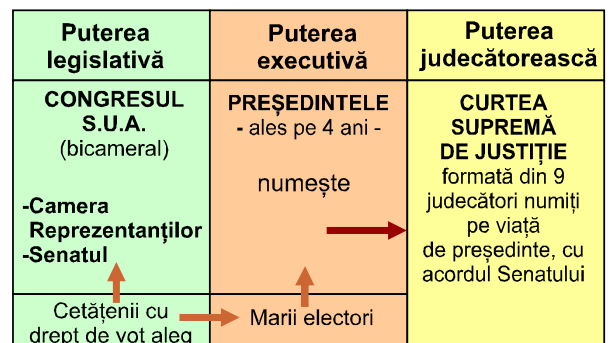
C. Invitația la ceai de la Boston;
D. Semnarea Declarației de independență (autor John Trumbull);
E. Capitularrea britanicilor la Yorktown

2. Constituția Statelor Unite ale Americii

Formați grupe de câte 3-4 elevi. Citiți documentul **A** și priviți diagrama **B**. Pe baza acestora, scrieți un text care să reprezinte continuarea documentului **A**. Descrieți în cadrul acestuia celelalte puteri din statul american, ce nu sunt amintite în documentul **A**, dar sunt înscrise pe diagrama **B**.

A. Noi, poporul Statelor Unite, în scopul de a instaura justiția, de a asigura liniștea internă, a garanta binefacerile libertății, statornicim această Constituție. Cu puterea executivă este investit președintele Statelor Unite ale Americii. Președintele este comandantul suprem al armatei și al marinei. Cu avizul Senatului, el are puterea de a încheia tratate, poate numi pe ambasadori, funcționari publici...

(Constituția S.U.A., fragment, adaptare)



B. Separarea puterilor în stat conform Constituției S.U.A.

TRECUT ȘI PREZENT

Republica modernă

Republica a apărut încă din Antichitate. În zilele noastre, statele europene sunt organizate fie ca monarhii (constituționale), fie ca republici. România are ca formă de guvernământ *republica*.

- Amintește-ți ce ai învățat la istorie în clasa a V-a. Numește un stat din Antichitate care a fost organizat ca republică.



5. REVOLUȚIA FRANCEZĂ. DE LA SUPUS LA CETĂȚEAN (I)

➤ De ce a izbucnit Revoluția franceză?

5.1. Vechiul Regim

În secolul al XVIII-lea, Franța era o monarhie absolută, în care regele deținea întreaga putere. Societatea era încă împărțită, ca în Evul Mediu, în trei „Stări”. Starea I era formată din membrii clerului (reprezentanții Bisericii). Starea a II-a era alcătuită din nobili. Aceștia dețineau domenii feudale, ocupau funcțiile de conducere în armată sau în administrație și erau scutiți de impozite, la fel ca membrii Stării I. Starea a III-a cuprindea restul populației, adică peste 97% dintre locuitori. Cei ce făceau parte din această categorie erau foarte diferiți ca educație și avere: unii erau bancheri sau negustori, membri ai burgheziei înstărite, alții erau muncitori sau țărani săraci. Ei susțineau statul prin plata impozitelor, fără să poată participa la conducerea țării. Această organizare a societății poartă numele de *Vechiul Regim* (activitatea 1, pag. 73).

Nemulțumirile acumulate față de modul în care era condusă și organizată societatea, precum și răspândirea ideilor Iluminismului prin intermediul cărților, a presei ori a cluburilor politice, au creat cadrul favorabil izbucnirii Revoluției franceze.

5.2. De la supus la cetățean

Cheltuielile imense ale Curții regale de la Versailles, războaiele pierdute și măsurile economice greșite aplicate în cursul secolului al XVIII-lea au determinat înrăutățirea situației financiare a Franței. În aceste condiții, regele Ludovic al XVI-lea a decis convocarea, la data de 5 mai 1789, a Adunării Stărilor Generale, pentru a stabili noi impozite.

În cadrul acesteia, **deputații** Stării a III-a au decis să se separe de cei ai Stărilor I și a II-a și au format o **Adunare Națională Constituantă**. Scopul acesteia era să elaboreze o constituție, ca să limiteze puterea monarhului (activitatea 2, pag. 73).

Măsurile luate de rege, care a trimis armata să înconjoare capitala țării, au provocat revolta locuitorilor din Paris. La 14 iulie 1789, aceștia au luat cu asalt și au cucerit Bastilia, închisoarea care reprezenta simbolul puterii nelimitate a monarhului. Acest moment a marcat sfârșitul absolutismului în Franța. Revolta s-a extins apoi în toate regiunile Franței. Țăranii au atacat castelele și au incendiat registrele în care erau înscrise obligațiile lor față de nobili. În fața violențelor, o parte a nobilimii a părăsit Franța, refugiindu-se în străinătate.

Vechiul Regim a fost înlăturat prin hotărârile adoptate de Adunarea Națională. Privilegiile (avantajele) de care se bucurau stările I și a II-a au fost desființate (4/5 august 1789), apoi a fost adoptată *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului* (26 august 1789), document care a pus bazele noii societăți. Astfel, francezii au devenit, din supuși ai monarhului, cetățeni cu drepturi egale, recunoscute prin legi.

5.3. Monarhia constituțională

Prin adoptarea legii fundamentale din anul 1791, Franța a devenit monarhie constituțională, fiind organizată pe baza principiului separării puterilor în stat. Regele Ludovic al XVI-lea a păstrat dreptul de a exercita puterea executivă, iar cea legislativă a revenit Adunării, aleasă prin vot cenzitar.

DICTIONAR

Adunare Națională Constituantă - aici, adunare întrunită cu scopul elaborării și adoptării unei constituții;
deputat - persoană aleasă pentru a face parte dintr-o instituție a statului;
Stare - aici, categorie socială în Franța.

METODĂ DE ÎNVĂȚARE

Vechiul Regim
Citește paragraful 5.1. Pe caiet, ordonează ierarhic, categoriile sociale (stările) ale *Vechiului Regim*, în funcție de membrii lor.

DE REȚINUT

- ✓ Revoluția franceză a izbucnit în anul 1789.
- ✓ În anul 1791, Franța a devenit monarhie constituțională.



A. Societatea franceză înainte de anul 1789



B. Cele trei stări, caricatură, 1789

1. Cele trei Stări ale Vechiului Regim

Privește graficul A, imaginile B și D, citește documentul C.

a. Indică Starea din societatea franceză ilustrată de fiecare dintre personajele din imaginea B, respectiv de cele din imaginea D.

b. Compară personajele din imaginile B și D cu cele din imaginea 1C, pagina 67. Ce diferențe poți constata?

c. Comentează conținutul raportului înaintat de ministrul finanțelor, Jacques Necker, regelui Ludovic al XVI-lea (documentul C). Care erau cheltuielile cele mai mari? Dar cele mai reduse? Care dintre Stările reprezentate pe graficul A asigura veniturile statului?

C. Cheltuieli pentru toate apartamentele curții regale și ale reginei, ale doamnelor familiei regale: total 25 700 000 livre.

Alte cheltuieli:

Academii, academicieni	269 000 livre
Biblioteca regală	100 000 livre
Imprimeria regală	100 000 livre
Grădina Botanică regală	72 000 livre
Cheltuielile poliției, întreținerea străzilor	1 400 000 livre

(J. Necker, Raport către rege, 1781, fragment)



D. Familie țărănească, pictură de Louis Le Nain, (Galeria Națională de Artă, Londra)

2. Cucerirea închisorii Bastilia. Joc de roluri

Lucrați în perechi. Citiți documentul A, priviți imaginea B. Imaginați un dialog despre cauzele Revoluției franceze și importanța zilei de 14 iulie 1789 purtat între un francez, membru al Stării a III-a, care a participat la cucerirea Bastiliei și o persoană din zilele noastre. Interpretați dialogul în clasă.



Puteți să vă completați cunoștințele accesând pagina de internet: <https://www.rfi.ro/cultura-96496-pagina-de-istorie-ce-inseamna-caderea-bastiliei-pentru-francezi>



B. Cucerirea Bastiliei (sec. al XVIII-lea)

A. Trebuie să ne punem trei întrebări. 1) Ce este Starea a treia? Totul. 2) Ce a fost ea până în prezent în ordinea publică? Nimic. 3) Ce dorește ea? Să devină ceva. Deci ce este Starea a treia? Totul, dar un tot pus în lanțuri și exploatat. Ce ar putea să fie fără sistemul privilegiilor? Totul, dar un tot liber.

(Emmanuel Joseph Sieyès, Ce este Starea a treia?, 1789)

TRECUT ȘI PREZENT

Culori naționale

Fiecare popor are culori reprezentative, utilizate, de regulă, pe drapelul național. Acestea simbolizează anumite valori sau evenimente istorice. În cazul francezilor, tricolorul, adoptat în 1789 simboliza monarhia (alb) și Parisul (roșu și albastru).



- Caută informații suplimentare despre semnificația culorilor de pe drapelurile a trei state din Europa, inclusiv România. Prezintă clasei semnificația culorilor respective.

Cetățeni care gândesc și se exprimă liber

Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului, adoptată în Franța, în anul 1789, reprezintă unul dintre cele mai importante documente din istorie privind drepturile și libertățile individuale. În conținutul ei pot fi observate influențe ale Iluminismului și ale *Declarației de independență* a celor 13 colonii engleze din America de Nord.

Potrivit acestui document, întreaga putere provine de la popor iar oamenii se nasc și rămân liberi și egali în drepturi. Aceasta proclama drepturi și libertăți valabile pentru:

- toți oamenii - egalitatea în drepturi, libertatea persoanei;
- cetățenii francezi - drepturile civile;
- societatea franceză în ansamblul ei - separarea puterilor, adoptarea legilor etc. (imaginile A, C, documentul B).

Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului a devenit **preambul** la Constituția franceză din anul 1791 și a avut o influență considerabilă asupra democrației moderne (aplicație, pag. 75).

B. Reprezentanții poporului francez, considerând că nesocotirea sau disprețuirea drepturilor omului sunt singurele cauze ale nefericirii publice, au hotărât să expună într-o declarație solemnă drepturile naturale, inalienabile ale omului; astfel ca această declarație să le amintească fără încetare drepturile și îndatoririle lor iar actele puterii legislative și ale puterii executive să fie respectate.

(*Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului*,
26 august 1789)



A. Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului



C. Libertate, Egalitate, Fraternitate, deviza Revoluției franceze pe o monedă din secolul al XIX-lea

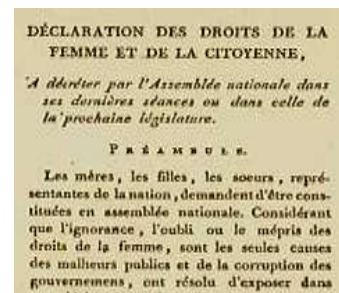
Implicarea femeilor în viața publică

Pe parcursul secolului al XVIII-lea, femeile s-au implicat tot mai mult în viața publică. În timpul Revoluției franceze, Olympe de Gouges, scriitoare și autoare de piese de teatru, a susținut drepturile femeilor, solicitând, de exemplu, crearea unui sistem de protecție a mamelor și copiilor aflați în dificultate, dar și acordarea dreptului de vot femeilor. Ea a scris *Declarația drepturilor femeii și ale cetățenei*, în care a susținut ideea acordării drepturilor egale pentru femei și bărbați (imaginile D, E și F)

D. Olympe de Gouges (1748-1793)



E. Marșul femeilor spre Palatul Versailles, gravură, 1789



F. Declarația drepturilor femeii și ale cetățenei, 1791, fragment



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Drepturi și libertăți în Franța revoluționară

Citește documentele **A**, **C** și **D**, privește imaginea **B**, apoi răspunde cerințelor de mai jos.

A. În anii 1788 și 1789, înaintea convocării Adunării Stărilor Generale, francezii au fost invitați să își exprime dorințele privind adunarea ce urma să se întrunească. Au fost completate peste 60 000 de caiete de **doleanțe**, care, pentru prima dată în istoria Franței, reflectau schimbările așteptate de populație.

(...) 4. *Asigurarea unei solide constituții pentru Franța, care să stabilească pentru totdeauna în modul cel mai clar drepturile tronului și cele ale poporului.* (...)

7. *Numai națiunea prin intermediul Adunării are dreptul să decidă în materie de impozite.* (...)

11. *Libertatea presei să fie garantată.* (...)

21. *Impozitele să fie reduse.*

(Caietul de doleanțe al orașului Nancy, 1789)



B. *Plantarea arborelui libertății*
(autor Jean-Baptiste Lesueur, 1790)

C. I. *Oamenii se nasc și rămân liberi și egali în drepturi* (...).

II. *Scopul oricărei asociații politice este apărarea drepturilor naturale ale omului: libertatea, proprietatea și rezistența la opresiune* (...).

IV. *Libertatea constă în a face tot ce nu dăunează altuia* (...).

VI. *Legea este expresia voinței generale* (...).

X. *Nimeni nu poate fi tras la răspundere pentru opiniile sale fie ele chiar religioase.*

XI. *Comunicarea liberă a gândurilor și opiniilor este unul din drepturile cele mai de preț ale omului; orice cetățean poate deci să vorbească, să scrie și să tipărească liber* (...).

XVI. *Orice societate care nu asigură garanția drepturilor și nu respectă separarea puterilor este lipsită de constituție.*

(Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului, 26 august 1789)

D. Cap. 1. Art. 1. *Regatul este unul și indivizibil* (...).

Art. 3. *Orice om este liber să vorbească, să scrie, să publice fără vreo restricție, precum și să-și exercite religia* (...).

Cap. 2. Art. 3. *Nu există în Franța autoritate superioară celei a legii. Regele nu domnește decât prin ea.*

Art. 4. *Guvernul este monarhic: puterea executivă este încredințată regelui, pentru a fi exercitată sub autoritatea sa de către miniștri.*

(Constituția franceză din anul 1791)

a. Indică articolele din documentele **C** și **D** prin care au fost îndeplinite cereri cuprinse în documentul **A**.

b. Descrie imaginea **B**. Cine participă la evenimentul ilustrat? Care crezi că este semnificația arborelui libertății, plantat în 1790?

c. Compară prevederile documentului **C** cu cele ale documentelor **1B**, **C** și **D** de la pagina 63. Prin ce se aseamănă? Explică asemănările constatate.

d. Precizează două prevederi din documentul **C**, cuprinse în documentul **D**.

e. Numește forma de guvernământ instaurată în Franța prin documentul **D**.

DICȚIONAR

doleanță - dorință, cerere, plângere, expusă oral sau în scris;

opresiune - asuprire, oprinare;

preambul - parte introductivă a unui document, tratat, act, discurs.

DE REȚINUT

✓ *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului reprezintă unul dintre cele mai influente documente ale democrației moderne.*

✓ *Potrivit Declarației drepturilor omului și ale cetățeanului toți oamenii se nasc și rămân liberi și egali în drepturi.*



6. REVOLUȚIA FRANCEZĂ. DE LA SUPUS LA CETĂȚEAN (II)

➤ *Ce schimbări a produs Revoluția franceză?*

6.1. Proclamarea republicii

Instaurarea monarhiei constituționale în Franța, în anul 1791, nu a pus capăt crizei politice și economice. În străinătate, nobilii francezi cereau sprijin militar pentru reinstaurarea vechii ordini sociale și politice. În Franța, susținerea clerului catolic de către Ludovic al XVI-lea precum și încercarea regelui de a fugi din țară au determinat înlăturarea acestuia de la tron. La 10 august 1792, populația Parisului a ocupat palatul regal, Ludovic al XVI-lea fiind arestat.

În urma declanșării războiului dintre Franța și Imperiul Habsburgic (Austria), căruia i s-a alăturat Prusia, armatele străine au pătruns pe teritoriul francez, cu scopul reintroducerii Vechiului Regim. Prin urmare, a fost proclamată *Patria în primejdie* și s-a trecut la mobilizarea voluntarilor. Conducerea Franței i-a revenit unei noi adunări, numită Convenția Națională. Aceasta s-a întrunit la 20 septembrie 1792. În aceeași zi, armata franceză învingea trupele străine în bătălia de la Valmy. La 22 septembrie 1792, Franța a fost proclamată republică.

6.2. Convenția Națională

În cadrul Convenției Naționale existau mai multe grupări politice rivale. **Girondinii** considerau că revoluția trebuie să se încheie, obiectivele acesteia fiind atinse. Între anii 1792 și 1793, aceștia au condus Convenția Națională. Acuzat de trădare a Franței, Ludovic al XVI-lea a fost condamnat la moarte și executat în anul 1793.

Iacobinii susțineau că revoluția trebuie să continue, până la înlăturarea tuturor celor ce aveau legături cu Vechiul Regim și transformarea completă a societății franceze. Aceștia, în frunte cu Maximilien de Robespierre, au condus Franța între anii 1793 și 1794 (*activitățile 1, 2, pag. 77*). Pentru asigurarea ordinii interne au fost create instituții precum Comitetul Salvării Publice și Tribunalul revoluționar, care au instaurat un regim de **teroare**. Totodată, iacobinii au organizat o puternică armată revoluționară. Aceasta a reușit să înfrângă armatele străine care luptau împotriva Franței. Printre statele membre ale **coaliției** anti-franceze se numărau Austria, Prusia, Anglia.

6.3. Încheierea Revoluției franceze.

Directoratul

La 27 iulie 1794, iacobinii au fost înlăturați de la putere. Convenția Națională a adoptat o nouă Constituție (1795), prin care puterea executivă a fost încredințată unui Directorat, un consiliu format din cinci persoane (sau *directori*). Acesta a condus Franța între anii 1795 și 1799. Pe plan extern, Directoratul a continuat războiul. În campaniile militare purtate în afara hotarelor Franței, în Italia și în Egipt s-a remarcat generalul Napoleon Bonaparte.

Revoluția franceză a schimbat atât modul de conducere și de organizare a statului cât și societatea vremii. Aceasta a încurajat lupta popoarelor asupra absoluteismului, pentru drepturi și libertăți.

DICȚIONAR

girondin - membru al grupării politice al cărei nume provine de la departamentul francez Gironde;

coaliție - alianță;

iacobin - membru al grupării politice al cărei nume provenea de la cel al Mănăstirii Sf. Iacob, din Paris;

teroare - spaimă, frică puternică.

METODĂ DE ÎNVĂȚARE

Extragerea ideilor principale
Citește lecția, apoi completează pe caiet cu informațiile corespunzătoare o diagramă realizată după modelul:

Aspecte	Idee principală
Politice
Militare

DE REȚINUT

- ✓ În anul 1792, Franța a devenit republică.
- ✓ Revoluția franceză a influențat lupta altor popoare pentru drepturi și libertăți.



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Personaje ale Revoluției franceze



A. Ludovic al XVI-lea și soția sa, Maria-Antoaneta

Privește imaginile **A**, **B**, **C** și **D**. Acestea redau oameni care au trăit în timpul Revoluției franceze și au participat la evenimentele vremii.

a. Imaginează-ți că ai putea sta de vorbă cu două dintre personajele ilustrate în imagini. Scrie o listă cu întrebările pe care ai dori să le pui acestora. Precizează numele celor cărora ai dori să le pui întrebările.

b. Caută informații suplimentare despre un personaj redat în imaginile **A**, **B**, **C** și **D** și realizează o scurtă prezentare scrisă a activității sale.



B. Marchizul de La Fayette, participant la revoluțiile americană și franceză



C. Maximilien de Robespierre, conducător al iacobinilor



D. Manon Roland, membră a grupării girondine

2. Patria în primejdie

Formați grupe de câte 3-4 elevi. Citiți cu atenție documentele **A** și **C**, priviți imaginea **B**, apoi:

a. realizați un afiș care să-i încurajeze pe tinerii francezi din anii 1792-1793 să meargă la luptă.

A. *Trupe numeroase avansează spre frontierele noastre. Toți care se tem de libertate se înarmează împotriva constituției noastre. Cetățeni, patria este în pericol! Cei care vor dobândi onoarea de a fi primii în luptă să-și amintească mereu că sunt francezi și oameni liberi; că toți, cuprinși de curajul calm, atribut al adevăratei forțe, așteaptă să acționeze la semnalul legii și patria va fi salvată.*

(Proclamația „Patria în pericol”, 1792)

b. scrieți un reportaj de circa 150-200 de cuvinte în care să descrieți lupta trupelor franceze împotriva armatelor străine în 1792-1793.

Prezentați în clasă produsele activității voastre.



B. Bătălia de la Valmy (20 septembrie 1792)

C. *Toți francezii sunt mobilizați în mod permanent pentru serviciul militar. Tinerii vor merge pe câmpul de luptă; oamenii căsătoriți vor transporta hrană; femeile vor îngriji răniții în spitale; copiii vor face scame pentru bandaje, din rufe vechi; bătrânii vor merge în piețele publice pentru a ridica moralul luptătorilor.* (Decretul privind mobilizarea generală, 1793)

TRECUT ȘI PREZENT

Imnul național

În anul 1792, Rouget de Lisle a compus *Chant de guerre pour l'armée du Rhin* (Cântec de război pentru armata Rinului) sau *La Marseillaise*. Acesta este și azi imnul național al Franței.

*Înainte, copii ai patriei!
Glorioasa zi a sosit!
Împotriva noastră, al tiraniei
Însângerat stindard s-a
înălțat!
(La Marseillaise, fragment)*

- De ce crezi că fiecare stat are un imn național propriu? Ce valori consideri că trebuie să transmită imnul național?



7. NAPOLEON I ȘI RĂSPÂNDIREA IDEILOR REVOLUȚIEI FRANCEZE ÎN EUROPA

➤ *Prin ce au influențat războaiele napoleoniene Europa?*

7.1. Consulatul. Reorganizarea societății

Generalul Napoleon Bonaparte a devenit conducătorul Franței în urma **loviturii de stat** de la 9 noiembrie 1799. A fost instaurat Consulatul, o nouă formă de conducere exercitată de trei consuli. Napoleon Bonaparte a devenit prim-consul, deținând întreaga autoritate în stat. Pe plan intern, perioada Consulatului s-a caracterizat prin reforme care au schimbat societatea franceză. Printre cele mai importante măsuri s-au numărat înființarea Băncii Franței, reformele din domeniul învățământului, adoptarea unui **Cod civil** modern (*tabelul 1A, pag. 79*). Pe plan extern, Franța și-a consolidat controlul asupra Belgiei și a Peninsulei Italice.

7.2. Napoleon I (1804-1814; 1815)

În anul 1804, Napoleon Bonaparte s-a proclamat *împărat al francezilor*, sub numele de Napoleon I. Franța a devenit un imperiu în care puterea împăratului era, practic, nelimitată. Împăratul s-a înconjurat de oameni devotați, care au format o nouă nobilime, apreciată în funcție de serviciile aduse statului. Campaniile militare au fost reluate. Napoleon I dispunea de o forță redutabilă: „*Marea Armată*”, care, până în anul 1812, a ajuns să cuprindă peste 700 000 de soldați. În fruntea ei, împăratul a obținut victorii strălucitoare, precum înfrângerea trupelor ruse și austriece în bătălia de la Austerlitz, din anul 1805.

În anul 1806 Napoleon I a impus *blocada continentală* împotriva Marii Britanii, pe care o considera principala rivală a Franței. Statelor europene le era interzis comerțul cu această țară, scopul blocadei fiind înfrângerea britanicilor prin acțiuni economice (*hartă 1B, aplicația 2, pag. 79*). În urma războaielor purtate împotriva Austriei, a Prusiei și a Rusiei, Napoleon I a reușit să controleze întregul continent european. Dar eșecul campaniei militare din Rusia, din anul 1812, a încurajat popoarele europene să lupte împotriva francezilor.

În 1813, Napoleon I a fost înfrânt la Leipzig, în „*bătălia națiunilor*”, iar apoi a fost nevoit să renunțe la tron (1814). Totuși, în anul 1815, acesta a revenit în fruntea Franței. Înving în bătălia de la Waterloo (18 iunie 1815) de o coaliție condusă de Marea Britanie și Prusia, Napoleon I a fost exilat pentru tot restul vieții în Insula Sfânta Elena.

7.3. Răspândirea ideilor Revoluției franceze

După anul 1789, ideile Revoluției franceze, precum egalitatea, libertatea, desființarea privilegiilor, s-au răspândit în Europa. În perioada napoleoniană, în teritoriile controlate de Franța au fost luate măsuri de modernizare a societății. În același timp, afirmarea ideilor de unitate și libertate a favorizat lupta **națiunilor** europene împotriva stăpânirii străine.

DICȚIONAR

cod civil - ansamblu de reguli ce reglementează relațiile dintre oameni;
lovitură de stat - preluarea puterii prin forță, prin mijloace nelegale, de către grupuri de persoane;
națiune - ansamblul locuitorilor de pe un anumit teritoriu, care au în comun cultura, istoria, limba vorbită, viața economică.

METODĂ DE ÎNVĂȚARE

Organizarea informațiilor

Un conținut citit poate fi înțeles prin organizarea informațiilor noi. Citește paragrafele 7.1 și 7.2, apoi completează pe caiet o diagramă după modelul:

1 conducător	2 state rivale
3 evenimente	4 teritorii cucerite

DE REȚINUT

- ✓ Între anii 1799 și 1804, societatea franceză a fost reorganizată.
- ✓ Războaiele purtate în perioada imperiului (1804-1814; 1815) au favorizat răspândirea ideilor Revoluției franceze și afirmarea sentimentelor naționale în Europa.



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Europa napoleoniană

Pe baza lecției, a tabelului **A** și a hărții **B**, realizează în scris o prezentare a Europei napoleoniene, văzută din punctul de vedere al unui francez, al unui britanic sau al unui italian.

Domeniu	Realizări	Anul
Economie	✓ Întemeierea Băncii Franței	1800
	✓ Întemeierea Camerelor de comerț	1802
	✓ Codul comercial	1807
Justiție	✓ Codul civil	1804
	✓ Reorganizarea tribunalelor	1804
	✓ Codul penal	1810
Educație	✓ Înființarea liceelor	1802
	✓ Reorganizarea învățământului (primar, gimnazial, universitar)	1806
	✓ Examenul de bacalaureat	1808

A. Realizări din perioada napoleoniană



Legendă

- Teritorii franceze și ocupate de Franța
- Teritorii subordonate Franței

B. Europa în perioada napoleoniană

c. indicați sursa care demonstrează că unul dintre drepturile recunoscute în timpul Revoluției franceze a fost încălcat în timpul domniei lui Napoleon I. Numiți dreptul respectiv.

2. Un regim autoritar

Lucrați în perechi. Pornind de la sursele istorice **A**, **B**, **C**, **D** și **E**:

- alcătuiți o listă care să cuprindă cuvintele care dovedesc, în sursele **A**, **C**, **D**, caracterul autoritar al conducerii lui Napoleon I;
- exprimați-vă opinia în legătură cu semnificația picturilor **B** și **E**. Ce credeți că doreau să transmită acestea privitorului?

A. Jurământul împăratului Napoleon I: „*Jur să respect egalitatea în drepturi, libertățile politice, să conduc având în vedere doar fericirea și gloria poporului francez.*” (Constituția Franței, 1804, adaptare)



B. Napoleon trecând Munții Alpi (autor Jacques-Louis David)

C. Soldați! Vă voi conduce în Franța, unde vă veți bucura de toată grija. Poporul meu vă așteaptă cu bucurie și pentru voi va fi de ajuns să spuneți: „Am participat la bătălia de la Austerlitz”, ca să vi se răspundă: „Iată un erou!”

(Proclamația lui Napoleon I după bătălia de la Austerlitz, 1805)

D. Restrângeți drepturile ziarelor. Revoluția s-a încheiat, în Franța nu mai există decât o putere! Nu voi accepta niciodată ca jurnaliștii să spună sau să scrie ceva contra mea.

(Napoleon I către ministrul Poliției, 1805)



E. Napoleon I pe tronul imperial (autor D. Ingres)

TRECUT ȘI PREZENT

Codul civil din anul 1804

Codul civil francez acorda o atenție deosebită proprietății private și familiei. Potrivit codului, capul familiei avea o mare autoritate asupra copiilor și a soției deopotrivă. Numeroase state au preluat acest cod. În România primul cod civil, adoptat în anul 1864, a fost inspirat după cel francez.

Adevărata mea glorie nu constă în faptul că am câștigat 40 de bătălii. Cel ce va trăi veșnic este Codul meu civil.
(Napoleon I)

- Explică înțelesul cuvintelor rostite de Napoleon I despre Codul civil.



8. REVOLUȚIA INDUSTRIALĂ. IMPACTUL ÎN VIAȚA OAMENILOR

➤ Prin ce au influențat invențiile Revoluției industriale viața oamenilor?

8.1. Începuturile revoluției industriale

La sfârșitul secolului al XVIII-lea și la începutul celui următor, schimbările petrecute în societatea europeană au cuprins atât viața politică și culturală cât și economia, punând astfel bazele lumii moderne, așa cum o cunoaștem azi.

Dezvoltarea științelor a favorizat aplicarea unor invenții care au asigurat progresul economiei. Printre acestea s-au numărat mașinile de tors și de țesut, care au determinat creșterea producției de materiale textile, dar și motorul cu aburi, perfecționat de James Watt (1769). Invențiile au permis trecerea la utilizarea forței mașinilor pentru fabricarea produselor necesare vieții oamenilor. Vechile **manufacturi** au fost treptat înlocuite cu fabrici, în care muncitorii mânuiau, alimentau și supravegheau mașinile. **Industria** a devenit o ramură tot mai importantă a economiei.

Transformările produse de progresele științei și tehnicii poartă numele de *revoluția industrială*. Aceasta a început în Marea Britanie. Aici, comerțul, meșteșugurile și agricultura eficientă au asigurat banii (sau capitalul) de care era nevoie pentru investiții în industrie, transporturi, construcții, extracția minereurilor. De asemenea, Marea Britanie dispunea de rezerve importante de cărbune - utilizat pentru alimentarea motoarelor cu aburi - și de fier, necesar pentru construcția mașinilor. Astfel, această țară a devenit „*atelierul lumii*”. Revoluția industrială s-a extins apoi în Europa și America.

8.2. Revoluția în agricultură

Pe măsură ce populația a crescut, era nevoie ca agricultura să producă mai mult. Acest fapt a fost posibil datorită noilor unelte și mașini agricole, printre care s-au numărat secerătoarea, semănătoarea mecanică, batoza. În același timp, în Europa s-au răspândit noi culturi agricole, precum porumbul și cartoful.

8.3. Revoluția în transporturi

Adaptarea motorului cu aburi la mijloacele de transport a marcat o adevărată revoluție în acest domeniu. În anul 1807, Robert Fulton a construit primul vapor propulsat cu un motor cu aburi. Cea mai importantă schimbare în transporturi s-a produs prin inventarea locomotivei cu aburi. Primele căi ferate pentru trenuri de pasageri și mărfă au fost construite în Marea Britanie (*aplicația 1, pag. 81*).

8.4. O societate industrială

O nouă societate - cea industrială - se afirmă în Epoca Modernă. În cadrul ei, orașele ocupau un loc determinant. Populația acestora a crescut. Pe măsura dezvoltării industriei, o parte dintre cei care lucrau în agricultură s-au mutat la oraș. Majoritatea orașenilor trăiau însă în condiții grele. Chiar și copiii munceau, încă de la vârste fragede, în fabrici, ateliere și prăvălii (*aplicația 2, pag. 81*). Cu timpul, viața în orașe s-a îmbunătățit, ca urmare a preocupărilor pentru amenajarea cartierelor și a spațiilor publice.

DICȚIONAR

industrie - ramură a economiei care cuprinde activitățile de extragerea materiilor prime, producerea energiei, prelucrarea materiilor prime și transformarea lor în diverse produse;

manufactură - atelier, formă de organizare a producției de mărfuri anterioară revoluției industriale, în care predomina munca manuală.

METODĂ DE ÎNVĂȚARE

Investigația

Realizează o investigație privind construirea căilor ferate din regiunea în care trăiești și importanța acestora. Prezintă apoi clasei informațiile pe care le-ai aflat și, eventual, imagini de epocă, ca să ilustrezi tema dată. (*Poți reveni la pagina 15 ca să-ți reamintești regulile investigației!*)

DE REȚINUT

- ✓ Revoluția industrială a început în Marea Britanie, în secolul al XVIII-lea.
- ✓ Invențiile revoluției industriale au favorizat revoluția în agricultură și în transporturi.



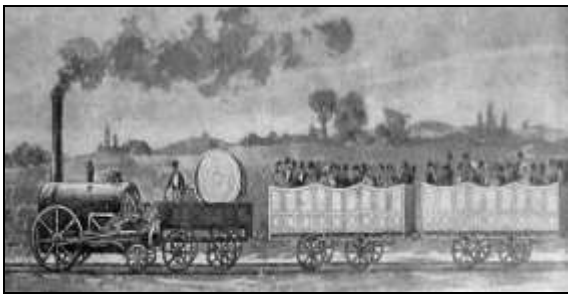
ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Revoluția industrială

Pornind de la sursele **A**, **B**, **C** și **D**:

- a.** precizează schimbările petrecute în privința locurilor de muncă, observate pe baza tabelului **A**; explică un motiv al schimbărilor respective.
- b.** indică sursa care ilustrează un aspect menționat în documentul **B** apoi exprimă o opinie argumentată în legătură cu atitudinile critice amintite de autor.
- c.** scrie câte o consecință a progreselor realizate în transporturi și respectiv în agricultură.

B. Criticii căilor ferate susțin că rasele de cai vor fi distruse, că drumurile de țară vor rămâne fără călători, iar trăsurile pentru pasageri vor dispărea.
(Samuel Smiles, *Viața lui G. Stephenson*, 1857)



C. Primul tren de pasageri care a făcut legătura între orașele Liverpool și Manchester (Marea Britanie)

2. Exploatarea muncii copiilor

Formați grupe de câte 3-4 elevi. Identificați, pe baza surselor **A**, **B** și **C**, drepturi ale copiilor încălcate în secolele al XVIII-lea - al XIX-lea. Alcătuiți apoi o listă cu cinci propuneri de măsuri care ar fi putut îmbunătăți viața copiilor. Păstrați lista în portofoliul personal.

A. De ce populația din Birmingham a crescut de la 23 000 de locuitori, în anul 1750, la 30 000 în 1770? Pentru că oamenii au unde munci. Orice copil, de îndată ce își poate folosi mâinile, câștigă bani pentru familia sa, pentru că este bun de pus la muncă.

(Arthur Young, *Aritmetica politică*, 1774)



B. Mica țesătoare
(autor José Rodriguez, sec. al XIX-lea)

C. Patronul îmi dădea un strop de mâncare și un locșor unde să dorm, fără să-mi spună vreodată o vorbă bună. În fiecare dimineață, vara sau iarna, mă trezeam înainte de ora cinci dimineața și munceam până la orele opt-nouă seara sau chiar toată noaptea, fără o zi de odihnă.

(Agricol Perdiguier, *Memoriile unui ucenic*, sec. al XIX-lea)

A. Schimbări în privința locurilor de muncă (număr de persoane)

Lucrători în anul 1688		Lucrători în anul 1851	
Fermieri, țărani	2 000 000	Fermieri, țărani	1 800 000
Meșteșugari	180 000	Țesători (lână, bumbac)	527 000
Negustori	150 000	Constructori	443 000
		Muncitori în fabrici	376 000
		Mineri (în mine de cărbune)	219 000
		Croitori	143 000

(după J. Nicol, *Dezvoltarea Marii Britanii, 1740-1900*)



D. Batoză (treierătoare), utilaj care desface boabele de pe spice sau știuleți (sec. al XIX-lea)

TRECUT ȘI PREZENT

Vapoare, ieri și azi

Progresul tehnicii a permis ca, în urmă cu două secole, motorul cu aburi să fie adaptat corăbiilor. Au apărut astfel vapoarele. Dacă, în 1820, călătoria peste Oceanul Atlantic, între Europa și America de Nord dura 30 de zile, în 1860, vapoarele au redus durata la 9 zile.



Vapor din secolul al XIX-lea

- De ce crezi că, în secolul al XIX-lea, vapoarele utilizau atât motorul cu aburi cât și pânzele (velele) ca să navigheze?
- Prin ce diferă vapoarele de azi de cele de acum două secole?



RECAPITULARE

AM ÎNVĂȚAT DESPRE...

- **Iluminism** - rațiune, drepturi, implicarea oamenilor în viața politică, opinia publică
 - ✓ Noi principii și valori în societate - egalitatea în drepturi a oamenilor, dreptul la viață, la proprietate, la exprimare liberă;
 - ✓ Reprezentanți ai Iluminismului: Montesquieu, J.J. Rousseau;
 - ✓ Afirmarea opiniei publice; presă, saloane de lectură, cafenele și cluburi politice.
- **Revoluția glorioasă; Constituirea S.U.A.; Revoluția franceză; Napoleon I**

Schimbări politice

<i>Revoluția glorioasă</i>	<i>Constituirea S.U.A.</i>	<i>Revoluția franceză Napoleon I</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Întemeierea monarhiei constituționale în Anglia • Aplicarea principiului separării puterilor în stat 	<ul style="list-style-type: none"> • Obținerea independenței coloniilor britanice din America de Nord • Formarea Statelor Unite ale Americii 	<ul style="list-style-type: none"> • Înlăturarea absolutismului • Desființarea privilegiilor • Modernizarea organizării politice și sociale

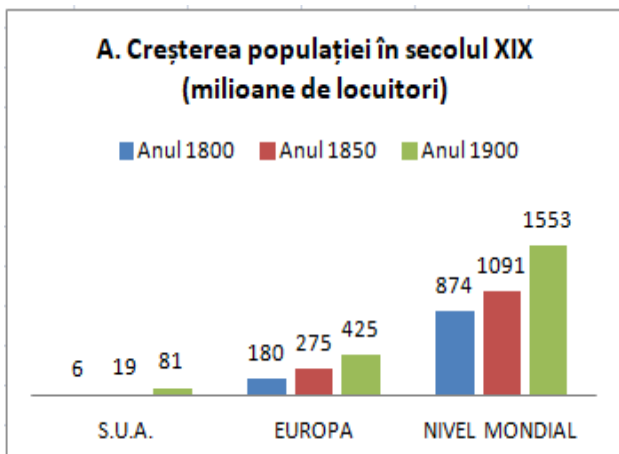
- **Revoluția industrială.** Impactul în viața oamenilor
 - ✓ Progresul științei și al tehnicii a determinat transformări în viața economică și socială;
 - ✓ Revoluția industrială a fost însoțită de schimbări profunde în agricultură și în transporturi;
 - ✓ Societatea industrială a devenit o trăsătură caracteristică a Epocii Moderne.

STUDIEZ. DESCOPĂR. ANALIZEZ

Interpretarea informațiilor pe baza graficelor

Ca să fie înțelese schimbările petrecute în decursul unei anumite perioade de timp, informațiile oferite de diverse surse istorice (scrise sau nescrise) sunt sintetizate sub forma unor grafice. De exemplu, graficul cu bare permite compararea informațiilor despre evenimente, teritorii, grupuri umane, referitoare la un anumit moment istoric sau pe o durată de timp mai mare.

- Privește cu atenție graficul **A**. Acesta prezintă evoluția populației din Statele Unite, din Europa și la nivel mondial pe o perioadă de 100 de ani.
- Citește documentul **B**. Pornește de la cunoștințele dobândite la matematică și realizează, pe baza informațiilor din documentul **B**, un grafic cu bare care să ilustreze evoluția orașelor în aceeași perioadă de timp ilustrată de graficul **A**. Scrie apoi un text de 5-6 rânduri în care să prezinți aspectele observate pe graficul realizat: state cu o creștere mai mare sau mai redusă, asemănări etc. Explică un motiv al evoluției populației și a orașelor observată pe baza datelor celor două grafice.



B. *Între anii 1800 și 1900, numărul orașelor europene mari, cu peste 100 000 de locuitori, a crescut considerabil. De exemplu, Franța avea în anul 1800 doar 3 astfel de orașe, iar după un secol, numărul acestora a ajuns la 15. În Marea Britanie existau două orașe mari în jurul anului 1800, pentru ca, la 1900, această țară să numere 50! În spațiul german, la 1800 existau tot două orașe cu peste 100 000 de locuitori, iar la 1900 erau 47. În Imperiul Rus, de la două orașe mari, s-a ajuns la 20, la finalul secolului al XIX-lea.*

(despre evoluția așezărilor urbane în Europa)

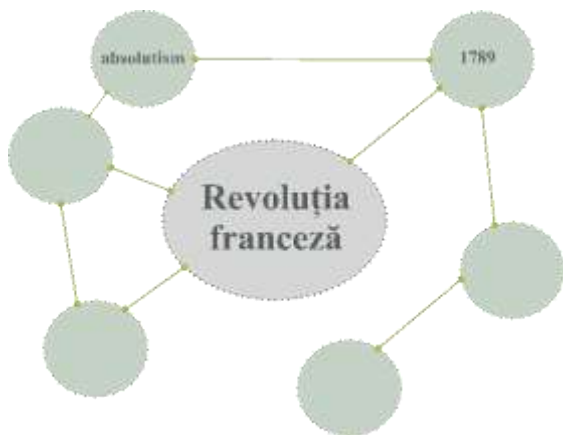
ACTIVITATE INDIVIDUALĂ

1. Lista alăturată cuprinde valori și principii susținute, în secolul al XVIII-lea, de gânditorii iluminiști. Pornește de la ele și alcătuiește propria listă, care să includă minimum șase valori și principii, organizate în funcție de importanța acordată de tine fiecăruia dintre ele. Motivează alegerea făcută.

2. Privește imaginea A. Pe caiet, completează o diagramă, realizată după modelul de mai jos, pornind de la tema centrală: *Revoluția franceză*.

Notează pe spațiile libere cât mai multe cuvinte referitoare la tema dată și trasează legături între acestea. Compară diagrama cu cele realizate de colegii tăi și discutați despre asemănările și deosebirile constatate.

Model de rezolvare:



A. Desen realizat în anul 1792 de scriitorul german Johan Wolfgang Goethe, admirator al Revoluției franceze. Textul anunță: *Trecători, acest pământ este liber!*

Egalitate în drepturi

Libertate

Dreptul la proprietate

Libertatea cuvântului



ACTIVITATE ÎN COLABORARE. PROIECT

Invenții și inventatori în Epoca Modernă

Formați grupe de câte 3-4 elevi. Porniți de la imaginile A și B și căutați informații suplimentare despre invenții din Epoca Modernă. Utilizați pentru informare pagini web (site-uri internet), apoi:

- realizați o machetă sau o prezentare în format multimedia a uneia dintre invențiile studiate.
- alcătuiți o listă a site-urilor accesate, ordonate după utilitatea informațiilor oferite.

Etape de urmat:

1. Pregătirea activității:

- alcătuiți un plan al proiectului - resurse, timp.
- alegeți produsul final: machetă sau prezentare.
- negociați rolul fiecărui membru al echipei.

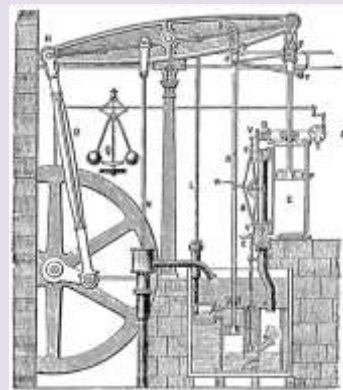
2. Îndeplinirea sarcinilor:

- asigurați-vă că site-urile internet necesare sunt disponibile și oferă informațiile căutate.
- verificați forma și aspectul produsului final.
- alcătuiți lista site-urilor.

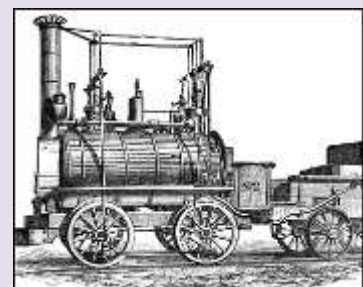
3. Încheierea activității:

- prezentați colegilor rezultatele activității.

A. Motor cu aburi (gravură, 1784)



B. Locomotivă cu aburi (gravură, 1814)



✚ Nu uitați să alcătuiți un jurnal cu impresii și rezultate ale colaborării în cadrul grupului!



EVALUARE

1. Completează pe caiet un tabel după modelul de mai jos. Scrie pe fiecare coloană o asemănare, respectiv câte o deosebire între organizarea ca stat a Marii Britanii și cea a Statelor Unite ale Americii.

Model de rezolvare

Marea Britanie		Statele Unite ale Americii	
Deosebire	Asemănare	Deosebire	Asemănare
.....

2. Privește cu atenție imaginea de mai jos. Aceasta reprezintă o caricatură din anul 1805, realizată de James Gillray, numită „Budinca în primejdie!”.

a. Scrie numele celor două personaje reprezentate în imagine și pe cel al țării conduse de fiecare.

b. Unul dintre personaje taie o felie de budincă pe care scrie „Europa”; celălalt, o felie pe care scrie „Oceanul”. Ce simbolizează „budinca”? Care crezi că este mesajul pe care autorul caricaturii dorea să-l transmită prin intermediul personajelor? Argumentează.



Budinca în primejdie!
(Biblioteca Congresului S.U.A.)

3. Privește imaginea A și citește documentul B. Pornind de la acestea:

- a. numește două elemente din imaginea A, care ilustrează aspecte redată în documentul B;
- b. selectează din documentul B patru cuvinte referitoare la revoluția industrială și compune cu ajutorul lor un text de patru rânduri despre urmările acesteia.



A. Orașul britanic Manchester, pictură, 1820

B. Treizeci-patruzeci de fabrici se înalță pe creștetul colinelor. Cele șase etaje și imensa lor incintă proclamă până departe avântul industriei. În jurul acestora sunt presărate la întâmplare locuințele fragile ale săracilor. Între ele se întind terenuri necultivate. Sunt ogoarele industriei. (...) Ridicați-vă privirile și, de jur împrejurul acestei piețe, veți vedea înălțându-se imensele palate ale industriei. Veți auzi zgomotul furnalelor, șuierul aburului. Aceste clădiri uriașe împiedică pătrunderea aerului și a luminii în locuințele pe care le domină, învăluindu-le într-o veșnică ceață. Un fum des și întunecat acoperă orașul. Printr-însul, Soarele se vede ca un disc fără raze. În mijlocul acestei zile neîmplinite se zbat fără răgaz 300 000 de ființe omenești.

(Alexis de Toqueville, orașul Manchester, Despre sărăcie, 1835)

4. Citește cu atenție enunțurile de mai jos.

a. Copiază pe caiet enunțurile în ordinea corespunzătoare, pentru a obține un text corect din punct de vedere istoric.

b. Completează textul obținut cu încă două enunțuri prin care să descrii răspândirea ideilor Revoluției franceze în Europa.

Franța a fost proclamată republică.

În timpul Vechiului Regim, societatea franceză era organizată sub forma „Stărilor”.

Prin adoptarea primei Constituții, puterea monarhului a fost limitată.

În anul 1804, Napoleon I a devenit împărat al francezilor.

Regele Ludovic al XVI-lea a fost îndepărtat de la tron.

În anul 1789, în Franța a fost adoptată Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului.

5. Privește imaginile A și B. Imaginează-ți că trăiești la începutul secolului al XIX-lea, în timpul revoluției industriale. Ești un negustor european care face comerț cu țesături cumpărate din Anglia și vândute în Statele Unite ale Americii.

- Pornind de la imaginile A și B, scrie un text de aproximativ 10 rânduri în care să prezinți ce avantaje sau, eventual, dezavantaje îți aduce revoluția industrială.



A. Inaugurarea primei căi ferate în Anglia, 1825 B. Portul american New Orleans (sec.al XIX-lea)

Autoevaluare

Adună punctele pentru răspunsurile corecte date, apoi scrie pe caiet numărul total al acestora.

Exercițiul	1		2		3		4		5	Din oficiu	Punctaj maxim
Cerința	a		b	a	b	a	b				
Punctaj pentru răspuns corect (p)	3 x 5p pentru fiecare răspuns corect	4 x 2,5p pentru fiecare răspuns corect	10p	5p	4 x 5p pentru fiecare cuvânt corect utilizat	6 x 2p pentru fiecare răspuns corect	2 x 4 p pentru fiecare enunț corect	10 p	10 puncte	100 puncte	

PORTOFOLIUL PERSONAL

La final de capitol, portofoliul tău cuprinde:

- ✓ Tabel cu drepturi și responsabilități (activitatea nr. 2, pag. 65)
- ✓ Scrisoare (activitatea nr. 2, pag. 69)
- ✓ Lista de măsuri (activitatea nr. 2, pag. 81)

POȚI CUNOAȘTE MAI MULTE DACĂ...

Citești:

- *Enciclopedia Larousse pentru copii*, Editura Corint
- *Marea Carte despre Invenții*, Editura deAgostini

Accesezi pagina web:

- <https://www.youtube.com/watch?v=6mNsPjHqxz4> (reconstituire a motorului cu aburi al lui James Watt)

Vizitezi:

- Muzeul Național Tehnic „Dimitrie Leonida”, din București



Unitatea IV

Secolul naționalităților

1. Statele moderne: revoluție și emancipare națională

- ❖ Studiu de caz. *1848 în Europa*
- ❖ Studiu de caz. *Românii și modernitatea*

2. Epoca victoriană. *La Belle Époque*

- Recapitulare
- Evaluare

Competențe specifice: 1.1; 2.3; 3.2; 3.3; 4.1; 4.2

Pe parcursul Epocii Moderne, numeroase popoare din Europa, dar și de pe alte continente, au luptat pentru drepturile lor, pentru înlăturarea stăpânirii străine, pentru întemeierea propriului stat.

- *În timpul revoluțiilor desfășurate în Europa, în anul 1848, adunările populare au exprimat dorințele oamenilor. În imagine, Adunarea din mai 1848 a sârbilor din Voivodina (autor Pavle Simic).*





Din secolul al XIX-lea, mișcarea pentru recunoașterea egalității femeilor cu bărbații a devenit tot mai prezentă în viața publică. Unul dintre drepturile principale solicitate de femei era dreptul de vot. Acesta le-ar fi permis și femeilor să se implice în viața politică.

• În imagine: femei din New York (S.U.A.) în timpul unei manifestații pentru obținerea dreptului de vot (fotografie, 1912).

Pe parcursul acestui capitol:

✓ vei înțelege

- cum au evoluat unele dintre statele moderne în secolul al XIX-lea;
- care au fost principalele cauze și, respectiv, urmări ale mișcărilor de emancipare națională din Europa;
- cum s-a format statul român modern;
- prin ce s-a caracterizat epoca victoriană;
- de ce perioada de la sfârșitul Epocii Moderne este numită *La Belle Époque*;
- cum s-a schimbat viața oamenilor pe parcursul secolului al XIX-lea.

✓ vei reuși

- să localizezi în timp și spațiu evenimente ale Epocii Moderne;
- să stabilești elemente de cauzalitate pe baza surselor istorice;
- să descoperi perspective multiple prezente în surse istorice;
- să identifici idei și valori umane în cadrul unor opere literare sau artistice.
- ✓ **vei completa** portofoliul personal cu lucrări realizate individual sau în colaborare cu alți colegi.



1848-1849

Mișcări revoluționare în Europa



1859

Unirea Țării Românești cu Moldova



1876

Inventarea telefonului electric



1877

Proclamarea independenței României



1. STATELE MODERNE: REVOLUȚIE ȘI EMANCIPARE NAȚIONALĂ

➤ *Ce consecințe au avut acțiunile pentru emancipare națională din secolul al XIX-lea?*

1.1. Congresul de la Viena. Sfânta Alianță

Odată cu înfrângerea Franței napoleoniene, statele învingătoare au trecut la reorganizarea Europei, în funcție de propriile interese. Congresul de la Viena, desfășurat între anii 1814 și 1815, a urmărit restabilirea ordinii existente înaintea Revoluției franceze, fără să se țină cont de sentimentele naționale ale popoarelor europene. Astfel, Franța a revenit la granițele avute înainte de anul 1792, statele germane au fost reunite într-o confederație, Austria a ocupat teritoriile din Peninsula Italică, Rusia și Prusia și-au extins teritoriile.

Ca să lupte împreună împotriva **mișcărilor naționale** și a răspândirii ideilor liberale, ce susțineau acordarea drepturilor și libertăților politice, Austria, Prusia și Rusia au format o coaliție numită *Sfânta Alianță* (1815) (*aplicația 1, pag. 89*).

1.2. Revoluție și emancipare națională.

Primăvara popoarelor

Sfânta Alianță nu a putut împiedica declanșarea revoluțiilor liberale și naționale ce au cuprins Europa după anul 1815.

În lupta pentru emancipare națională, grecii și-au câștigat independența față de Imperiul Otoman, iar Belgia s-a desprins de Olanda și a format un stat distinct. Acțiuni revoluționare s-au desfășurat și în Franța, Spania, spațiul italian, Polonia, spațiul românesc.

În America Latină, foste colonii ale Spaniei și Portugaliei și-au proclamat independența, formând state noi, precum Argentina, Bolivia, Brazilia. În anul 1848, revoluțiile au cuprins o mare parte a Europei, din Franța până în Țările Române. Lupta europenilor de la 1848 pentru drepturi politice și naționale a fost numită *Primăvara popoarelor*.

1.3. State moderne pe continentul european

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea s-au format state noi în Europa (*aplicația 2, pag. 89*). Prin alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domn al Moldovei și al Țării Românești, în anul 1859, s-a realizat unirea Principatelor și s-au pus bazele statului român modern. Italia modernă s-a format prin acțiunile de unificare conduse de regele Sardiniei și Piemontului, Victor Emanuel al II-lea, de prim-ministrul Camillo Cavour și de revoluționarul italian Giuseppe Garibaldi (1859-1871). Spațiul german a fost unificat în urma a trei războaie, desfășurate începând din anul 1864 de Regatul Prusiei, condus de regele Wilhelm I și de **cancelarul** Otto von Bismarck. Acestea au fost purtate cu Danemarca, apoi cu Imperiul Habsburgic și - între anii 1870 și 1871- cu Franța. În anul 1871 a fost proclamat Imperiul German. În același timp, în Europa, la sfârșitul secolului al XIX-lea, existau încă state **multinaționale**, precum imperiile austro-ungar, otoman și rus.

DICȚIONAR

cancelar - prim-ministru;
emancipare națională - eliberarea de sub dominația străină;
mișcare națională - mișcare politică pentru independența a popoarelor aflate sub stăpânire străină;
multinațional - aici, stat care cuprinde mai multe națiuni.

METODĂ DE ÎNVĂȚARE

Înțelegerea hărții
În studiul istoriei, hărțile pot oferi informații politice, economice etc. Compară harta 1A, de pe pagina 89, cu harta 1B, de la pagina 79. Enumeră schimbările pe care le poți constata în privința teritoriilor europene.

DE REȚINUT

- ✓ În prima jumătate a secolului al XIX-lea, atât în Europa cât și în America Latină, popoarele au luptat pentru a obține drepturi politice și naționale.
- ✓ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea s-au constituit statul român modern, Regatul Italiei, Imperiul German.



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Europa după anul 1815

Pornind de la harta **A** și de la sursa istorică **B**:

- a.** enumeră două prevederi ale Congresului de la Viena ilustrate pe harta **A**.
- b.** numește două dintre „marile evenimente” la care se referă fragmentul evidențiat în sursa **B** și statele semnatare ale tratatului din 1815.
- c.** menționează o asemănare între acțiunile de emancipare națională ale popoarelor din Europa și din America Latină.



A. Europa după Congresul de la Viena (1815)

B. *Majestățile lor, Împăratul Austriei, Regele Prusiei și Împăratul Rusiei, ca urmare a marilor evenimente care s-au desfășurat în Europa în cursul ultimilor trei ani, (...) își vor acorda în orice ocazie ajutor și sprijin. Considerându-se față de popoarele lor ca părinți de familie, ei le vor conduce pentru a proteja religia, pacea și dreptatea.* (Tratatul de constituire a Sfintei Alianțe, 1815)

2. Ideea unității naționale. Joc de roluri

Lucrați în perechi. Priviți imaginile **A**, **B** și **C** și citiți sursele scrise **D**, **E** și **F**. Indicați asocierea corectă dintre fiecare imagine și sursa scrisă corespunzătoare. Apoi, imaginați un dialog despre ideea unității naționale între două dintre personalitățile politice ilustrate în sursele date. Interpretați dialogul în fața clasei.



A. Garibaldi și regele Victor Emanuel al II-lea



B. Alexandru Ioan Cuza adresându-se Adunării de la București



C. Proclamarea Imperiului German (1871)

D. *Alegându-te pe tine Domn în țara noastră, noi am vrut să arătăm lumii aceea ce toată țara dorește: la legi noi, om nou. Fii, așadar, omul epocii noi, fă ca legea să fie tare.*

(după Mihail Kogălniceanu, discurs cu prilejul alegerii lui Al. I. Cuza ca domn al Moldovei, 1859)

E. *Germania întreagă urmărește acum puterea și voința Prusiei. Problemele mari ale epocii noastre nu se mai rezolvă prin cuvântări și hotărâri populare ci prin fier și sânge.* (după Otto von Bismarck, discurs, 1862)

F. *Poporul italian vorbește aceeași limbă, are aceleași credințe și obiceiuri, este mândru de trecutul său glorios. Fără unitate nu există națiune adevărată.*

(după Giuseppe Mazzini, scrisoare, 1845)

TRECUT ȘI PREZENT

Artiști implicați în activitatea politică

Celebrul compozitor Giuseppe Verdi (1813-1901) a participat la lupta pentru unificarea Italiei. Operele sale muzicale au dat curaj italienilor și numele său, în timpul ocupației austriece, era utilizat ca un cod secret de recunoaștere a patrioților italieni: *VIVA VERDI!* (*Trăiască Verdi!*) însemna, de fapt, *Viva Vittorio Emmanuele Re D'Italia* (*Trăiască Victor Emanuel, regele Italiei!*)

- Caută informații despre un artist sau un scriitor care a participat la evenimentele din spațiul românesc desfășurate în secolul al XIX-lea. Prezintă una dintre creațiile acestuia dedicate unității naționale.

Obiective liberale și naționale

În anul 1848, o mare parte dintre popoarele europene s-au revoltat, nemulțumite de hotărârile Congresului de la Viena, de politica dusă de Sfânta Alianță, de încălcarea drepturilor politice și naționale.

Izbucnirea revoluției la Paris, în februarie 1848, a influențat declanșarea altor acțiuni revoluționare, ce au cuprins centrul, sudul și sud-estul Europei.

În Franța, monarhia a fost înlăturată, iar revoluționarii au preluat conducerea țării și au proclamat republica.

În statele germane, locuitorii acestora doreau instaurarea regimului politic constituțional și unificarea Germaniei.

Întruniți în Parlamentul de la Frankfurt, reprezentanții statelor germane i-au oferit coroana Germaniei unite regelui Prusiei. Acesta însă a respins propunerea și a reprimat revoluția cu ajutorul armatei prusace și a trupelor rusești.

Din martie 1848 revoluția a cuprins întregul spațiu italian. Deși au obținut unele succese locale, revoluționarii italieni nu au reușit să realizeze unificarea Italiei, iar revoluția a fost înfrântă. În Imperiul Habsburgic, austriei, ungurii, cehii, românii, au luptat atât pentru reforme politice cât și pentru emancipare națională. Și aici, însă, revoluția a fost reprimată prin acțiunile **contrarevoluționare** austriece și rusești (*imaginile A, B și C*).



A. Declanșarea Revoluției de la 1848 în Franța
(autor Jean Victor Adam)



B. Revoluția de la 1848 în Ungaria (autor B. László)



C. Adunarea Națională a românilor din Transilvania, de pe Câmpia Libertății de la Blaj (1848)

Revoluția pașoptistă în spațiul românesc

În spațiul românesc, revoluția pașoptistă a avut atât cauze politice cât și naționale sau sociale. Printre conducătorii acesteia s-au numărat Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri în Moldova, Avram Iancu în Transilvania, respectiv Nicolae Bălcescu, Ion și Dimitrie Brătianu în Țara Românească.

În Țara Românească și Moldova, revoluționarii au urmărit reforme liberale, împrumutarea țăranilor, înlăturarea privilegiilor, consolidarea autonomiei Principatelor în raport cu Imperiul Rus și Imperiul Otoman. În Transilvania, Banat, Bucovina, românii doreau drepturi politice, sociale, religioase și naționale.

Cu toate că a fost înfrântă de trupele străine (rusești, otomane, austriece), Revoluția de la 1848 a scos în evidență principalul obiectiv național: constituirea unui stat unit, modern și independent (*imaginile D, E; aplicație, pag. 91*).



D. Avram Iancu (1824-1872), autor Barbu Iscovescu



E. Nicolae Bălcescu (1819-1852), autor Gheorghe Tattarescu



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Primăvara popoarelor în Europa

Pe baza studiului de caz de la pagina 90, a hărții A și a surselor istorice B-F, rezolvă cerințele de mai jos.



B. *Revoluționari pe baricade la Viena, în Imperiul Habsburgic, 1848, gravură*



C. *Revoluționari români de la 1848 purtând drapelul tricolor pe care scrie „Dreptate, frăție”*

a. Indică, pe baza hărții A, țara care a influențat mișcările revoluționare din restul Europei, în 1848. Explică un motiv al influenței exercitate de evenimentele din țara indicată.

b. Numește, pe baza hărții A, trei state care au contribuit la înfrângerea revoluțiilor de la 1848 din Europa. Precizează o cauză a acțiunilor contrarevoluționare desfășurate de statele pe care le-ai numit.

D. *La Viena, tinerii și bătrânii erau cuprinși de o fericire fără seamăn. Se îmbrățișau, plângeau, strigau „Libertate!”. Era ziua adoptării Constituției. Ziua libertății preseii. Peste o sută de ziare noi au apărut dintr-o dată și treceau din mână în mână pentru a fi citite dintr-o răsuflare.*

(după Mór Jókai, Fiii omului cu inima de piatră)

E. *Nu voi lucra niciodată contra drepturilor și a intereselor națiunii române ci voi ține și voi apăra legea și limba noastră română, precum și libertatea, egalitatea și frăția; voi respecta toate națiunile din Transilvania, dorind egală respectare de la ele.* (Jurământul românilor pe Câmpia Libertății de la Blaj)

F. *Patria nu este numai locul în care ne-am născut; patria este țara întregă în care găsim oameni ce trăiesc sub aceleași legi, vorbesc aceeași limbă, împărtășesc aceleași idei. Fără ele nu poate fi naționalitate, nu poate fi România.*

(Patria, articol din publicația Poporul suveran, 1848)

c. Descrie imaginea B. Indică sursa scrisă care oferă informații despre evenimentele redată în imagine.

d. Exprimă-ți opinia cu privire la deviza înscrisă pe tricolorul redat în imaginea C. Care crezi că era semnificația acesteia? Prin ce se aseamănă steagul din imaginea C cu drapelul național al României de azi?

e. Citește versurile imnului național al României *Deșteaptă-te, române*, scrise în anul 1848 de Andrei Mureșanu. Identifică și explică asemănările dintre mesajul acestora și cel transmis de documentele E și F.

DICȚIONAR

baricadă - obstacol improvizat, ridicat pe stradă, în timpul luptelor purtate într-un oraș;
contrarevoluționar - opus unei revoluții;
pașoptist - care aparține Revoluției de la 1848.

DE REȚINUT

✓ În anul 1848 au izbucnit revoluții în Franța, statele italiene, statele germane, Imperiul Habsburgic, Țările Române. Popoarele doreau libertăți democratice, unitate națională, independență.

Unitate și independență

Unirea Moldovei și a Țării Românești a reprezentat primul pas către formarea statului român modern. În anul 1857 s-au întrunit la Iași și la București **Adunările** (sau **Divanurile**) *ad-hoc* organizate pentru consultarea românilor în privința unirii celor două Principate. Membrii acestora s-au pronunțat pentru unirea Moldovei și a Țării Românești într-un stat numit *România*. Prin Convenția de la Paris, adoptată de marile puteri europene în anul 1858, s-a hotărât formarea *Principatelor Unite ale Moldovei și Valahiei*. Românii l-au ales pe Alexandru Ioan Cuza, la 5 ianuarie 1859, ca domn al Moldovei, iar la 24 ianuarie 1859, ca domn al Țării Românești. Astfel s-a realizat unirea Principatelor (*imaginea A*).



B. Carol I

(autor T. Ajdukiewicz)

Pe parcursul domniei lui Al. I. Cuza (1859-1866) statul român s-a consolidat prin reforme precum împroprietărirea țăranilor cu pământ, gratuitatea și obligativitatea învățământului primar, adoptarea codurilor moderne de legi.

Principele Carol I, de origine germană, a devenit conducător al României la 10 mai 1866. Prin Constituția adoptată în același an, România a fost organizată ca monarhie constituțională. În timpul domniei lui Carol I (principe: 1866-1881; rege: 1881-1914), România a continuat să se modernizeze.

La 9 mai 1877, ministrul de externe, Mihail Kogălniceanu, a citit în fața Parlamentului *Proclamația de independență* a României față de Imperiul Otoman. În urma războiului purtat la sudul Dunării împotriva otomanilor (1877-1878), statului român i s-a recunoscut independența prin tratatele de pace de la San Stefano și Berlin (*imaginile B, C; aplicația 1, pag. 93*).

O societate modernă



1. Transilvania, Bucovina, Maramureș, Crișana, Banat - sub stăpânirea Imperiului Austro-Ungar

2. Basarabia - sub stăpânirea Imperiului Rus

3. Dobrogea - unită României în 1878

După anul 1859, societatea românească s-a modernizat treptat, în plan politic, economic, social și cultural. Constituția din anul 1866 a asigurat aplicarea separării puterilor în stat, drepturi și libertăți democratice. În anul 1881, România a devenit regat. Dezvoltarea industriei și a comerțului a determinat creșterea populației orășenești. Sistemul de căi ferate și podul peste Dunăre de la Cernavodă au permis legătura dintre provincii (*harta D; aplicația 2, pag. 93*).

Cultura și știința au fost reprezentate în spațiul românesc de personalități precum Mihai Eminescu, Ion Creangă, George Coșbuc, Ioan Slavici, I.L. Caragiale, Titu Maiorescu, Carol Davila, Emil Racoviță.

D. România și teritoriile locuite de români aflate sub stăpânire străină în anul 1878



A. Alexandru Ioan Cuza
(autor Carol Popp de Szatmary)



C. Coroana purtată de Carol I cu prilejul încoronării sale ca rege, la 10 mai 1881, a fost realizată din țeava unui tun otoman capturat de ostașii români în timpul Războiului pentru independență.



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Independența României oglindită în literatură și în artă

Citește poezia **A** și privește imaginea **B**, apoi rezolvă cerințele de mai jos.

A. Peneș Curcanul

*Plecat-am nouă din Vaslui,
 Și cu sergentul, zece,
 Și nu-i era, zău, nimănu
 În piept inima rece.
 Voioși ca șoimul cel ușor
 Ce zboară de pe munte,
 Aveam chiar pene la picior,
 Ș-aveam și pene-n frunte.
 Toți dorobanți, toți căciulari,
 Români de vișă veche (...)*

*Ne dase nume de Curcani
 Un hâtru bun de glume,
 Noi am schimbat lângă Balcani
 Porecla în renume!
 Din câmp, de-acasă, de la plug
 Plecat-am astă-vară
 Ca să scăpăm de turci, de jug
 Sărmana, scumpă țară. (...)*

(Vasile Alecsandri, fragment)



B. Dorobanțul (autor Nicolae Grigorescu)

- a.** Identifică în imaginea **B** aspecte care ilustrează poezia citită.
b. Copiază din textul **A** cuvintele care arată motivul plecării dorobanților la luptă.
c. În opinia ta, poezia *Peneș Curcanul* și pictura *Dorobanțul* pot fi considerate surse (izvoare) istorice? De ce?
d. Explică înțelesul fragmentului evidențiat în textul **A**.

2. Elemente de modernitate în lumea românească

Citește documentul **A** și privește imaginea **B**. Imaginează-ți că ești un jurnalist care asistă la inaugurarea podului de la Cernavodă, în anul 1895. Scrie un reportaj de circa 150 de cuvinte despre momentul la care asiguri. Descrie elementele de modernitate pe care le observi, importanța construcției, rolul acesteia în asigurarea legăturii cu Dobrogea și cu țărmul Mării Negre. Păstrează reportajul în portofoliul personal.

A. Înaintea noastră se-nalță, alb, podul „Carol I”. În liniștea nopții, frumusețea și măreția acestuia ne dau impresia că suntem în fața unuia din acele minunate poduri de argint de care ne vorbeau poveștile-n copilărie. Picioarele de sprijin, zidite-n piatră, sunt așa de departe unele de altele ș-atât de înalte, încât toată uriașa împletitură de fier, pe care aleargă zguduitorul trenuri, pare că plutește în aer. Acum cele două maluri se împreună pentru totdeauna sub măiestria acestui arc de triumf, închinat bătrânului fluviu Dunărea.

(după Alexandru Vlăduță, *România pitorească*)



B. Inaugurarea podului peste Dunăre de la Cernavodă (1895), arhitect Anghel Saligny

3. Românii în a doua jumătate a secolului al XIX-lea

Formați grupe de câte 3-4 elevi. Căutați informații suplimentare și imagini despre evoluția spațiului românesc între anii 1859 și 1900. Alcătuiți un portofoliu (dosar) tematic cu titlul: *Românii în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*. Expuneți în clasă cele mai sugestive imagini.



Pentru a vă aminti regulile de alcătuire a unui portofoliu (dosar) tematic, puteți reveni la pagina 31.

DICȚIONAR

adunare (divan) ad-hoc - aici, adunare întrunită în anul 1857 cu scopul consultării românilor în privința organizării Principatelor;
dorobanț - soldat de infanterie.

DE REȚINUT

- ✓ Statul român modern s-a format în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.
- ✓ Modernizarea societății românești s-a realizat atât pe plan politic cât și pe plan economic și cultural.



2. EPOCA VICTORIANĂ. LA BELLE ÉPOQUE

➤ Cum trăiau oamenii la cumpăna secolelor XIX-XX?

2.1. Epoca victoriană

Perioada domniei reginei Victoria a Marii Britanii (1837-1901) este cunoscută în istorie cu numele de *epoca victoriană*.

În planul relațiilor internaționale, aceasta s-a caracterizat în general prin evitarea conflictelor militare majore între statele europene și prin **imperialism** colonial. Marea Britanie stăpânea cel mai mare imperiu colonial din lume. Totodată, s-a accentuat rivalitatea dintre marile puteri în privința coloniilor.

Până la sfârșitul secolului al XIX-lea, Europa a dominat lumea în toate domeniile: politic, militar, economic, cultural. În jurul anului 1900, la nivel mondial au început să se afirme două state din afara Europei: Japonia și Statele Unite ale Americii.

În epoca victoriană s-au înregistrat progrese importante în modul de viață al oamenilor. Orașele au devenit tot mai populate, dar, în același timp, au crescut preocupările pentru confortul urban și pentru asigurarea sănătății locuitorilor: s-au construit rețele de canalizare, s-a introdus iluminatul public, au fost amenajate mari bulevarde, s-au construit teatre, muzee, biblioteci. Au fost adoptate legi privind asigurările sociale, durata și condițiile de muncă, interzicerea muncii copiilor. Muncitorii s-au organizat în **sindicate** ca să-și apere drepturile. Nivelul de trai al oamenilor s-a îmbunătățit (*aplicația 1, pag. 95*).

Epoca victoriană s-a caracterizat și prin afirmarea tot mai puternică a femeilor în societate. Acestea au început să lucreze în domenii precum industria textilă, administrație, educație, au devenit cunoscute în literatură (surorile Emily, Charlotte și Anne Brontë, Elisabeth Browning, Anna Sewell) și știință (Herta Ayrton în matematică, Margaret Benson în biologie etc.). În plan politic, femeile doreau să obțină dreptul de vot și recunoașterea egalității lor cu bărbații.

2.2. A doua revoluție industrială

A doua jumătate a secolului al XIX-lea s-a caracterizat, în domeniul tehnologiei, prin a doua revoluție industrială. Aceasta a fost determinată de trecerea la folosirea unor surse noi de energie: electricitatea, gazele naturale, petrolul. Printre invențiile care au marcat această etapă s-au numărat becul electric, automobilul, telefonul, aparatul de fotografiat, cinematograful, iar la începutul secolului XX, avionul.

2.3. La Belle Époque

Anii de la sfârșitul secolului al XIX-lea și până la 1914 sunt numiți *La Belle Époque* (din limba franceză, *Epoca Frumoasă*). Numele face referire la atmosfera de pace și de bunăstare specifică îndeosebi Europei și Americii în perioada respectivă. Aceasta s-a caracterizat prin înflorirea culturii (arte plastice, muzică, literatură) și a științei (*aplicația 2, pag. 95*).

DICTIONAR

imperialism - formă de dominație a unui stat asupra altuia, exercitată pe plan politic, militar, economic, cultural;

sindicat - organizație profesională menită să protejeze drepturile membrilor săi.

METODĂ DE ÎNVĂȚARE

Lista informațiilor

Organizarea informațiilor noi te ajută să înțelegi schimbările petrecute în timp. Citește cu atenție lecția. Alcătuiește apoi pe caiet o listă care să cuprindă principalele informații pe care le-ai aflat.

DE REȚINUT

- ✓ Epoca victoriană s-a caracterizat prin progres economic, social și cultural, precum și prin expansiunea colonială a marilor puteri.
- ✓ *La Belle Époque* a cuprins sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX.



ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. O lume în plin avânt

Privește imaginile **A** și **C**, citește documentele **B** și **D**. Pornind de la lecția *Epoca victoriană. La Belle Époque* și de la sursele date:

- explică importanța măsurilor privind educația prezentate în documentul **B**; numește un alt stat european în care au fost aplicate măsuri similare.
- descrie imaginea **C**; indică cel puțin o asemănare sau o deosebire între școala redată în imagine și școala în care înveți.
- identifică în documentul **D**, trei caracteristici ale evoluției societății în timpul domniei reginei Victoria.



A. Regina Victoria
(autor Franz Xavier Winterhalter)

B. În Marea Britanie, situația copiilor s-a schimbat în bine. Învățământul primar a devenit obligatoriu și gratuit până la vârsta de 11 ani. Astfel că, dacă la 1850, mai puțin de 10% dintre copii mergeau la școală, iar restul munceau, în 1890, toți copiii frecventau școala.

(după Simon Mason, *Probleme sociale, 1760-1914*)



C. Școală rurală din Franța, 1882
(autor Baptiste-Jules Trayer)

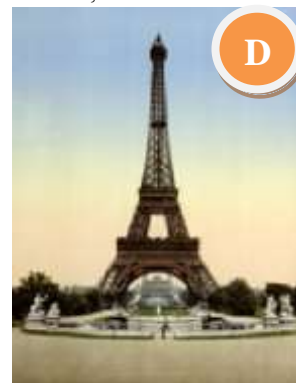
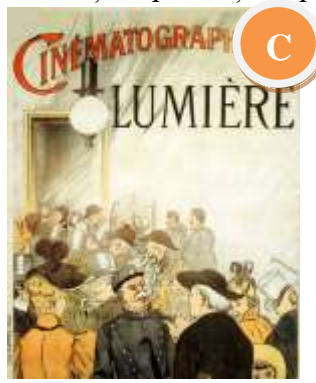
D. Se deschideau noi teatre, biblioteci și muzee. Noutăți precum sălile de baie și telefonul deveneau ceva obișnuit, iar de când timpul de lucru fusese redus, muncitorii puteau călători și erau mai sănătoși.

(după Stefan Zweig, *Lumea de ieri*)

2. Oameni și fapte

Printre cei care au produs schimbări în viața oamenilor în epoca victoriană s-au numărat: Florence Nightingale (imaginea **A**), care a contribuit la apariția spitalelor moderne, Thomas Edison, care a adus electricitatea în viața cotidiană (imaginea **B**), frații Auguste și Louis Lumière, inventatorii cinematografului (imaginea **C**) sau Gustave Eiffel, arhitectul Turnului Eiffel din Paris (imaginea **D**). Această construcție a devenit un simbol al perioadei *La Belle Époque*.

- Lucrați în perechi. Căutați informații despre o noutate sau o invenție din epoca studiată. Realizați o prezentare scrisă a acesteia, în care să arătați importanța sa pentru viața oamenilor.



TRECUT ȘI PREZENT

Literatura în epoca victoriană

Numeroși autori din epoca victoriană au scris cărți pentru copii și adolescenți. Opere literare precum *Oliver Twist*, de Charles Dickens, *Alice în Țara Minunilor*, de Lewis Carroll, *Cartea Junglei*, de Rudyard Kipling, sunt citite și azi în lumea întreagă.

- De ce crezi că literatura pentru copii s-a dezvoltat în epoca victoriană?
- Dacă ar fi să recomanzi o carte unui prieten, care ar fi aceasta? Motivează-ți alegerea.



RECAPITULARE

AM ÎNVĂȚAT DESPRE...

- **Statele moderne:** revoluție și emancipare națională

Mișcări revoluționare la începutul secolului al XIX-lea	1848 în Europa	State moderne în a doua jumătate a secolului al XIX-lea
<ul style="list-style-type: none"> • În Europa, Grecia și Belgia și-au câștigat independența • În America Latină, foste colonii ale Spaniei și Portugaliei au devenit state independente 	<ul style="list-style-type: none"> • Mișcările revoluționare au cuprins Franța, spațiul italian, spațiul german, Imperiul Habsburgic, Țările Române 	<ul style="list-style-type: none"> • Formarea Regatului Italiei și a Imperiului German • Constituirea statului român modern prin unirea Țării Românești și a Moldovei

- **Epoca victoriană. La Belle Époque**

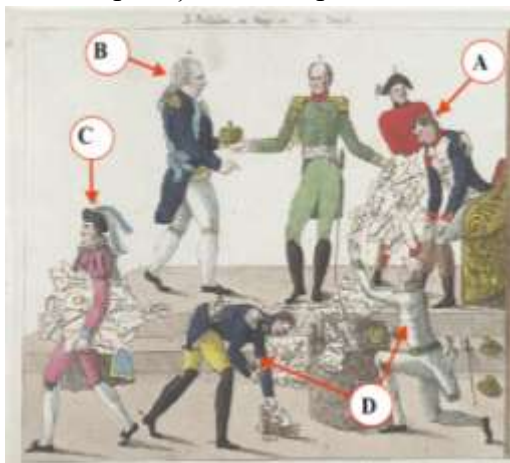
- ✓ Caracteristici ale evoluției lumii în preajma anului 1900: expansiunea colonială a marilor puteri; afirmarea a două puteri din afara Europei - Statele Unite al Americii și Japonia; rivalitatea dintre marile puteri pentru colonii; creșterea populației urbane, ameliorarea vieții oamenilor, progresul științei, al tehnicii și al culturii.

STUDIEZ. DESCOPĂR. ANALIZEZ

Înțelegerea mesajului unei caricaturi

Caricatura poate atrage atenția asupra unor defecte, a unor situații negative, a unor aspecte ce ar trebui îndreptate. În mod frecvent, caricaturiștii se inspiră din evenimente politice.

- Caricatura de mai jos, numită „*Fiecare se descurcă cum poate*”, publicată în Franța (1815), a avut ca sursă de inspirație hotărârile Congresului de la Viena (1814-1815). Privește-o cu atenție, citește explicațiile date, apoi rezolvă cerințele.



Fiecare se descurcă cum poate
(Biblioteca Bodleiană, Marea Britanie)

A. Napoleon I restituie teritoriile ocupate.
B. Ludovic al XVIII-lea, regele Franței, își primește coroana din mâna țarului Rusiei.
C. Regele Spaniei își recapătă stăpânirea.
D. Regele Prusiei și împăratul Austriei culeg teritoriile disponibile.

- a. Copiază și completează pe caiet, după model, tabelul de mai jos. Scrie, în dreptul fiecărei hotărâri trecută în tabel, litera corespunzătoare personajului sau personajelor care o ilustrează în caricatură.

Model de rezolvare

Hotărâre	Personaj/e marcat/e cu litera...
• Reducerea teritoriului Franței la limita din anul 1792	A
• Revenirea la tron a dinastiei din Spania
• Austria primește teritoriile în Peninsula Italică

- b. De ce crezi că autorul l-a redat pe regele Franței primind coroana de la țarul Rusiei?
c. În opinia ta, autorul are o atitudine favorabilă sau defavorabilă congresului? Argumentează-ți opinia.

ACTIVITATE INDIVIDUALĂ

Citește documentul **A** și privește imaginea **B**, apoi rezolvă în scris cerințele de mai jos.

A. Din anul 1835, în Europa s-au produs douăzeci de revoluții. La Paris monarhia a fost înlăturată. În Germania au avut loc mai bine de zece revolte, iar Viena a fost cuprinsă de mânia populară. Sub drapelul pe care scrie „Dreptate, libertate, independență”, de la Milano la (Buda)Pesta, de la Veneția la Berlin, revoluția a măturat totul în cale.

(după Giuseppe Mazzini, *Credință și viitor*, 1850)

- a.** Pe baza cunoștințelor de geografie, numește patru state de azi în care, potrivit autorului sursei **A**, s-au desfășurat revoluții după anul 1835.
- b.** Transcrie din sursa **A** cuvintele care arată scopuri urmărite de revoluțiile europene.



B. Republica universală (autor Frédéric Sorrieu, 1850)

- c.** Ce crezi că simbolizează drapelele purtate de personajele din imaginea **B**? De ce se îndreaptă oamenii către statuia ce reprezintă Franța?
- d.** Exprimă-ți opinia în legătură cu mesajul pe care autorul picturii din imaginea **B** a dorit să îl transmită prin opera sa.

ACTIVITATE ÎN COLABORARE. PROIECT

Mijloace de comunicare, de la telegraf la internet

Formați grupe de câte 3-4 elevi. Porniți de la imaginile **A**, **B** și **C** și căutați informații suplimentare despre evoluția mijloacelor de comunicare în Epoca Modernă și în Epoca Contemporană. Alcătuiți un afiș sau o un material în format multimedia care să ilustreze:

- principalele momente ale evoluției mijloacelor de comunicare în perioada dată, ordonate cronologic;
- importanța fiecăruia dintre mijloacele de comunicare ilustrate.

Prezentați clasei rezultatul activității voastre.

Etape de urmat:

1. Pregătirea activității:

- stabiliți resursele necesare - membrii echipei, timp, surse de informare;
- alegeți produsul final: afiș sau material multimedia;
- negociați rolul fiecărui membru al echipei.

2. Îndeplinirea sarcinilor:

- adunați informațiile, clasificați-le în funcție de subiect;
- verificați forma și aspectul produsului final.

3. Încheierea activității:

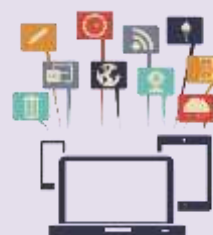
- prezentați colegilor rezultatele activității de grup.
 - ✚ Nu uitați să alcătuiți un jurnal cu impresii și rezultate ale colaborării în cadrul grupului!



A.
Telefon
(1896)



B.
Operator
de telegraf
(autor
Norman.
Rockwell,
1919)



C.
Mijloace de
comunicare
din lumea
de azi

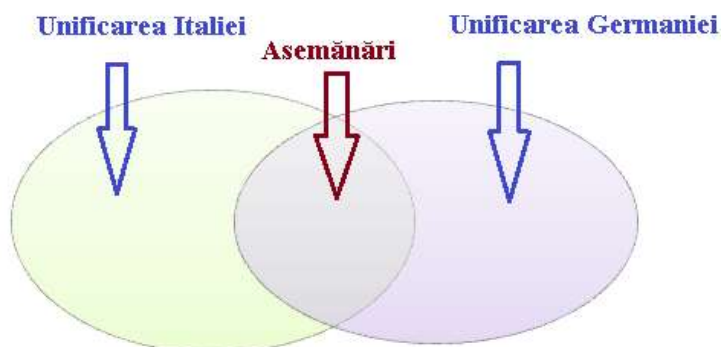


EVALUARE

1. Explică în scris înțelesul fiecăreia dintre noțiunile de mai jos.

- a. *emancipare națională* b. *revoluție* c. *independență* d. *imperialism*

2. Copiază și completează pe caiet diagrama Venn din imaginea alăturată. În centrul diagramei, scrie cel puțin două asemănări între procesul de unificare al Italiei, respectiv al Germaniei, iar pe spațiile laterale, cel puțin câte două deosebiri pentru fiecare dintre cele două procese menționate.



3. Privește cu atenție harta alăturată. Completează apoi pe caiet un tabel după modelul de mai jos, în care să scrii numele de state și informațiile corespunzătoare selectate din lista dată.

Listă: nume de state și informații

- România
- Devine stat independent în anul 1830
- Imperiul Austro-Ungar
- Imperiul Otoman
- Recunoaște independența României în anul 1878
- Devine regat în anul 1881
- Stat multinațional
- Grecia

Model de rezolvare

Cifra pe hartă	Numele statului	Informație
1	România	Devine regat în anul 1881
2
3
4



Europa de Sud-Est după anul 1878

4. Privește imaginea alăturată. Aceasta redă un eveniment din timpul Războiului pentru independența României (1877-1878), purtat împotriva Imperiului Otoman. La 30 august 1877, soldații români (în imagine, îmbrăcați în uniforme verzi) au luat cu asalt Grivița, redută (fortificație) ce apăra cetatea Plevna, aflată la sudul Dunării.

- Imaginează-ți că te afli la Grivița.

Scrie un scurt jurnal al zilei de 30 august 1877, din perspectiva unui soldat român sau al unuia otoman.



*Asaltul asupra redutei Grivița, 30 august 1877
(autor Henryk Dembitzky)*

5. Citește documentul A și privește imaginile B,C.

a. Precizează un motiv pentru care traiul muncitorilor de altădată era diferit față de cel din anul 1850, potrivit documentului A.

b. Indică un aspect al progresului înregistrat în epoca victoriană în privința vieții oamenilor simpli, menționat în documentul A și ilustrat în imaginea C. Compară documentul A cu sursa 1D, pagina 95, apoi scrie o asemănare între conținutul celor două surse.

c. Explică o cauză pentru care a fost acordat un spațiu special mașinilor industriale (imaginea B) la Expoziția Universală din 1851.

A. Se poate observa o schimbare evidentă între felul în care trăiau muncitorii în urmă cu 30 de ani și traiul lor de azi. În trecut, nici măcar nu își cunoșteau țara. Acum, fac economii pentru a merge la Expoziția Universală de la Londra, ce va avea loc în 1851.

În fiecare duminică, Compania Brighton transportă pe calea ferată mii de excursioniști care pleacă din Londra către stațiunile de pe litoral, ca să se bucure de aer curat și de plajă.

(Illustrated London News, 1850, în Simon Mason, Transport, 1750-1980)



B. Sala mașinilor industriale de la Expoziția Universală, Londra, 1851 (autor Louis Haghe, 1854)



C. Brighton, stațiune turistică în epoca victoriană (fotografie, 1896)

Autoevaluare

Adună punctele pentru răspunsurile corecte date, apoi scrie pe caiet numărul total al acestora.

Exercițiul	1				2	3	4	5			Din oficiu	Punctaj maxim
	a	b	c	d				a	b	c		
Cerința												
Punctaj pentru răspuns corect (p)	5p	5p	5p	5p	6 x 3 p pentru fiecare răspuns corect	3 x 5 p pentru fiecare asociere corectă	12 p	5p	2x5 p	10 p	10 p	100 puncte

PORTOFOLIUL PERSONAL

La final de capitol, portofoliul tău cuprinde:

- ✓ Reportaj despre podul „Carol I” (activitatea nr. 2, pag. 93)
- ✓ Prezentarea unei invenții (activitatea nr. 2, pag. 95)

POȚI CUNOAȘTE MAI MULTE DACĂ...

Citești:

- I. Geiss, *Istoria lumii*, Editura All
- Ioan-Aurel Pop, *Istoria românilor pentru elevi*, Editura Litera

Accesezi pagina web:

- http://www.e-scoala.ro/1decembrie/unirea_independenta.html

Vizitezi:

- muzee, case memoriale din județul/localitatea în care trăiești;
- Muzeul Unirii din Iași



RECAPITULARE FINALĂ

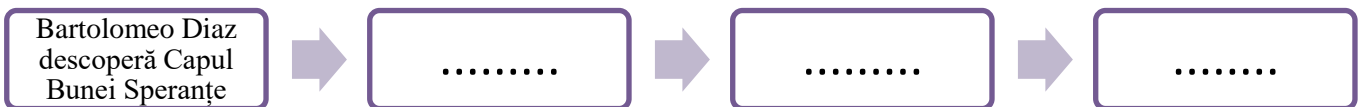
- Călătoria spre modernitate: secolele al XV-lea - al XIX-lea -

AM ÎNVĂȚAT DESPRE...

Reconstituirea trecutului	Elemente de cultură și civilizație	Relațiile sociale și statul
<ul style="list-style-type: none"> • Timp și spațiu la sfârșitul Evului Mediu și în Epoca Modernă • Analiza surselor istorice, termeni de specialitate 	<ul style="list-style-type: none"> • Renașterea și Umanismul • Barocul • Iluminismul • Revoluția industrială • <i>La Belle Époque</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Absolutismul • Revoluțiile Epocii Moderne • Emancipare națională • State moderne • Epoca victoriană

1. Știu să utilizez în contexte diverse coordonate și reprezentări despre timp și spațiu

Copiază pe caiet și completează diagrama de mai jos; scrie în fiecare casetă un eveniment/fapt istoric care să arate progresele realizate de europeni în privința cunoașterii lumii în secolele al XV-lea - al XVI-lea.



2. Știu să utilizez critic limbajul de specialitate și sursele istorice

Privește imaginea alăturată. Imaginează-ți că ești un istoric ce asistă la întâlnirea dintre Napoleon I și Francisc al II-lea, împăratul Austriei. Scrie un text de circa 10 rânduri în care să descrii: personajele, importanța întâlnirii, subiectele de discuție ale celor doi conducători.



Întâlnirea dintre Napoleon I (dreapta) și Francisc al II-lea (stânga) după bătălia de la Austerlitz, 1805 (autor Antoine- Jean Gros)

- Poți utiliza cuvinte precum: *imperiu*, *popoare*, *victorie*, *înfrângere*, *război*.

3. Pot să valorific experiența istorică și diversitatea socio-culturală

Citește documentul de mai jos. Compară conținutul acestuia cu cel al documentelor **3A**, pagina 41 și **1B**, pagina 45. Pe baza celor trei documente citite, alcătuieste o listă care să cuprindă cel puțin trei idei sau valori comune creștinilor protestanți și catolici. Adaugă listei încă două valori, pe care le consideri importante pentru tine.

Noi nu schimbăm nimic din ceea ce a păstrat Biserica primelor timpuri, afară de faptul că uneori folosim cântece bisericesti germane, dacă ele nu contravin Bibliei. Am întemeiat pretutindenți școli. Ar fi mai bine pentru comunitate să fie utilizate pentru întreținerea săracilor veniturile clădirilor nefolosite și proprietățile mănăstirilor pustii. (după Johannes Honterus, Cartea Reformei, 1543)

4. Folosesc autonom și responsabil instrumente necesare învățării permanente

Vizitează site-ul (pagina de internet):

http://www.capodopere2019.ro/. Accesează secțiunea „Istoria tehnicii” sau secțiunea „Diverse”. Identifică un exponat (obiect) prezentat la secțiunea accesată, care să te ajute să realizezi descrierea unei invenții din Epoca Modernă. Prezintă clasei importanța exponatului pentru evoluția tehnicii moderne.



EVALUARE FINALĂ

1. Scrie pe caiet asocierea corectă dintre fiecare noțiune de pe coloana I și definiția corespunzătoare, de pe coloana a II-a.

Coloana I	Coloana a II-a
A. imperiu colonial	a. călătorie pe mare în jurul unei insule, al unui continent sau al Terrei
B. circumnavigație	b. sistem de organizare și subordonare a autorităților, unele față de altele
C. spirit critic	c. ansamblu de teritorii stăpânite de un stat european, în afara Europei
D. ierarhie	d. gândire întemeiată pe rațiune, pe verificarea informațiilor

2. Completează pe caiet un tabel, după modelul de mai jos, pe care să scrii câte două trăsături caracteristice ale Umanismului, Reformei religioase, Contrareformei și Iluminismului.

Umanismul	Reforma religioasă	Contrareforma	Iluminismul
•	•	•	•
•	•	•	•

3. Privește cu atenție imaginea alăturată.

a. Numește trei obiecte din imagine care simbolizează dezvoltarea științei și a culturii în perioada Renașterii și Umanismului.

b. Având în vedere că personajele redată în pictură erau Jean de Dinteville (stânga), ambasadorul Franței la curtea lui Henric al VIII-lea, regele Angliei, respectiv episcopul francez Georges de Selve (dreapta) exprimă-ți opinia în legătură cu motivul pentru care artistul a pictat obiectele aflate în preajma personajelor. Argumentează-ți răspunsul și folosește cuvinte precum: *cunoaștere, umanist, știință*.



Ambasadorii (autor Hans Holbein cel Tânăr, 1533)

4. Privește portretele alăturate.

a. Pe caiet, alcătuieste o axă a timpului pe care să înscrii numele conducătorilor redați în imaginile A, B, C și D, în ordine cronologică.

b. Scrie câte o acțiune a fiecăruia dintre conducătorii redați în imaginile A, B, C și D.

c. Prezintă importanța domniei unuia dintre conducătorii redați în imaginile A, B, C și D, într-un text de circa 5-10 rânduri.



- A. Napoleon I
- B. Henric al VIII-lea
- C. Ludovic al XIV-lea
- D. Elisabeta I



State europene în a doua jumătate a secolului al XIX-lea

5. Privește harta alăturată. Scrie apoi pe caiet cuvintele care completează enunțurile de mai jos.

- Cifra 1 indică, pe hartă, statul format prin unirea principatelor numite Țara Românească și
- Statul numit este indicat pe hartă prin cifra 2.
- Cifra 3 corespunde pe hartă teritoriilor unite sub conducerea statului numit
- Statul numit Imperiul- este indicat pe hartă prin cifra 4.

6. Pe baza hărții A și a documentului B:

- numește cele două state coloniale față de care popoarele latino-americeane și-au declarat independența în secolul al XIX-lea.
- explică pe scurt motivul pentru care America Latină se afla sub stăpânire străină la începutul secolului al XIX-lea.
- identifică în documentului B două influențe ale Revoluției franceze.
- imaginează-ți că trăiești în Europa, în anul 1825. Ești grec și participi la războiul pentru independența Greciei, în desfășurare. Descrie într-un text de circa 5-10 rânduri situația țării tale și indică o asemănare și o deosebire între aceasta și cea a Boliviei.



A. Statele latino-americeane în secolul al XIX-lea

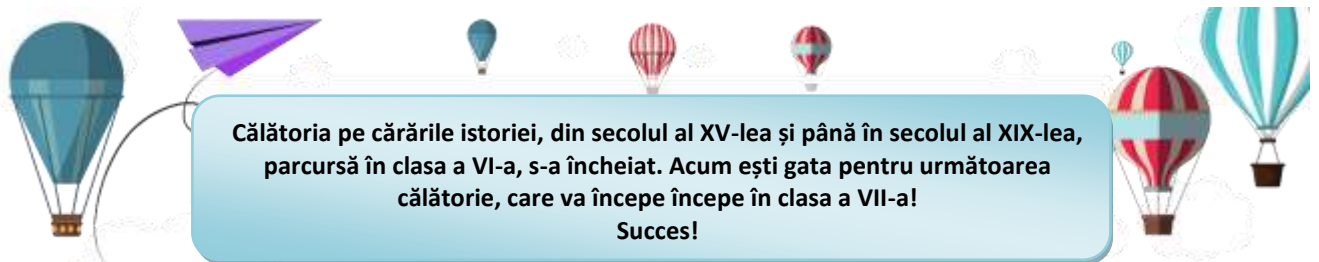
B. Țara noastră își proclamă independența. Bolivia declară că voința ei este de a se governa singură și de a fi condusă în baza Constituției, legilor și autorităților ei, pentru asigurarea fericirii locuitorilor ca națiune, pentru sprijinirea drepturilor sfinte ale libertății și egalității.

(Declarația de independență a Boliviei, 1825)

Autoevaluare

Adună punctele pentru răspunsurile corecte date, apoi scrie pe caiet numărul total al acestora.

Exercițiul	1		2		3		4		5		6		Din oficiu	Punctaj maxim
	a	b	a	b	a	b	c	a	b	c	d			
Punctaj pentru răspuns corect (p)	4x2,5p pentru fiecare asociere corectă	8x2 p pentru fiecare răspuns corect	3x2p	3p	10p	4x2,5p	5p	4x2,5p	5p	5p	5p	5p	10 p	100 puncte





ISBN 978-606-31-0607-1



9 786063 106071